

Roinn Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil

Tuarascáil Bhliantúil 2003

AN ROINN COMHSHAOIL, OIDHREACHTA AGUS RIALTAIS ÁITIÚIL
DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT, HERITAGE
AND LOCAL GOVERNMENT

Roinn Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil

Tuarascáil Bhliantúil 2003

Ráiteas Misin

Forbairt inbhuanaithe a chur chun cinn agus an caighdeán saoil a fheabhsú tríd an gcomhshaol agus an oidhreacht a chosaint, trí bhonneagar a sholáthar, trí fhorbairt réigiúnach chothromaithe, agus trí rialtas maith áitiúil.

Tuarascáil Bhliantúil 2003

© Rialtas na hÉireann 2003

Sraithuimhir Chaighdeánach Idirnáisiúnta 1649 - 4148
Uimhir Láithreoireachta 3678

Dearadh : Aonad Foilsitheoireachta Deisce, Roinn Comhshaoil,
Oidhreacht agus Rialtais Áitiúil

Tá an cháipéis (leagan Béarla agus Gaeilge) ar fáil ar láithreán
gréasáin na Roinne: <http://www.viron.ie>

Féadtar cóipeanna den cháipéis seo a fháil ón :
Oifigeach Seirbhíse Ardchaigheáin do Chustaiméirí,
Roinn Comhshaoil, Oidhreacht agus Rialtais Áitiúil,
Teach an Chustaim,
Baile Átha Cliath 1.

LóGhlao : 1890 20 20 21
Teil : 01 - 888 2091
Facs : 01 - 888 2888
Ríomhphost : qcsofficer@viron.ie

Tá an cháipéis seo ar fáil i mBraille freisin (ach í a iarraidh).

Tuarascáil Bhliantúil 2003

Clár	Lch.
Focal ón Aire Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil	4
<i>Cuid 1</i>	
Ráiteas an Ard-Rúnaí	6
<i>Cuid 2</i>	
Dul chun cinn maidir le <i>Ráiteas Straitéise 2003 - 2005</i>	9
An Comhshaol	10
An Oidhreacht	32
Pleanáil	44
Rialtas Áitiúil	52
Tithíocht	60
Ag Tabhairt Tacaíochta le Bonneagar agus Seirbhísí Áitiúla a Sholáthar	74
An Roinn a Bhainistiú agus a Acmhainniú	82
Ag Freastal ar Ár gCustaiméirí	92
<i>Cuid 3</i>	
Aguisíní	103
Aguisín 1 : Gníomhaíocht Reachtaíochta	104
Aguisín 2 : Foilseacháin	118
Aguisín 3 : Ráitis Airgeadais	122
Aguisín 4 : Cairt Eagrúcháin	128
Aguisín 5 : Mar a bhfuil Príomhoifigí na Roinne Suite	130
Aguisín 6 : Mionsonraí teagmhála	132
Aguisín 7 : Gníomhaireachtaí	136
Tá áthas orm faoin deis seo leis an séú tuarascáil bhliantúil le mo Roinnse a	

Focal ón Aire Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtas Áitiúil

chur i láthair faoi Acht Bhainistíocht na Seirbhíse Poiblí 1997. Leagtar amach sa tuarascáil seo an dul chun cinn a rinneadh in 2003 maidir le Ráiteas Straitéise 2003-2005 na Roinne a chur i ngníomh.

Cuid mhór suntais is ea a fhairsinge agus a éagsúla is atá an gnó a dhéanann an Roinn. Bíonn acmhainní airgeadais agus daonna nach beag riachtanach dá sainordú leathan don chomhshaol agus don oidhrecht; dá freagracht as tithíocht agus as bonneagar eile; agus dá sainordú don phleanáil fhisiciúil agus spásúil agus don rialtas áitiúil.

Agus buiséad €2.3 billiún ag an Roinn in 2003, is léir mórstiúir agus treallús na Roinne maidir le beartais eacnamaíochta agus shóisialta in Éirinn. Imríonn sí páirt mhór ó thaobh na cuspóirí arna leagan amach sa *Phlean Forbartha Náisiúnta 2000 – 2006* agus in *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn* a chomhlíonadh freisin. Bhí an méid seo a leanas ar na nithe móra a baineadh amach in 2003:

- Athchóiriú leanúnach ar an rialtas áitiúil, athchóiriú a raibh tacaíocht airgeadais nach beag mar bhonn is mar thaca aige.
- beagnach 69,000 aonad tithíochta san aschur tithíochta, an 9ú bliain as a chéile ina ndearnadh aschur tithíochta curiarrachta.
- Caiteachas ar bhóithre neamhnáisiúnta ar leibhéal churiarrachta – 15% chun tosaigh ar an targaid faoin bPlean Forbartha Náisiúnta.
- Dlús curtha le dul chun cinn ó thaobh bonneagar comhshaoil a sholáthar sna hearnálacha dramhaíola, fuíolluisce agus uisce agus chonacthas, mar shampla, feabhsúcháin shuntasacha ar rátaí maidir le cáilíocht an uisce agus le líon an ábhair a athchúrsálar.
- Dul chun cinn suntasach maidir le go leor tionscnamh a bhaineann leis

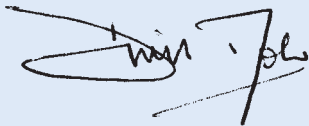
an oidhreacht thógtha agus nádúrtha araon amhail limistéir chaomhantais a ainmniú agus suirbhéanna Oidhreachta Ailtireachta contae a tháirgeadh ar bhonn córasach.

Bhí an Roinn páirteach i roinnt tionscnamh athchóiriúcháin i rith na bliana lena n-áirítear earnáil na n-áitreabh príobháideach ar cíós a athchóiriú, le foilsiú an Bhille um Thionóntachtaí Cónaithe i mí na Bealtaine, 2003. Foráladh do shainordú aonair do chomhaltaí tofa ar údaráis áitiúla le hachtú an Acht Rialtais Áitiúil (Uimh. 2), 2003. Baineadh clochmhíle eile amach sa phróiseas leanúnach maidir le hathchóiriú rialúcháin nuair a cuireadh athbhreithniú, uasdátú agus comhdhlúthú cuimsitheach ar gach reachtaíocht dá bhfuil ann i dtaca le seirbhísí uisce isteach ina gcuid den Bhille Seirbhísí Uisce, a foilsíodh i rith 2003.

Thosaigh ullmhúcháin i rith na bliana don obair a bhí le déanamh ag an Roinn ar mhaithe le hUachtaránacht na hÉireann ar an Aontas Eorpach in 2004 freisin agus b'éigean do rannáin thart timpeall na Roinne dua nach beag a chaitheamh leis na hullmhúcháin sin.

Laistigh den Roinn, thug Grúpa Fíoraithe Feidhmíochta na Státseirbhíse faoi deara i mí Dheireadh Fómhair 2003 go ndearna an Roinn sárdhul chun cinn i gcuid mhaith réimsí den chlár um nua-chóiriú na seirbhíse poiblí. Tá béim mhéadaithe ar sheirbhís don chustaiméir sa Tuarascáil freisin agus is réimse é seo a bheidh faoi fhócas mór go leanúnach sa Roinn agus in údaráis áitiúla sna blianta atá le teacht.

Ba mhaith liom aitheantas a thabhairt do dhiongbháilteacht agus do thiomantas fhoireann na Roinne agus do thacaíocht na n-údarás áitiúil agus ár ngníomhaireachtaí atá barrthábhachtach san obair a dhéantar go n-éireodh le go leor dár gcuid straitéisí a chur i ngníomh.

Dick Roche, T.D.

Aire Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil

Cuid 1

Ráiteas an Ard-Rúnaí

Is é seo an chéad tuarascáil bhliantúil maidir le *Ráiteas Straitéise 2003 – 2005* na Roinne, agus ullmhaíodh í chun ceanglais reachtúla an Acht um Bhainistíocht na Seirbhíse Poiblí 1997 a chomhlíonadh.

Leagtar amach i *Ráiteas Straitéise 2003 – 2005* na Roinne ár n-uaimhian go n-éireodh lenár sainordú breisithe don chomhshaol agus don oidhreacht agus go mbainfimis úsáid as ár n-acmhainní agus iad a lánpháirtiú ar bhealach a fhágfaidh go gcruthófar eagraíocht a bheidh níos fearr agus níos cumasaí. Bliain ab ea í 2003 a raibh cuid mhór dúshlán agus éachtaí don Roinn i gceist léi.

D’fhaomh an Rialtas an t-athbhreithniú a rinneadh ar mar a eagraíodh na feidhmeanna oidhreachta a chomhlíonann an Roinn, i mí Aibreáin 2003. Tá athruithe tábhachtacha ó thaobh eagrúcháin tagtha dá bharr sin chun na nascálacha atá idir an ailtireacht, an tseandálaíocht agus an phleanáil, a chur san áireamh chomh maith le sineirgíochtaí inmhianaithe idir an bhithéagsúlacht/caomhnú an dúlra agus an clár oibre níos leithne ó thaobh an chomhshaoil.

Chabhraigh roinnt gníomhaíochtaí lenár sprioc ardleibhéil a chur ar aghaidh i rith 2003, mar atá, **comhshaol nádúrtha ardchaighdeán a chur chun cinn agus a chosaint, agus sláinte an duine a chosaint**. Déanfar obair shuntasach ar mhaithe leis an gcuspóir foriomlán de bharr achtú an Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil, 2003 i mí Iúil agus de bharr bhunú na hOifige um Fhorfheidhmiúchán Comhshaoil i mí Dheireadh Fómhair, 2003. Feabhsófar cáilíocht aeir de thoradh rialachán nua a chuirfidh feabhas, de réir a chéile, ar chaighdeán d’astuithe ó ghléasraí cumhachta agus ar chaighdeán do cháilíocht bhreosla agus de thoradh rialachán a leathnóidh clúdach náisiúnta an choisc ar bhreosla toite. Leagtar amach sa Tuarascáil an dul chun cinn suntasach a rinneadh in 2003 ó thaobh ár n-oibleagáidí faoi Threoir an AE maidir le Cóireáil Fuíolluisce Uirbigh a chomhlíonadh. Coinníodh an dul chun cinn ag dul ar aghaidh ó thaobh tionscnaimh

fhreagrachta táirgeora a fhorbairt agus a leathnú i gcaitheamh na bliana do shruthanna sonracha dramhaíola ionas go n-ardófaí rátaí athchúrsála.

Rinneadh dul chun cinn nach beag ó thaobh a bheith ag tacú lenár gcuspóir le **meas agus tuiscint ar an oidhreacht, idir thógtha agus nádúrtha, a chosaint agus a chur chun cinn** - ainmníodh 58 bportach ardaithe mar limistéir oidhreachta náisiúnta ar mhaithe le gnáthóga agus éiceachórais shuntasacha a chosaint agus fógraíodh roinnt aibhneacha mar Limistéir Chaomhantais Speisialta chun tacú leis an mbradán agus le speicis eile uisce a chaomhnú.

Ó thaobh **forbairt réigiúnach chothromaithe a chur chun cinn** in 2003, rinneadh cuid mhór dul chun cinn leis an Straitéis Náisiúnta Spásúlachta (SNS) a neadú ar leibhéal náisiúnta, réigiúnach agus áitiúil, le béim ar leith ar Threoirlínte maidir le Pleanáil Réigiúnach a bheith á n-ullmhú ag údaráis réigiúnacha. Is é aidhm na SNS ná cothromaíocht níos fearr d'fhorbairt shóisialta, eacnamaíochta agus fisiciúla idir réigiúin a bhaint amach.

Ó thaobh a bheith **ag tabhairt tacaíochta le bonneagar a sholáthar**, lean an Roinn ar aghaidh leis an soláthar bonneagair uisce, fhuíolluisce, bhainistíochta dramhaíola, bhóithre neamhnáisiúnta agus thithíochta a thabhairt ar aghaidh, faoi mar a foráladh lena aghaidh sin sa *Phlean Forbartha Náisiúnta 2000-2006*. Seoladh an Clár rollach 3-bliana um Sheirbhísí Uisce i mí Lúnasa 2003, a raibh 737 scéim aonair uisce agus shéarachais ann. Cinntítear leis an gClár go mbeidh a ghléasra cóireála fuíolluisce féin ag gach aon suíomh sa tír lena ngabhann daonra 1,000 duine nó níos mó. Bhí 2003 ar an 9ú bliain as a chéile ina ndearnadh aschur curiarrachta ó thaobh líon na dtithe a cuireadh i gcrích – tógadh 68,819 n-aonad. Cúig mhíle aonad nach mór an t-aschur a rinneadh faoi chlár na n-údarás áitiúil agus bhí aschur earnáil na tithíochta deonaí -1,617 n-aonad - ar an leibhéal is airde dá bhain an earnáil amach riamh. Ar an iomlán, freastalaíodh ar riachtanais tithe sóisialta agus inacmhainne bhreis is 13,600 líon tí anuraidh.

Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag spreagadh agus **ag tacú le húsáid Chomhpháirtíochtaí Príobháideacha Poiblí (CPPeanna)** laistigh den earnáil rialtais áitiúil mar bhealach le bonneagar agus seirbhísí poiblí ardchaighdeáin a sheachadach ar bhealach tráthúil costéifeachtach. Cuireadh roinnt mórtionscadal i gcrích in 2003 agus úsáid á baint as CPP lena n-áirítear gléasra cóireála fuíolluisce Bhaile Átha Cliath (An Rinn). Ar scéimeanna eile a cuireadh i gcrích nó cuid mhaith díobh i gcrích in 2003 tá Scéimeanna Draenála Loch Garman, Luimnigh agus Chorcaí. Faomhadh

forbairt choimpléasc Árasán Fatima i mBaile Átha Cliath agus mórthionscadal Fuinneamh-de-Dhramhaíl (An Poll Beag) in 2003.

Bhí an Roinn gníomhach i rith na bliana ó thaobh a bheith **ag tacú leis an rialtas áitiúil agus á threisiú**. Achtaíodh reachtaíocht i rith 2003 agus chonacthas leis sin gur cuireadh deireadh leis an dé-shainordú, rud lenar bhain sochair don pharlaimint náisiúnta agus don rialtas áitiúil. Cuireadh feidhmiú céimneach an Chórais Bhainistíochta Airgeadais d'údaráis áitiúla i gcrích in 2003, agus leanfar ar aghaidh leis an gcóras a bhreisiú as seo ar aghaidh. Bunaíodh Grúpa um Sheirbhís do Chustaiméirí, a fheidhmíonn ar son na Roinne, na n-údarás áitiúil agus na hInstitiúide um Riarachán Poiblí, i mí na Bealtaine 2003 chun **seirbhís ardchaighdeáin do chustaiméirí a threisiú sa rialtas áitiúil**. Bunaíodh an grúpa leis an aidhm an clár oibre um sheirbhís do chustaiméirí a thabhairt chun cinn. Thuairiscigh an Grúpa don Aire i mí na Nollag 2003 ar an gcéad bhloc oibre dá raibh aige, mar a bhí, úsáid Táscairí Seirbhíse. Tá a chuid moltaí, ar thacaigh an tAire leo, á gcur i ngníomh in údaráis áitiúla in 2004. Foráladh sa Bhille um Thoghcháin do Pharlaimint na hEorpa (Leasú) 2003, a foilsíodh in 2003, le moltaí Thuarascáil an Choimisiúin um Thoghlaigh maidir le hathruithe ar thoghlaigh Parlaimint na hEorpa, a chur i ngníomh agus tugtar éifeacht leis an mBille do chinneadh na Comhairle maidir le feisirí Parlaimint na hEorpa a thoghadh.

Faoi dheireadh, ba mhaith liom aitheantas a thabhairt don chomhoibriú, tiomantas agus tacaíocht a thug gach ball foirne a bhí i mbun seirbhíse sa Roinn i rith 2003. Chabhraigh siad ar fad leis na nithe a leagtar amach sa tuarascáil seo a bhaint amach agus chuidigh siad uile le seirbhís den scoth a sholáthar dár gcustaiméirí ar fad. Chomhlíonamar go leor targaidí i rith 2003 agus tá go leor eile romhainn as seo amach, go háirithe an dúshlán ó thaobh ceanncheathrú na Roinne agus a príomhfheidhmeanna ar fad a bhíonn á riaradh amach as Baile Átha Cliath, a aistriú chuig Loch Garman agus chuig suímh eile san Oirdheisceart. Agus socrúithe á ndéanamh againn lena aghaidh sin, ní mór dúinn cur lenár gcultúr ardfheidhmíochta agus seirbhíse ardchaighdeáin do chustaiméirí agus tréaniarracht a dhéanamh leanúint ar aghaidh leo seo a sheachadadh ón ár suímh nua.

Niall Callan
Ard-Rúnaí

Cuid 2

Dul Chun Cinn maidir le
Ráiteas Straitéise 2003 - 2005

An Comhshaol

Cuspóir

Comhshaol nádúrtha ardchaighdeáin a chur chun cinn agus a chosaint, sláinte an duine a chosaint agus agus lánpháirtiú ceisteanna comhshaoil i mbeartais eacnamaíochta agus earnálacha a dhaingniú.

Lean an Roinn ar aghaidh le hiarrachtaí chun comhshaol nádúrtha ardchaighdeáin a chur chun cinn agus a chosaint i gcaitheamh 2003.

Aithníodh sa *Phlean Forbartha Náisiúnta 2000 – 2006* (PFN) a thábhachtaí is atá sé éascú le forbairt atá riachtanach, gan costais dho-ghlactha don chomhshaol a tharraingt ag an am céanna. Threoraigh an cur chuige seo obair i rith na bliana maidir le bonneagar seirbhísí uisce a sholáthar agus a chothabháil. Cuirfear creatlach bhainistíochta inbhuanaithe i bhfeidhm leis an mBille Seirbhísí Uisce 2003 lena chinntiú go gcoinneofar an feabhas leanúnach, atá á chur ar chaighdeáin fheidhmíochta in earnáil na seirbhísí uisce, ag dul ar aghaidh. Nascfar an infheistíocht leanúnach i seirbhísí feabhsaithe uisce le prionsabail níos leithne a bhaineann leis an gcomhshaol de bharr creatlach bheartais an Rialtais maidir le seirbhísí uisce a phraghsáil, a bheith á feidhmiú go céimneach.

Coinníodh an dul chun cinn ag dul ar aghaidh ó thaobh tionscnaimh fhreagrachta táirgeora a fhorbairt agus a leathnú do shruthanna sonracha dramhaíola, rinne údaráis áitiúla dul chun cinn suntasach ó thaobh a bPleananna um Bhainistiú Dramhaíola a chur i ngníomh agus seoladh mórchlár 5-bliana um fhorfheidhmiú an dlí i ndáil le gníomhaíochtaí dramhaíola.

Déanfar obair shuntasach ar mhaithe leis an gCuspóir foriomlán le comhshaol nádúrtha ardchaighdeáin a chur chun cinn agus a chosaint agus le sláinte an duine a chosaint, de bharr achtú an Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 agus de bharr bhunú na hOifige um Fhorfheidhmiúchán Comhshaoil. Cabhróidh na forbairtí seo, in éineacht le feabhsúcháin ghaolmhara ar na hAchtanna um Bhainistiú Dramhaíola agus seoladh fheachtas 'Dúshlán na Dramhaíola', le ceisteanna comhshaoil, agus go háirithe saincheisteanna um bhainistiú dramhaíola, a lánpháirtiú i ngach beartas eacnamaíochta agus earnála. Feabhsófar cáilíocht aeir freisin de thoradh rialachán nua a chuirfidh feabhas, de réir a chéile, ar chaighdeáin d'astuithe ó ghléasraí chumhachta agus ar chaighdeáin do cháilíocht bhreosla agus de thoradh rialachán a leathnóidh clúdach náisiúnta an choisc ar bhreosla toite.

Príomhstraitéisí

Beartais, cláir agus creatlach reachtaíochta a sholáthar agus a choinneáil ar mhaithe le meáin chomhshaoil a chosaint agus, sa chás gur gá, a fheabhsú, agus ar mhaithe le dramhaíl a bhainistiú agus a laghdú go sásúil

Rinneadh dul chun cinn nach beag i rith 2003 sa réimse um bhainistiú dramhaíola, i dtreo is go mbainfí amach an cuspóir le comhshaoil nádúrtha ardchaighdeáin a chur chun cinn agus a chosaint agus ceisteanna comhshaoil a lánpháirtiú i mbeartais eacnamaíochta agus eárnálacha. Rinne údaráis áitiúla dul chun cinn suntasach ó thaobh a gcuid pleananna um bhainistiú dramhaíola a chur i ngníomh, go háirithe:

- leithdháladh €10m in 2003 le bonneagar athchúrsála agus aisghabhála a sholáthar, lenar tugadh an cúnamh deontais iomlán go dtí €22m i leith 71 thionscadal faoi chúram údarás áitiúil. Lena chois sin, soláthraíodh €5m d'údaráis áitiúla leis na costais oibriúcháin a bhaineann le háiseanna athchúrsála a sholáthar, a fhritháireamh.
- bhí líon na mbanc tabhartha (a dtugtar ábhair chucu lena n-athchúrsáil) méadaithe ó 1,500 go dtí 1,684 faoi dheireadh 2003 agus bhí líon na Suíomh Fóntas Pobail méadaithe ó 48 go dtí 55.
- leathnaíodh seirbhísí le dramhaíl dhealaithe tí a bhailiú chuig 200,000 líon tí eile in 2003, agus tá thart faoi aon trian de líonta tí sa Stát ag fáil na seirbhíse anois, lena leanfar ar aghaidh a fheidhmiú go céimneach.
- leanadh ar aghaidh leis an mbogadh ar shiúl ó mhuirir dhramhaíola ar ráta comhréidh go dtí córais íocaíochta de réir meácháin/líon na dramhaíola agus táthar ag súil go mbeidh na córais seo i bhfeidhm ag gach bailitheoir (idir bhailitheoirí na n-údarás áitiúil agus bhailitheoirí príobháideacha) faoi spriocdháta na bliana 2005.

Seoladh mórthionscnamh nua maidir le forfheidhmiúchán dramhaíola i rith 2003, agus leithdháladh €7m ar údaráis áitiúla le tacú leis an gcéad bhliain de mhórchlár 5-bliana. Tá an maoiniúchán dírithe ar chúnamh a sholáthar i dtreo is go ndéanfar an méid seo a leanas:

- áiseanna áirithe dramhaíola a mhionscrúdú lena chinntiú go mbíonn siad ag feidhmiú de réir mar ar údaraíodh dóibh a dhéanamh,
- patróil shoghluaiste a bhunú faoinar féidir dramhaíl atá á hiompar a sheiceáil lena chinntiú go bhfuil údaruithe cuí bailiúcháin i bhfeidhm agus go bhfuil an dramhaíl le dul chuig áiseanna údaraithe, agus

- gearáin i ndáil le dumpáil mhídhleathach a fhreagairt.

Rachfaidh tacaíocht, treoir agus saineolas lárnach arna soláthar ag an Oifig nuabhunaithe um Fhorfheidhmiúchán Comhshaoil chun sochair an chláir seo freisin. Lena chois sin, tá cumhachtaí treisithe forfheidhmiúcháin soláthraithe d'údarais áitiúla agus don Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil ag Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 agus tá méadú suntasach déanta leis an acht sin ar na huasfhíneálacha is féidir a ghearradh as reachtaíocht dramhaíola a shárú. Rinneadh Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Dramhaíl a Loscadh) 2003 i rith na bliana freisin, lena aistríodh forálacha Threoir an AE maidir le Dramhaíl a Loscadh isteach i ndlí na hEireann. Tá mionsonraí ar an ngníomhaíocht reachtaíochta i rith 2003 leagtha amach in Aguisín 1.

D'éirigh thar cionn leis an tobhach ar mhálaí plaisteacha, agus baineadh laghdú de bhreis is 90% amach ar líon na málaí siopadóireachta indiúscartha plaisteacha a mbaintear úsáid astu agus tiomsaíodh €0.7m in 2003. Déantar fáltais an tobhaigh (in éineacht le fáltais ón tobhach ar láithreáin líonta talún) a chur isteach i gciste speisialta leo féin trí Chiste Comhshaoil a bunaíodh go speisialta chun dul chun sochair thionscadal agus thionscnamh a bhaineann le gnéithe éagsúla den obair leis an gcomhshaoil a chosaint. Meastar gur rud an-nuálach ar fad atá sa tobhach agus cuireadh go leor spéise ann ar bhonn idirnáisiúnta.

Ionas go gcuirfí lena fheabhas is a d'éirigh leis an tobhach ar mhálaí plaisteacha, coimisiúnaíodh sainchomhairleoirí chun anailís a dhéanamh ar fheidhmiú ionstraimí eacnamaíochta (lena n-áirítear tobhaigh chomhshaoil) mar mhodh le dul i ngleic leis an mbruscar arb iad uathmheaisíní bainc, guma coganta agus pacáistíocht mhearbhia is cúis leis. Bhí tuarascáil na sainchomhairleoirí le tabhairt chun críche faoin gcéad chuid den bhliain 2004 agus déanfar comhairliúchán poiblí faoin tuarascáil ar feadh tréimhse teoranta sula bhforbrófar tograí mionsonraithe.

Sannadh an ról ceannaireachta don Roinn in 2003 le gníomhaíochtaí Ranna Rialtais i ndáil le **hiar-láithreán oibreacha cruach Ispat** na hÉireann ar Inis Sionnach, Co. Chorcaí, a chomhordú. Tá Comhairle Chontae Corcaí ag gníomhú mar ghníomhairí na Roinne leis an láithreán a bhainistiú agus beidh an chomhairle ag fáil imscrúdaithe ionsáitigh ar an láithreán lena n-aithneofar scála agus cineál an éilliúcháin agus na roghanna lena leigheas.

Tá **Straitéis Náisiúnta um Dhramhaíl Bhithdhíghrádaithe** á forbairt, rud a thagann le ceanglais an AE agus le gealltanais a tugadh i ráiteas beartais na Roinne, Athrú a Sheachadadh. Tabharfar raon beart isteach leis an Straitéis a mbeidh sé d'aidhm leo dramhaíl bhithdhíghrádaithe chathrach a atreorú de réir a chéile amach ó láithreáin líonta talún de réir na dtargaidí

comhaontaithe arna leagan amach i dTreoir 1999/31/CE ón gComhairle maidir le dramhaíl a chur chuig láithreáin líonta talún. Bhí obair ar an dréacht-Straitéis Náisiúnta go maith chun cinn ag deireadh 2003 agus iarrfar aighneachtaí lena mbreithniú sular dtabharfar cáipéis na Straitéise chun críche.

Taispeánadh i dTuarascáil an Bhunachair Náisiúnta Shonraí Dhramhaíola arna foilsiú ag an nGníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil in 2003 go ndeachaigh Éire thar thargaid 25% an AE maidir le **pacáistíocht agus dramhaíl phacáistíochta a athchúrsáil**. Is é seo an chead uair gur baineadh an targaid seo amach agus tá Éire anois ar an mbealach le targaid 50% an AE, atá cuid mhaith níos airde agus a socraíodh i gcomhair dheireadh 2005, a chomhlíonadh.

D'éirigh le hiarrachtaí le clabhsúr a chur le tograí chun leasú a dhéanamh ar Threoir 94/62/CE maidir le pacáistíocht agus dramhaíl phacáistíochta in 2003 agus comhaontaíodh targaidí náisiúnta nua maidir le dramhaíl phacáistíochta a aisghabháil agus a athchúrsáil. Is é an príomhghné den athbhreithniú ar an Treoir maidir le Pacáistíocht ná ardú ar an targaid maidir le dramhaíl phacáistíochta a aisghabháil, go dtí 60%, le 55% trí mheán na hathchúrsála, lena n-áirítear targaidí athchúrsála a bhaineann le hábhair shonracha, mar atá, 60% gloine, 60% páipéar/clár, 50% miotail, 22 1/2% plaistigh agus 15% adhmaid, targaidí athchúrsála atá le baint amach ag Éirinn faoi dheireadh 2011.

Chuathas i mbun sraith bheart i gcaitheamh 2003 chun tacaíocht a thabhairt le haicsean na n-údarás áitiúil i leith **bruscair** a threisiú agus chun cur i ngníomh an *Phlean Aicsean um Bhruscar* agus an *Chórais Náisiúnta Monatóireachta ar Thruailliú ó Bhruscar* a thabhairt chun cinn. Ar bhearta den sórt sin bhí:

- suim €628,000 san iomlán de dheontais a leithdháladh ar údaráis áitiúla chun tionscnaimh áitiúla oideachais agus fheasachta poiblí in gcoinne bruscair a chómhaoiniú;
- tacaíocht airgeadais a sholáthar do thionscadal An Taisce, *Glantachán Náisiúnta Earraigh* (€250,000) agus do Ghnó na hÉireann i gcoinne Bruscair (IBAL) agus don Léig Náisiúnta Bruscair (€50,000);
- torthaí an chórais náisiúnta um thruailliú ó bhruscar a fhoilsiú i mí Iúil 2003 – táthar ag leanúint ar aghaidh leis an gcóras a fhorbairt;
- ag spreagadh údarás áitiúil (Ranna Rialtais agus gníomhaireachtaí Stáit) le pleananna um aicsean frithbhruscair a fhorbairt dá n-eagraíochtaí féin;

- reachtaíocht fhrithbhruscair a fhorfheidhmiú ar bhealach feabhsaithe trí fhorbairt oiliúina do Mhaoir Bhruscair a thabhairt chun cinn; agus trí phionóis bhruscair a ardú agus trí fhoráil le haghaidh aicsin fhorfheidhmiúcháin eile san Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003. Ardaíodh an fhíneáil ar chiontú achomair ó €1,904 go dtí uasfhíneáil €3,000. Tugadh ciontú ar díotáil isteach agus gabhann uasfhíneáil nach mó ná €130,000 leis.

Ag soláthar na ceannaireachta ó thaobh beartais agus creatlaí reachtaíochta ar mhaithe le cláir infheistíochta sa bhonneagar uisce, fuíolluisce agus bainistíochta dramhaíola a fhorbairt agus a bhainistiú, agus ag leanúint le tionscnaimh a ghabhann go comhlántach le beartais, lena n-áirítear tionscnaimh fhreagrachta táirgeora agus an prionsabal “íoc mar a thruaillítear” a fheidhmiú, chun freastal ar riachtanais ó thaobh an chomhshaoil agus cúrsaí forbartha.

Tá tograí leagtha amach san PFN le €4.4 bhilliún éigin a chaitheamh ar sheirbhísí uisce i gcaitheamh ré an Phlean. Bhí €2.2 bhilliún éigin caite ag deireadh 2003, ar chaiteachas státchiste ag an Roinn €1.874 bhilliún den infheistíocht. Rinne caiteachas an státchiste €450 milliún éigin in 2003 amháin. Tá infheistíocht an PFN i seirbhísí uisce á seachadadh trí Chláir rollacha Infheistíochta 3-bliana i Seirbhísí Uisce agus trí na leithdháilte bliantúla don Chlár Uisce Tuaithe.

Seoladh an Clár rollach 3-bliana um Sheirbhísí Uisce i mí Lúnasa 2003, ag cuimsiú na mblianta 2003-2005. Tá 737 scéim aonair uisce agus shéarachais sa Chlár, scéimeanna atá ar chéimeanna éagsúla ó thaobh a ndul chun cinn.

Cinntítear leis an gClár go mbeidh a ghléasra cóireála fuíolluisce féin ag gach aon suíomh sa tír lena ngabhann daonra 1,000 duine nó níos mó.

Tá dul chun cinn suntasach á dhéanamh go leanúnach ó thaobh mar atá aghaidh á tabhairt ar na heasnaimh i mbonneagar na hÉireann. Cuireadh 72 scéim fhuíolluisce, 36 scéim sholáthair uisce agus 18 scéim chaomhnúcháin uisce i gcrích i gcaitheamh na tréimhse 2000–2003. Scéimeanna móra is ea iad seo go ginearálta ar tháinig méaduithe nach beag ar an acmhainneacht chóireála uisce agus fuíolluisce dá mbarr. Mar shampla, i gcaitheamh thréimhse na gceithre bliana seo, tá a mhéid is atá ceanglais Threoir an AE maidir le Cóireáil Fuíolluisce Uirbeach á gcomhlíonadh ardaithe ó 25% go dtí 90%. Sa tréimhse chéanna, tá breis is 64,000 láithreán seirbhísithe soláthraithe faoin Tionscamh um Thalamh Sheirbhísithe agus tá 19 scéim curtha i gcrích faoi Thionscnamh na mBailte agus na Sráidbhailte Tuaithe.

D'ullmhaigh údaráis áitiúla measúnachtaí nua maidir le riachtanais i rith 2003 do thionscadail um bhonneagar uisce ina gcuid limistéar. Le cois na gcritéar caighdeánach, cuireadh ceanglais na Straitéise Náisiúnta Spásúlachta (SNS) san áireamh san measúnachtaí seo freisin. Baineann líon suntasach de scéimeanna a cuireadh san áireamh sa Chlár Infheistíochta i Seirbhísí Uisce 2003 –2005 le beagnach na moil agus na geataí ar fad a ainmníodh sa SNS. Lena chois sin, tá ról tábhachtach le himirt ag an Tionscamh um Thalamh Sheirbhísithe agus ag Tionscnamh na mBailte agus na Sráidbhailte Tuaithe ó thaobh a bheith ag tacú leis an bhforbairt uirbeach agus tuaithe go ginearálta, rud a bhfuil an SNS go mór ar a shon. Mar sin féin, tá nasc foirmiúil bunaithe idir an SNS agus Clár Infheistíochta i Seirbhísí Uisce a bheidh ann amach anseo.

Fógraíodh leithdháileadh bhreis is €276 mhilliún i mí na Bealtaine 2003 don chéad bhabhta i **gclár** náisiúnta nua **um chaomhnú uisce**. Cuirfidh an clár maoiniúcháin seo ar chumas na n-údarás áitiúil siúd a bhfuil an chéim staidéir curtha i gcrích acu cheana féin, na mórscéimeanna riachtanacha a dhéanamh, mar atá, scéimeanna um athshlánú líonra, chaomhnú uisce agus laghdú ar líon an uisce a sceitear, riachtanais a aithníodh sna staidéir sin, agus cuirfidh sé ar chumas na n-údarás áitiúil atá fágtha tús a chur lena gcuid staidéir siúd.

Comhdhlúthófar leis an **mBille Seirbhísí Uisce**, a foilsíodh i mí na Nollag 2003, an chreatlach reachtaíochta atá ann faoi láthair maidir le seirbhísí uisce, go mbeidh sí ina hachtachán nua-aimseartha singil. Feabhsóidh sé agus treiseoidh sé socruithe riaracháin agus maoirseachta maidir le seirbhísí uisce a sheachadadh ar leibhéal náisiúnta agus áitiúil, agus spreagfaidh sé deachleachtas i leith an chomhshaoil i measc tomhaltóirí. Cabhróidh córas ceadúnúcháin a thabharfar isteach don earnáil uisce tuaithe le hiarrachtaí le haghaidh a thabhairt ar fhadhbanna ó thaobh cháilíocht an uisce san earnáil sin go háirithe. Táthar ag súil go n-achtófar an Bille faoi 2005, tráth a ndéanfar foireann mhionsonraithe de Rialacháin de réir a chéile chun éascú leis an Acht a fheidhmiú go luath.

Leanadh ar aghaidh le creatlach bheartais an Rialtais, maidir le seirbhísí uisce a phraghsáil, a fheidhmiú go céimneach in 2003, creatlach lena dtugtar éifeacht d'fheidhmiú dhíreach an phrionsabail 'íoc mar a thruaillítear' i leith seirbhísí uisce a sholáthraítear san earnáil nach mbaineann le hionaid chónaithe. Reáchtáladh sraith cheardlann chun cabhrú le húdaráis áitiúla imeallchostais chaipitiúla nach mbaineann le hionaid chónaithe, a dhéanamh amach maidir le tionscadail nua um sheirbhísí uisce. Lena chois sin, chun cur i ngníomh gníomhach aonfhoirmeach na creatlaí beartais a chothú, tá modheolaíochtaí mionsonraithe oibriúcháin foirmlithe, i gcomhchomhairle le hearnáil na n-údarás áitiúil agus arna tacú ag sraith cheardlann a reáchtáladh amach sa bhliain 2003.

Baineadh dul chun cinn suntasach amach maidir le mórthionscadal píolótach um léiriú an mhéadraithe i Sligeach, tionscadal ar thacaigh an Roinn leis, atá ag brú chun cinn an obair atá á déanamh ag údaráis áitiúla leis an gcuspóir beartais a chur ar aghaidh, mar atá, méadrú uilíoch na hearnála nach mbaineann le hionaid chónaithe, a bhaint amach faoi 2006. Táthar ag leanúint ar aghaidh le Córas Iomlán Faisnéise (CiF) a fhorbairt freisin chun faisnéis chuimsitheach bhainistíochta a sholáthar maidir le mar a sheachadtar seirbhísí uisce, agus tá an Bord Seirbhísí Ríomhaire Rialtais Áitiúil tar éis toiliú le tabhairt faoi na bogearraí ríomhaire gaolmhara a fhorbairt tuilleadh. Tugadh cabhair le beartas a fhorbairt go leanúnach maidir le sludach séarachais a bhainistiú, de bharr foirne de shonraí agus de theilgin náisiúnta a cuireadh i gcrích don tréimhse a fhad le 2020, tar éis anailíse ar phleananna um bhainistiú sludaigh arna n-ullmhú ag údaráis áitiúla ábhartha.

Tugadh iniúchadh ar bhonneagar náisiúnta fuíolluisce a fhreastalaíonn ar iontamhla daonra os cionn 2,000 duine (*An Staidéar Náisiúnta ar Fhuíolluisce Uirbeach*) chun cinn go córasach in 2003, agus soláthróidh sé, ach é a bheith curtha i gcrích in 2004, measúnacht ar an mbonneagar náisiúnta fuíolluisce, agus treoróidh sé tosaíochtaí infheistíochta a bheidh ann amach anseo maidir le seirbhísí uisce.

Bunaíodh Tascfhórsa na Roinne faoin Treoir maidir le **fuíolltrealamh leictreach agus leictreonach (FTLL)** a chur i ngníomh, in 2003 chun tograí a fhorbairt do Thionscnamh Freagrachta Táirgeora (TFT) do FTLL ina mbeadh sé d'oibleagáid, mar chuid de, ar tháirgeoirí trealaimh leictreach agus leictreonaigh córais a chur i bhfeidhm lena chinntiú go mbailítear agus go n-athchúrsálfar dramhaíl den sórt sin a oiread agus is féidir. Bhí saincheisteanna maidir leis an treoir a chur i ngníomh á scrúdú ag an Tascfhórsa i gcomhoibriú leis an saol tionscail. Foilseofar dréacht-tuarascáil chun éascú le comhairliúchán le príomhpháirtithe leasmhara ábhartha agus eiseofar tuarascáil deiridh in 2004.

Reáchtáil an Roinn comhráite le hionadaithe thionscal na bpáipéar nuachtán agus na mbonn in 2003 leis an aidhm go bhforbrófaí (TFT).

Cuireadh na forálacha riachtanacha cumasúcháin isteach ina gcuid d'Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 chun éascú le Treoir 2000/53/CE maidir le feithiclí i ndeireadh-a-saoil (FiDSeanna) a chur i ngníomh. Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag dul i mbun cainte leis na príomhpháirtithe leasmhara ábhartha eacnamaíochta i rith na bliana faoi na meicníochtaí mionsonraithe leis na socruithe, arna n-éileamh leis an Treoir, maidir le FiDSeanna a thógáil ar ais saor in aisce, a fheidhmiú, agus faoin mbealach a mhaoineofar socruithe den sórt sin. D'fhorbrófaí rialacháin/ionstraimí reachtúla agus clabhsúr curtha le comhráite leis na príomhpháirtithe leasmhara ábhartha.

Córais éifeachtacha éifeachtúla fhorfheidhmiúcháin, mhonatóireachta agus chur i ngníomh comhshaoil a sholáthar agus a chothabháil trí aicsean ag an Roinn, ag an nGníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil agus ag údaráis áitiúla.

Leanadh ar aghaidh le hobair in 2003 leis an gCreat-Treorach Uisce a chur i ngníomh lena n-áirítear idirchaidreamh le húdaráis i dTuaisceart Éireann maidir le Ceantair Idirnáisiúnta Abhantraí a chur i ngníomh agus a ainmniú go beacht ar bhealach comhordaithe. Aistríodh an Treoir isteach sa dlí náisiúnta i mí na Nollag nuair a rinneadh Rialacháin an Bheartais Uisce. (Féach Aguisín 1 i gcomhair mionsonraí).

Leanadh ar aghaidh leis an dul chun cinn maidir le Tionscadail na gCeantar Abhantraí a fhorbairt agus a fheidhmiú agus tús á chur le Tionscadal na Sionna agus Tionscadal an Oirthir. Bhí dhá thionscadail eile, Réigiúin an Iarthair agus an Deiscirt, go maith chun cinn ó thaobh a bhforbartha ag deireadh 2003.

Bunaíodh láithreán gréasáin, *www.wfdireland.ie*, i mí Mheitheamh 2003 chun éascú leis an bpobal teacht ar fhaisnéis ar mar atá an Treoir á cur i ngníomh agus ar bhearta atá á ndéanamh chun rannpháirtíocht gach duine a bhfuil spéis acu sa scéal a chur chun cinn agus chun éascú leis an rannpháirtíocht sin.

Foilsíodh tuarascáil Deiridh Thionscadal Monatóireachta agus Bainistíochta Loch Léin i mí na Nollag 2003 mar chuid den straitéis náisiúnta in aghaidh an eotrófaithe **arna bunú ar dhobharcantair**.

Dearbhaíodh i dtuarascáil na GCC *Caighdeán an Uisce Shámha in Éirinn* (2002) go bhfuil cáilíocht an **uisce shnámh** in Éirinn go han-mhaith agus go bhfuil na caighdeáin éigeantacha á gcomhlíonadh ag 97.7% de na hionaid nó ceantair shnámh agus go bhfuil 87.8% díobh ag comhlíonadh na dtreoirluachanna (atá i bhfad níos déine) do pharaiméadair na mbachaillíní drólannacha iomlána agus faecacha, olaí mianraí, substaintí atá gníomhach ar an dromchla agus feanóil.

Bronnadh an **Brat Gorm** ar 73 thrá agus ar 3 mhuiríne in 2003, ag coinneáil an ardleibhéil chéanna ó thaobh líon na mBrat Gorma a bronnadh sa dá bhliain roimhe sin. D'iarr an Roinn ar an Taisce staidéar a dhéanamh chun féachaint ar an scóip atá ann le líon na mBrat Gorm a mhéadú agus bhí an staidéar sin go maith chun cinn ag deireadh 2003.

Dearbhaíodh dea-cháilíocht bhunúsach an uisce óil agus an feabhas atá á chur ar an gcáilíocht sin go leanúnach i dtuarascáil na GCC *Caighdeán an*

Uisce Óil in Éirinn – Tuarascáil don Bhliain 2002 agus ráta foriomlán 95.9% bainte amach i ndáil le líon na gcaighdeán forordaithe uile a comhlíonadh. Thángthas ar an gconclúid sa tuarascáil go bhfuil cáilíocht fhoriomlán na soláthairtí poiblí uisce sásúil go fóill ach, cé go dtugtar aitheantas do na feabhsúcháin ó 2001, a bhí ina n-údar áthais, tá cáilíocht an uisce arna tháirgeadh ag na grúpscéimeanna príobháideacha míshásúil go fóill. Tugadh aitheantas do ról na Roinne sa tuarascáil freisin ó thaobh feabhsúcháin a baineadh amach maidir le cáilíocht uisce ghrúpscéimeanna uisce, go háirithe trí infheistíocht shuntasach chaipitiúil. Leanfaidh an Roinn ar aghaidh le bearta a chur i ngníomh chun cabhrú le cáilíocht chuí uisce a bhaint amach i ngach soláthar.

Leanadh ar aghaidh le comhráite agus le comhairliúcháin leathana leis na príomheagraíochtaí feirmeoireachta agus le leasanna eile i rith 2003 ó thaobh an **Treoir maidir le Níotráití** a chur i ngníomh tuilleadh. Rinneadh Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Uiscí a Chosaint ar Thruailliú ó Fhoinsí Talmhaíochta) 2003, i mí na Bealtaine 2003. Forordaíodh leis na Rialacháin seo críocha uile an Stát mar an limistéar a bhfeidhmeofar clár aicsin ina leith chun an Treoir maidir le Níotráití a chur i ngníomh. D'eisigh na Ranna Comhshaoil, Oidhreacht agus Rialtais Áitiúil, agus Talmhaíochta agus Bia, Dréachtchlár Aicsin maidir le Níotráití do chomhairliúchán poiblí i mí na Nollag 2003. Forálar sa Dréachtchlár Aicsin le haghaidh raoin bheart chun mar a fheidhmítear dea-chleachtas talmhaíochta i ngach limistéar a threisiú. Samhlaítear go mbunófar Clár Aicsin faoi lár 2004.

Choimisiúnaigh na Coimisinéirí Ioncaim clár iniúchóireachta in 2003 lena chinntiú go gcomhlíonann miondíoltóirí forálacha na Rialachán um Bhainistiú Dramhaíola (Tobhach Comhshaoil) (Mála Plaisteach). Chuir údarás áitiúil amháin tús leis an bpróiseas le caingean Cúirte a thionscnamh i leith duine nó dream nár chomhlíon na Rialacháin i rith na bliana.

Tar éis idirbheartaíochtaí agus comhairliúcháin leathana le príomhpháirtithe leasmhara, tháinig éifeacht leis na Rialacháin um Bhainistiú Dramhaíola (Pacáistiú) 2003 an 1 Márta 2003. Athbhreithníodh rialacháin a bhíodh ann rompu leis na rialacháin seo agus tháinig siad seo in ionad na rialachán úd, agus tá sé beartaithe go n-éascóidh siad le targaid an 50% a bhaint amach faoi dheireadh 2005 ó thaobh líon na dramhaíola pacáistíochta a aisghabháltar, targaid a socraíodh d'Éirinn i dTreoir 94/63/CE maidir le pacáistíocht agus dramhaíl phacáistíochta. Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag obair le Repak, an scéim dheonach maidir le rialacháin srl. a chomhlíonadh, scéim a bhunaigh saol tionscail na hÉireann in 1997 chun bailiú agus aisghabháil na dramhaíola pacáistíochta a chur chun cinn, a chomhordú agus a airgeadú. Thuairisc Repak gur aisghabhadh líon measta de 404,311 thonna (43%) de dhramhaíl phacáistíochta in 2003

agus gur baineadh íosráta athchúrsála an 15% (arna éileamh faoi 2005 faoin Treoir maidir le Pacáistiú) amach do gach cineál ábhar pacáistíochta.

Coinníodh an dul chun cinn ag dul ar aghaidh in 2003 maidir le forfheidhmiú na Rialachán Pacáistíochta ag údaráis áitiúla, agus lean Líonra na n-Oifigeach Forfheidhmiúcháin, a bhfuil an Roinn ina cathaoirleach air, ó na údaráis áitiúla uirbeacha mhóra (an 4 húdarás i mBaile Átha Cliath, Corcaigh, Cathair na Gaillimhe agus Comhairlí Contae Luimnigh, Lú agus Phort Láirge), ar aghaidh le bheith ag spriocdhírú ar na daoine sin a bhaineann buntáiste as an gcóras agus nach dtéann le Repak, nó de rogha air sin, nach gcomhlíonann na Rialacháin Phacáistíochta iad féin. Tháinig méadú ar bhallaíocht Repak sna limistéir a bhí i gceist de thoradh an fheachtais.

Achtaíodh Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 i rith 2003 agus is ionann é agus treisiú nach beag ar an reachtaíocht chomhshaoil, lena dtugtar córais náisiúnta um rialú lánpháirtithe ar thruailliú (RLT) agus um cheadúnú dramhaíola ar aon dul le reachtaíocht an AE ina n-iomláine. Leasaítear leis an Acht Acht fán nGníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil 1992, Acht um Bhainistiú Dramhaíola 1996 agus Acht um Thruailliú ó Bhruscar 1997 chun forálacha na nAchtanna sin a threisiú, i ndáil le saincheistanna maidir le forfheidhmiúchán chomh maith.

Bunaíodh an Oifig um Fhorfheidhmiúchán Comhshaoil mar aonad idirdhealaithe aonfheidhme de chuid na GCC an 22 Meán Fómhair 2003. Tá sainordú ag an Oifig breisiú a sheachadadh ar a mhéid is a chomhlíontar rialacháin chomhshaoil srl., trí cheadúnais GCC a fhorfheidhmiú, ceadúnais arna n-eisiúint chuig gníomhaíochtaí dramhaíola, tionscail agus gníomhaíochtaí eile nach iad. Comhlíonfaidh sé ról maoirseachta freisin i leith gníomhaíochtaí na n-údarás áitiúil leis an gcomhshaoil a chosaint. Agus a cuid feidhmeanna á bhfeidhmiú ag an Oifig, is féidir leis an Oifig úsáid a bhaint as, agus cur le, taithí leathan na GCC, agus lena cumhachtaí reachtaíochta (lena n-áirítear cumhachtaí breisithe ar foráladh lena n-aghaidh in Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003), agus a cumais taighde, mhonatóireachta agus anailíse.

Rinneadh Rialacháin i rith 2003 faoi Acht um Thruailliú Aeir 1987, lena cuireadh síneadh leis an gcosc ar bhreosla toite a mhargú, a dhíol agus a dháileadh i limistéir Bhré, Chill Chainnigh, Shligigh agus Thrá Lí. Tugtar líon na limistéar arna gclúdach faoin gcosc seo aníos go dtí 16 leis an síneadh sin. Rinneadh foirne ar leithligh de rialacháin freisin chun treoracha an AE a aistriú isteach i ndlí na hÉireann, treoracha a bhaineann le cáilíocht pheitрил agus bhreoslaí díosail agus lena sonraítear teorainneacha astaithe don dé-ocsaíd sulfair, d'ocsaídí nítrigine agus do

dheannach as gléasraí móra dócháin. Tá mionsonraí ar na Rialacháin seo leagtha amach in Aguisín 1.

Faisnéis ardchaighdeáin ar an gcomhshaol agus ar roghanna um nós maireachtála inbhuanaithe a scaipeadh trí ENFO agus leanúint le tionscnaimh eile fheasachta, agus páirt ghníomhach a ghlacadh in obair an AE/ obair idirnáisiúnta ar bhonn níos leithne chun aghaidh a thabhairt ar fhadhbanna domhanda/réigiúnacha ó thaobh an chomhshaoil, ag comhoibriú maidir le saincheistanna comhshaoil i gcreatlach na gComhairlí Aireachta Thuaidh-Theas agus na Breataine/na hÉireann, agus ullmhúchán a dhéanamh d'Uachtaránacht na hÉireann ar an AE in 2004.

Seoladh céim nua den fheachtas **feasachta comhshaoil** in 2003 chun cur leis an bhfeasacht ghinearálta ar shaincheistanna comhshaoil a tarraingíodh anuas i rith 1999-2002, agus chun an feachtas a athfhócasú go heisiach ar mar a bhainistítear dramhaíl agus ar fheasacht ar shaincheistanna dramhaíola go ginearálta. *Dúshlán na Dramhaíola* teideal an fheachtais agus fuair sé €3.5m de mhaoiniúcháin chéad bhliana ón gCiste Comhshaoil agus is éard atá ann ná 2 eilimint ar leithligh, ach a bhaineann lena chéile, mar atá, feachtas i gcomhair na meán cumarsáide agus straitéise chumarsáide. Tá an feachtas i gcomhair na meán curtha le chéile chun na saincheistanna a tarraingíodh anuas sa straitéis chumarsáide um dhramhaíl, a chomhlánú, .i. an gá go ndéanfadh daoine a gcuid dramhaíola a chosc, a laghdú, a athúsáid, agus, a athchúrsáil nó a mhúiríniú, leis an móraidhm go laghdófar líon na dramhaíola a bheidh le diúscairt ag an deireadh. Tugtar aghaidh leis an Straitéis Chumarsáide ar mhíthuiscintí/mhíthuaiscintí ginearálta atá i measc an phobail maidir le saincheistanna dramhaíola agus ar na bearta atá riachtanach le déileáil le dramhaíl.

Bhí an méid seo a leanas i measc ghníomhaíochtaí 2003:

- Léiríodh fógra teilifíse agus feachtas sna meáin chumarsáide maidir lena phráinní is atá sé déileáil le dramhaíl agus maidir le bearta gur féidir le daoine tabhairt futhu sa bhaile agus ag an obair araon leis an dramhaíl a tháirgeann siad a chosc, a laghdú, a athúsáid agus a athchúrsáil.
- Bunaíodh Grúpa Comhairleach um Dhramhaíl a fheidhmíonn ar son leasanna na n-earnálacha chun gníomhú mar chomhlacht comhairliúcháin maidir le straitéis lánpháirtithe dramhaíola a chur i ngníomh.
- Seoladh láithreán gréasáin *Dúshlán na Dramhaíola* www.raceagainstwaste.com agus seirbhís le fiosrúcháin a fhreagairt

chun faisnéis agus comhairle a sholáthar do pháirtithe leasmhara.

Reáchtáladh feachtas faisnéise maidir le hathrú aeráide agus le hiompar (lena n-áirítear fuinneamh a ídíonn líonta tí) i rith 2003. Bhí bileoga iniata le fógraí athnuachana mótarchánach agus dáladh póstaer lena gcur ar taispeáint i ranna Rialtais, i ngníomhaireachtaí Stáit, i leabharlanna agus in eagraíochtaí/cuideachtaí eile.

D'eagraigh an Roinn, in éineacht le Fuinneamh Inbhuanaithe Éireann, an Roinn Iompair agus údaráis áitiúla ábhartha, rannpháirtíocht 10 limistéar uirbeacha i Lá na hEorpa Saor ó Ghluaisteáin an 22 Meán Fómhair 2003. D'éirigh leis an rannpháirtíocht sin agus tugadh ranníocaíocht €50,000 i dtreo chostais an lae lenar dírfodh ar roghanna malartacha iompair de rogha ar an ngluaisteán príobháideach agus lenar cuireadh ar chumas na saoránach a gcathracha agus a mbailte móra a aireachtáil agus bail níos ciúine agus níos glaine ar na háiteanna sin.

Leanadh ar aghaidh leis an *mBuilittín Comhshaoil*, athbhreithniú ráithiúil ar fhorbairtí i réimse chosaint an chomhshaoil, a fhoilsíú in 2003. Tá mionsonraí air seo agus ar fhoilseacháin eile liostaithe ag Aguisín 2.

Lean ENFO ar aghaidh le rochtain shaoráideach ar fhaisnéis ar an gcomhshaol agus ar roghanna um nós maireachtála inbhuanaithe a sholáthar de réir *Phlean Aicsein na Roinne um Sheirbhís do Chustaiméirí 2001 – 2004*. Cinntíonn Oifigeach um Sheirbhís do Chustaiméirí go mbíonn seirbhís ardchaighdeáin do chustaiméirí lánpháirtithe i seirbhísí uile ENFO, a raibh an méid seo a leanas san áireamh leo in 2003:

- ionad faisnéise buail isteach a sholáthar (96,521 chuairteoir nó 1,800 in aghaidh na seachtaine ar an meán) agus amuigh is istigh ar 450 iarratas poist, teileafóin, ríomhphoist agus iarratais dhíreacha ar fhaisnéis a fhreagairt in aghaidh na seachtaine;
- an leabharlann tagartha de leabhair, d'irisleabhair agus de bunachair shonraí idirnáisiúnta faoin gcomhshaol a chothabháil agus a mhéadú. Ghníomhaigh an leabharlann mar phointe comhtheagmhála d'fhoilseacháin ón nGCC, ó Ghníomhaireacht Chomhshaoil na hEorpa, agus ó Chlár na Náisiún Aontaithe fán gComhshaol;
- an láithreán gréasáin, www.enfo.ie, a chothabháil, ar a bhfuil seirbhísí uile ENFO, agus leanadh ar aghaidh le láithreán na 10 gCéim, '*Is furasta difríocht a dhéanamh*', www.10steps.ie, a óstáil. Taifeadadh breis is 170,454 chuairt ar láithreán gréasáin ENFO agus 19,000 cuairt ar láithreán gréasáin na 10 gCéim in 2003;

- láithreán gréasáin an SASIN a óstáil, ar bunachar sonraí comhshaoil atá ann a bhfuil tíortha as an Afraic fho Shahárach ina síntiúsóirí leis;
- leanadh ar aghaidh le hinfheistíocht i gCúinne na bPáistí trí bhréagáin, leabhair, chluichí agus dhlúthcheirníní nua a fháil. Cuireadh Nuachtlitir na bPáistí amach ar an bpost chuig breis is 4,000 páiste óg i rith na bliana saor in aisce.
- ceardlanna, léachtaí agus spaisteoireachtaí comhshaoil a sholáthar do 189 ngrúpa ar ghlac 5,445 dalta scoile páirt iontu trí nó in Ionad ENFO. Reáchtáladh ceardlanna “ENFO ar Camchuart” in 200 scoil, ag dul a fhad le 40,000 dalta. Leanadh ar aghaidh le pacáistí acmhainní do mhúinteoirí a dháileadh ar mhúinteoirí ar iarratas;
- tacaíocht a thabhairt do Líonra Oifigeach Feasachta Comhshaoil na nÚdarás Áitiúil agus acmhainní tábhachtacha a soláthar don Líonra sin. Chomhordaigh ENFO 5 chruinniú den Líonra i rith na bliana. Bíonn áis Chláir Fhógraí d’Oifigigh Fheasachta na nÚdarás Áitiúil ar fáil ar láithreán gréasáin na 10 gCéim. Soláthraíodh 47 seastán d’údaráis áitiúla agus do chomhlachtaí eile le bileoga ENFO a choinneáil ar taispeáint go buan;
- 6 chlár faisnéise teilifíse leathuair a chloig a fhorbairt, dar dteideal “*Our Living Islands*” lenar fiosraíodh an fiadhúlra agus saincheistanna ó thaobh na maireachtála inbhuanaithe a théann i bhfeidhm ar chónaitheoirí roinnt oileán amach ón gcósta. Tarchuireadh an tsraith ar chainéal cábla NTL, agus craolfar go náisiúnta in 2004 í. Dáilfear DVD/físeán ar scoileanna in 2004 freisin. Forbraíodh gearrthóg phoiblíochta faoi sheirbhísí ENFO lena húsáid ag taispeántais sheachtracha freisin;
- i measc na bhfoilseachán bhí féilire dathúil 24 leathanach le hENFO lenar soláthraíodh faisnéis faoin gcomhshaoil agus nós maireachtála inbhuanaithe do líonta tí chomh maith le radhairc shéasúracha ar an dúlra, bileoga agus póstaer faoin athchúrsáil agus i gcoinne bruscair, agus, le cúnamh Choimisiún na hEorpa, raon d’ábhair oideachais do pháistí atá níos óige;
- bhí ENFO ina óstach ar 15 thaispeántas ar a áitreabh féin, ar éirigh go han-mhaith leo, go leor i gcomhar le heagraíochtaí nach eagraíochtaí rialtais iad. Chlúdaigh na hábhair a cuimsíodh raon fairsing ábhar agus cuimsíodh an bithréigiúnachas, fála scean, comhpháirteanna ríomhaire athchúrsáilte, an Antartaice, agus foraoiseacht na Fionlainne. Thug ENFO cuairt ar 12 thaispeántas sheachtracha freisin

lena n-áirítear 2 cheann i dTuaisceart Éireann agus sholáthair ENFO seastáin agus bileoga do thaispeántais eile. Cuireadh 23 thaispeántas camchuarite ENFO ar fáil ar 118 n-ócáid ar fud na tíre;

- comhoibriú trasteorann a fhorbairt tuilleadh lena n-áirítear foilseacháin; agus
- ionadaíocht a sholáthar ag cruinnithe de Líonra Damháin Alla Ghlais an AE a oibríonn ar mhaithe le hardán a chruthú le smaointe, faisnéis agus eispéiris a mhalartú i measc na n-oifigeach fhaisnéise comhshaoil san Aontas Eorpach agus sna Tíortha atá ina nIarrthóirí le Teacht Isteach san Aontas.

Bunaíodh **Aonad Uachtaránachta an AE** i mí Mheitheamh 2003 chun na socrúithe a bhí riachtanach d'Uachtaránacht na hÉireann ar an Aontas Eorpach in 2004 a fhorbairt, agus ba é cuspóir príomhúil an aonaid ná bainistiú neamhchlaonta, éifeachtach, éifeachtúil chlár oibre comhshaoil an AE a chomhordú i rith na hUachtaránachta, agus tacú leis an Aire a fheidhmeanna uachtaránachta a chomhlíonadh.

Reachtáladh an Naoú Seisiún de Chomhdháil na bPáirtithe (CNP 9) i **gCreat-Choinbhinsiún na Náisiún Aontaithe** maidir leis an Athrú Aeráide (CCNAAA) i Milan i mí na Nollag 2003. Is ag déileáil le saincheisteanna teicniúla a bhain le gnéithe éagsúla ó thaobh an Coinbhinsiún agus Prótacal Kyótó a chur i ngníomh, a caitheadh cuid mhaith de na himeachtaí. Ar na cinn is suntasaí díobh siúd bhí cinní maidir le tionscadail fhoraoiseachta a chur isteach ina gcuid den Mheicníocht um Fhorbairt Ghlan agus cinní maidir le socrúithe maoiniúcháin chun cabhrú le tíortha i mbéal forbartha aghaidh a thabhairt ar an athrú aeráide. Ghlac an Roinn páirt i gcrúinníú **d'Fhochomhlachtaí an CCNAAA** i mBonn agus i gcrúinnithe rialta de Mheitheal **Oibre an AE maidir le Saincheisteanna Idirnáisiúnta faoin gComhshaoil** (Athrú Aeráide) i gcaitheamh na bliana freisin.

Ar imeachtaí idirnáisiúnta eile inar ghlac Éire páirt in 2003 bhí an 22ú Seisiún de Chomhairle Bhainistíochta Chlár na Náisiún Aontaithe fán gComhshaoil, Nairobi, sa Chéinia i mí na Feabhra, an 11ú Seisiún den Choimisiún um Fhorbairt Inbhuanaithe, Nua Eabhrac i mí Aibreáin, 4ú Comhdháil na nAirí Comhshaoil don Eoraip sa Chív i mí na Bealtaine agus cruinníú Airí Eorpacha na hÁise (Comhshaoil) i Lecce na hIodáile i mí Dheireadh Fómhair.

Bhí ullmhúcháin chun ionchur an AE in imeachtaí idirnáisiúnta comhshaoil i rith 2004 a chomhordú go maith chun cinn ag deireadh 2003 agus an Roinn ag súil le ról na hÉireann mar Uachtarán ar an AE.

Ní raibh an **Chomhairle Aireachta Thuaidh Theas (CATT)** in ann teacht le chéile in 2003 toisc gur cuireadh Tionól Thuaisceart Éireann ar fionraí in 2002. Coinníodh an dul chun cinn ag dul ar aghaidh áfach ó thaobh clár oibre na CATT, a tugadh mar shainordú di roimhe sin, a thógáil ar aghaidh, lena n-áirítear:

- comhbheart comhairliúcháin maidir le Creat-Treorach Uisce an AE (CTU) a chur i ngníomh ar bhealach comhordaithe agus go háirithe Ceantair Idirnáisiúnta Abhantraí (CIAeanna) a ainmniú go beacht; comhaontaíodh CIAeanna a ainmniú go beacht faoin Treoir; chuathas le reachtaíocht ar leithligh (a raibh comheilimintí inti) leis an Treoir a aistriú sa dá dhlínse; forbraíodh togra maidir le maoiniúcháin ón AE faoi Chlár Interreg do ghníomhaíochtaí trasteorann leis an CTU a chur i ngníomh, agus fuarthas faomhadh i bprionsabal ó Choiste Stiúrtha Interreg don tionscadal, lena ghabh costas measta €7.8m;
- leanadh ar aghaidh le hobair le cur chuige straitéiseach uile-oileánda a fhorbairt i leith margadh a fhorbairt d'ábhar inathchúrsáilte agus baineadh comhaontú amach maidir le conradh do sheirbhís bhainistíochta uile-oileánda um dhramhchuisneoirí/reoiteoirí; forbraíodh tograí maidir le maoiniúchán ón AE faoi Interreg do thionscnaimh Thuaidh/Theas um bhainistiú/athchúrsáil dramhaíola;
- leanadh ar aghaidh le hobair ar staidéar scópála lena n-áirítear fardal ar chleachtais agus ar rialuithe ábhartha um bhainistiú comhshaoil atá á bhfeidhmiú i leith na talmhaíochta sa Tuaisceart agus sa Deisceart faoi láthair agus le béim ar thionchair ar cháilíocht an uisce go háirithe, d'fhonn bonn a sholáthar do chomhoibriú sa réimse seo amach anseo;
- tógadh clár saothair tosaigh, a raibh sé d'aidhm leis deiseanna le faisnéis a mhalartú a fhorbairt agus cur leis an bhfeasacht ar an gcomhshaoil i réimsí comhleasa, ar aghaidh in 2003. Bhí tionscnaimh chomhoibre i gceist leis an obair, maidir le hacmhainní roinnte faisnéise lena n-áirítear foilseacháin a mhalartú, malartú foirne, comhthaispeántais, comhdhálacha agus naisc ar láithreáin ghréasáin; agus
- d'eagraigh an Mheitheal Oibre Thrasteorann um Shábháilteacht ó Dhóiteáin (a fheidhmíonn laistigh d'Earnáil Sláinte na CATT), tríd an gComhairle Sábháilteachta Náisiúnta agus trí Bhriogáid Dóiteáin Thuaisceart Éireann, seachtain sábháilteachta uile-Éireann ó dhóiteán

i mí Dheireadh Fómhair 2003; daingníodh thart ar €250,000 de mhaoiniúchán ón AE do thionscadal oideachais Thuaidh Theas (Briogáid Dóiteáin Thuaisceart Éireann agus Comhairle Chontae Lú) um shábháilteacht ó dhóiteán faoi Chlár Síochána agus Athmhuintearais an AE.

Tháinig Comhairle na Breataine-na hÉireann le chéile faoi dhó san Eanáil Chomhshaoil, an 16 Eanáir agus an 20 Samhain 2003, agus bhreithnigh siad raon saincheistanna comhshaoil a bhfuil leas ag comhaltaí na comhairle iontu amhail tionchair an athraithe ar an aeráid, bainistiú dramhaíola, Sellafield agus dramaíl radaighníomhach, caomhnú dhúlra na mara, agus an fhorbairt inbhuanaithe sa chomhthéacs ó thaobh a bheith ag leanúint ar aghaidh leis an méid a rinneadh ag Cruinniú Mullaigh an Domhain maidir leis an bhForbairt Inbhuanaithe. Tá na ráitis ó na cruinnithe ar fáil ar láithreán gréasáin Chomhairle na Breataine-na hÉireann www.british-irishcouncil.ie.

Rinneadh dul chun cinn tríd an gComhairle Aireachta Thuaidh/Theas agus i gcomhar leis an Roinn Comhshaoil i dTuaisceart Éireann i dtreo seirbhís uile-oileánda a fhorbairt le dramhchuisneoirí agus reoiteoirí a bhainistiú. Tar éis próisis tairisceana in 2003, bronnadh conradh agus cuireadh tús leis an tseirbhís go luath in 2004.

D'oibrigh an 2 Roinn Comhshaoil lena chéile freisin maidir le roinnt saincheistanna um bhainistiú dramhaíola lena n-áirítear comhoibriú a bhreisiú ó thaobh margaí d'ábhar inathchúrsáilte ar oileán na hÉireann a fhorbairt.

Scaip Coimisiún an AE ráiteas i mí Mheitheamh 2003 *I dtreo Straitéise Téamaí maidir le Dramaíl a Chosc agus a Athchúrsáil*, mar obair ar mhaithe le straitéis théamach a fhorbairt, straitéis lena ndéofar go sonrach ar dhramaíl a chosc agus a athchúrsáil. Is é seo an chéad chéim i bpróiseas comhairliúcháin leathain a leanfaidh ar aghaidh go dtí go rachfaidh an Coimisiún le tograí a mbeidh sé d'aidhm leo straitéis chuimsitheach a fhorbairt. D'ullmhaigh an Roinn freagairt náisiúnta ar an Straitéis Théamach, a cuireadh faoi bhráid an Choimisiúin lena breithniú i mí na Samhna, 2003. Tabharfar forbairt na straitéise chun cinn i rith Uachtaránacht na hÉireann ar an AE.

Beartais agus cláir, a bhfuil sé d'aidhm leo ceisteanna comhshaoil a lánpháirtíú i réimsí na mbeartas eacnamaíochta/fioscach agus i réimsí eile beartais, go háirithe na réimsí tionscail, iompair, fuinnimh, turasóireachta agus talmhaíochta, a fhorbairt agus a chur i ngníomh i gcomhoibriú le Ranna agus le gníomhaireachtaí eile agus le dearrannpháirtíocht i bhforbairtí idirnáisiúnta gaolmhara.

Leanann Rialacháin um Bhainistiú Dramhaíola (Plaistigh Fheirme) 2001 ar aghaidh le bheith ag cabhrú le **dramhphlaistigh fheirme** a athchúrsáil/aisghabháil ar bhealach feabhsaithe .i. bratra plaisteach, cumhdaigh ar bhurlaí agus málaí burlaí do shadhlas agus, go háirithe, le bheith ag tacú le scéim dheonach bhailiúcháin arna feidhmiú ag *Irish Farm Films Producers Group Limited* (IFFPG). Tá dul chun cinn seasmhach cothrom déanta ag an scéim ó cuireadh tús léi in 1997, agus táthar ag súil le circa 8,500 tonna de dhramhphlaistigh fheirme a bheith bailithe lena athchúrsáil in 2003 de thoradh na scéime .i. beagnach 50% de phlaistigh fheirme arna gcur ar an margadh. D'éirigh le mar a cuireadh clabhsúr leis an obair le stádas comhlachta faofa a aistriú, faoi Chuid IV de Rialacháin 2001, ó chuideachta na Ríochta Aontaithe, *Farm Films Producers Group Limited* (FFPG), chuig an IFFPG atá ar bun in Éirinn, sa chuid deiridh de 2003, agus feidhmítear an IFFPG ina iomláine anois le Bord Stiúrthóirí Éireannacha.

Mar chuid den athbhreithniú leanúnach atá á dhéanamh ar mar atá an **Straitéis Náisiúnta um Athrú Aeráide** á cur i ngníomh, bhí obair go maith chun cinn maidir le hullmhúcháin le go leithdháilfeadh an Rialtas liúntais astuithe idir na hearnálacha a bhíonn i mbun a trádála agus na hearnálacha nach mbíonn, chun críocha na scéime trádála astuithe faoi Threoir 2003/87/CE an AE, agus aird á tabhairt lena linn ar thuarascáil chomhairliúcháin - "*Sciar na nAstuithe Náisiúnta Ceaptha Teasa a Dhéanamh Amach maidir le Trádáil Astuithe in Éirinn*" – arna hullmhú ag ICF Consulting (Londain) agus Byrne O'Cléirigh (Baile Átha Cliath). Bhí leithdháileadh den sórt sin riachtanach roimh don GCC, mar an tÚdarás Náisiúnta Leithdháileacháin ainmnithe, Plean Náisiúnta Leithdháileacháin, (PNL) a dhearadh, de réir cheanglais na treorach, lena chur faoi bhráid Choimisiún na hEorpa in 2004.

Ghlac Éire páirt i roinnt chruinnithe idirnáisiúnta a bhain le cláir um dhul chun cinn a chur ar aghaidh le go dtabharfar aghaidh ar phátrúin neamh-inbhuanaithe tomhaltais agus táirgeachta, de réir ghealltanais a ndeachthas isteach iontu ag Cruinniú Mullaigh an Domhain maidir leis an bhForbairt Inbhuanaithe. Chuimsigh ár n-ionchur sna cruinnithe seo achoimre ar

thionscnaimh ar thug roinnt gníomhaireachtaí futhu i ndáil le próisis táirgeachta níos glaine, le táirgí atá níos fearr ó thaobh an chomhshaoil agus le feachtais fhaisnéise agus fheasachta.

Is é an **Grúpa Glaschánach** a bhfuil an Roinn Airgeadais ina cathaoirleach air agus a fheidhmíonn ar son na Rann eile a bhaineann leis, lena n-áirítear an Roinn Comhshaoil, Oidhreacht agus Rialtais Áitiúil, an mheicníocht le tograí i ndáil le cánachas comhshaoil a bhreithniú i gcomhthéacs na n-ullmhúchán bliantúil don Bhuiséad; tuairiscíonn an Grúpa chuig an nGrúpa Straitéise Cánach. Dhírigh obair i ndáil le cánachas comhshaoil in 2003 ar thograí do chánachas carbóin/fuinnimh, tar éis an fhógra buiséid arna dhéanamh ag an Aire Airgeadais i mí na Nollag, 2002, faoi ghealltanais le cánacha den sórt sin a thabhairt isteach.

Cur chuige comhpháirtíochta i measc earnálacha na heacnamaíochta, na gcomhpháirtithe sóisialta agus na n-eagraíochtaí nach eagraíochtaí rialtais iad, a chur chun cinn i leith príomhshaincheisteanna maidir le beartais chomhshaoil agus leis an inbhuanaitheacht, trí Comhar agus trí thionscnaimh uileghabhálacha eile amháil Clár Áitiúil 21.

Tá an **Clár Uisce Tuaithe** á chur i ngníomh faoi chreatlach chomhpháirtíochta, a bhfuil comhoibriú idir Cónaidhm Náisiúnta na nGrúpscéimeanna Uisce, na hEagraíochtaí Tuaithe (Feirmeoirí Aontaithe na hÉireann, Cumann Soláthróirí Baine Uachtarlainne na hÉireann, Bantracht na Tuaithe), na húdaráis áitiúla agus an Roinn i gceist léi. Ba é suim an chaiteachais ar an gClár in 2003 ná €74.83 mhilliún agus bhí an caiteachas sin mar bhonn is mar thaca le dul chun cinn sna réimsí atá leagtha amach thíos.

- Rinneadh monatóireacht ar bhonn ráithiúil ar cháilíocht an uisce óil i ngrúpscéimeanna uisce faoi chlár nua monatóireachta cuimsithí ar ghrúpscéimeanna uisce don 1,500 grúpscéim a thagann faoi chuimsiú shainchúram na Rialachán um Uisce Óil. Cuireadh torthaí ar aghaidh chuig údaráis áitiúla ar bhonn leanúnach agus foilseoidh an GCC achoimre ar na torthaí ina tuarascáil bhliantúil ar cháilíocht an uisce óil do 2003.
- Tá áiseanna cóireála agus díghalrúcháin uisce á soláthar faoi aon chonradh Dear, Tóg agus Oibrigh (DTO) amháin i gcomhpháirtíocht ar leith idir na hearnálacha poiblí agus príobháideacha ó thaobh soláthair uisce i gContae Mhuineacháin, comhpháirtíocht a bhfuil 3 scéim sholáthair uisce de chuid na Comhairle Contae agus 10

ngrúpscéim mhór uisce i gceist léi. Feidhmeoidh agus cothabhálfaidh an conraitheoir a roghnófar na gléasraí ar feadh tréimhse 20 bliain. Cuireadh 5 ghléasra i gcrích agus osclaíodh go hoifigiúil in 2003 iad agus tá an 8 ngléasra atá fágtha le cur i gcrích faoi dheireadh 2004.

- Bunaithe ar na ceachtanna a foghlaimíodh ó Thionscadal Píolótach Mhuineachán, is é an DTO agus cnuasú roinnt scéimeanna faoi aon chonradh amháin an straitéis chomhaontaithe anois chun líon chomh mór le 500 gléasra cóireála agus díghalrúcháin uisce a sholáthar do ghrúpscéimeanna uisce i gcaitheamh na tréimhse 2003 -2006. Ag deireadh 2003, bhí 21 thionscadal chnuasaithe DTO ag freastal ar bhreis is 35,000 á gcur ar aghaidh – bhí 4 chnuasach ar chéim na tógála, bhí 9 gcnuasach ar chéim na cáipéise tairisceana agus bhí an chuid eile ar chéimeanna pleanála nach raibh chomh fada chun cinn leo sin.
- D’fhoilsigh an Coiste Náisiúnta Monatóireachta ar Uisce Tuaithe *“Plean Aicsein do Cháilíocht an Uisce Óil faoin Tuath i gcomhair 2003-2006”* i mí Feabhra 2003. Leagtar straitéis amach leis an bplean le cáilíocht na soláthairtí uisce faoin tuath a thabhairt ar aghaidh sa chaoi is go gcomhlíonfar na Rialacháin um Uisce Óil faoi 2006. Bainfear seo amach trí chlár ina nascfar scéimeanna lena ngabhann foinse phríobháideach, le príomhsholáthar údaráis áitiúil nó, sa chás nach bhfuil seo indéanta ar fhorais eacnamaíochta nó innealtóireachta, trealamh neamhspleách cóireála agus díghalrúcháin uisce a sholáthar trí chonarthaí cnuasaithe DTO.
- Tá maoirseacht á déanamh ag an gCoiste Náisiúnta Monatóireachta ar Uisce Tuaithe ar mar atá clár píolótach á chur i ngníomh ag údaráis áitiúla le raon de chórais nua bhailiúcháin agus chóireála fuíolluisce ar mhionscála do shráidbhailte beaga a thástáil, bunaithe ar sholáthar DTO. Iarradh léirithe spéise ó chonraitheoirí a bhí cáilithe go cuí lena aghaidh agus tá 5 chonraitheoir den sórt sin curtha ar ghearrliosta le tairiscintí mionsonraithe a chur isteach don tionscadal. Cuirfear tionscadail pháilótacha i gcrích ag 12 shráidbhaile spréite thar 6 chontae.
- D’fhoilsigh Grúpa Oiliúna Náisiúnta na Seirbhísí Uisce 2 Threoircháipéis eile um Sholáthar in 2003 chun cabhrú le húdaráis áitiúla, le hearnáil na ngrúpscéimeanna uisce agus lena gcuid comhairleoirí teicniúla pleanáil agus cur i ngníomh scéimeanna uisce agus fuíolluisce a thabhairt chun cinn trí DTO agus trí ghnáthbhealaí soláthair.

Coinníodh rannpháirtíocht in obair na **Comhairle Náisiúnta Foirgníochta agus Scartála** ag dul ar aghaidh lena chinntiú go mbeadh dul chun cinn á dhéanamh go leanúnach i dtreo is go mbainfear targaid náisiúnta athchúrsála an 50% amach faoi dheireadh 2003 don dramhaíl fhoirgníochta agus scartála (F&S), ag dul in airde de réir a chéile go dtí 85% faoi 2013. Leag an Chomhairle mionsonraí amach ina céad Thuarascáil Bhliantúil (arna foilsiú i mí Dheireadh Fómhair 2003) faoi Thionscnamh Deonach Tionscail lena dtugtar cuireadh do imreoirí uile an tionscail fhoirgníochta gealltanais a thabhairt do ghníomhartha sonracha a mbeidh sé d'aidhm leo an athchúrsáil F&S a mhéadú. Tháinig éifeacht leis an tionscnamh nua seo ó 1 Eanáir 2004. Léirítear dul chun cinn nach beag i dThuarascáil Bhunachar Náisiúnta Sonraí Dramhaíola 2001 (arna foilsiú ag an nGCC i mí Iúil 2003) i dtreo na targaidí náisiúnta athchúrsála don dramhaíl F&S a bheith á mbaint amach, agus gur baineadh ráta aisghabhála 65.4% amach in 2001.

Bhí foilsiú *'Prionsabail don Fhorbairt Inbhuanaithe'* i measc príomhaschur **Comhar** i rith 2003, ar anailís a bhí ann ar na príomhthosaíochtaí maidir leis na bearta sa Straitéis Náisiúnta um Athrú Aeráide a athbhreithniú agus a ghéarú, agus moltaí maidir le húsáid ionstraimí eacnamaíochta sa réimse maidir le dramhaíl a chosc agus a aisghabháil. D'fhoilsigh Comhar an chéad cheann i sraith phaimfléad ócáide maidir le saincheistanna a bhaineann leis an bhforbairt inbhuanaithe, *'Oileán Beo – Freagracht na hÉireann don Dúlra'*. Tá mionsonraí breise ar ghníomhaíochtaí ar thug Comhar futhu foilsithe ina dThuarascáil Bhliantúil (féach Aguisín 7 i gcomhair mionsonraí teagmhála).

Trí **Chiste Comhpháirtíochta Comhshaoil Chlár Áitiúil 21**, chabhraigh an Roinn le 226 thionscadal comhshaoil in 2003. Íocadh €280,000 san iomlán le húdaráis áitiúla chun tacú le tionscadail lena mbaineann socruithe comhpháirtíochta idir údaráis áitiúla agus grúpaí pobail, scoileanna agus eagraíochtaí comhshaoil nach eagraíochtaí rialtais iad, sa cheantar áitiúil. Iarrtar ar údaráis áitiúla go mbeadh sé ina thosaíocht acu gníomhaíochtaí a fhorbraíonn cumas a mhaoiniú do ghrúpaí pobail áitiúla chun cabhrú leis na grúpaí seo treoirínthe athbhreithnithe Chlár Áitiúil 21 a chur i ngníomh ina gcuid pobal.

Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag tacú le heagraíochtaí comhshaoil nach eagraíochtaí rialtais iad agus a chuidíonn le feasacht agus le díospóireacht a chur chun cinn maidir le saincheistanna comhshaoil. Soláthraíodh €145,000 i maoiniúchán forbraíochta in 2003 chun tacú leis na feidhmeanna, atá leathnaithe go mór, don rúnaíocht tacaíochta forbartha don earnáil a bunaíodh in 2003. Éascóidh an Rúnaíocht le go mbeidh gníomhaíochtaí na mballgrúpaí níos comhordaithe. Beidh an Rúnaíocht ina pointe teagmhála faoi na socruithe nua seo d'idirphlé Rannach le hearnáil na n-eagraíochtaí nach eagraíochtaí rialtais iad agus ina cainéal

maoiniúcháin do raon leathan gníomhaíochtaí a éascóidh leis an earnáil ionchur a dhéanamh sa phróiseas déanta beartais.

Tionchar a imirt ar an AE agus ar bheartais idirnáisiúnta eile ionas go gcuirfear tionchair an fhuinnimh núicléiche ó thaobh sláinte, sábháilteachta agus an chomhshaoil, san áireamh go hiomlán.

Ghlac Éire páirt ag cuid mhaith cruinnithe idirnáisiúnta, go háirithe cruinnithe an AE, na Gníomhaireachta Idirnáisiúnta um Fhuinneamh Adamhach (GIFA) agus na Gníomhaireachta um Fhuinneamh Núicléach, cruinnithe ar cuireadh seasamh na hÉireann maidir le beartais núicléacha in iúl go soiléir.

Ghlac Éire, in éineacht le stáit eile atá ar aon aigne le hÉirinn agus lena ngabhann cósta farraige lena críocha náisiúnta – an Nua-Shéalainn, an tSile agus Peiriú – páirt i mórchomhdháil le GIFA maidir le cúrsaí sábháilteachta agus ábhair radaighníomhacha á n-iompar. Bhí an-fhonn ar ionadaíocht na hÉireann a chinntiú gur tugadh leordhóthain airde i rith na Comhdhála ar na ceisteanna maidir le loingsithe a fhógairt agus maidir le dliteanas. Bhunaigh GIFA sainghrúpa idirnáisiúnta dlí de thoradh rannpháirtíochta gníomhaí na hÉireann agus na Stát eile lena ngabhann cósta farraige ag an gComhdháil chun aghaidh a thabhairt ar shaincheisteanna a bhaineann le dliteanas núicléach. Toradh eile a tháinig de bharr na Comhdhála ná gur cuireadh an tsaincheist idir stáit lena ngabhann cóstaí farraige agus stáit a loingsíonn ábhar núicléach, ó thaobh loingsiú a fhógairt, go daingean ar chlár oibre na GIFA.

Bhí Éire rannpháirteach freisin agus Rún maidir le hábhair radaighníomhacha a iompar go sábháilte á dhréachtú agus idirbheartaíocht á déanamh mar gheall ar an rún ag Comhdháil Ghinearálta 2003 na GIFA. Glacadh leis an Rún seo agus is éard a tháinig dá thoradh sin ag an deireadh ná plean aicsin maidir le sábháilteacht iompair.

Pléadh tograí Choimisiún na hEorpa do Threoracha ón gComhairle maidir le sábháilteacht suiteálacha núicléacha agus maidir le breosla ídithe núicléach agus dramhaíl radaighníomhach a bhainistiú go sábháilte, i Meitheal Oibre na Comhairle i rith 2003. Lean na comhráite seo ar aghaidh isteach sa bhliain 2004 faoi Uachtaránacht na hÉireann, agus mar thoradh deiridh ar na comhráite sin, glacadh le Conclúidí Chomhairle na hEorpa i mí Mheitheamh 2004, a raibh sé d'aidhm leo cúrsaí sábháilteachta núicléiche a fheabhsú.

Monatóireacht a dhéanamh ar mar atá gealltanais sábháilteachta á gcur i ngníomh ag Sellafield, leanúint ar aghaidh le bheith ag cur i gcoinne ghléasra MOX ag an láithreán agus oibriú i dtreo is go ndúnfar an tsuiteáil go sábhailte sa deireadh.

Leanadh ar aghaidh le caingín dlí i gcoinne na Ríochta Aontaithe (RA) i rith 2003. I ndáil le caingean OSPAR, ba é an chonclúid a rinne an Binse ná nárbh fhaisnéis chomhshaoil an fhaisnéis áirithe a bhí á hiarradh. Bhunaigh an Binse fasach dlíthiúil idirnáisiúnta tábhachtach áfach. Daingníodh le dámhachtain an Bhinse go bhfuil ceart ag Éirinn faoi Choinbhinsiún OSPAR teacht ar fhaisnéis ar an gcomhshaol mara, go bhfuil oibleagáid ar an RA faisnéis den sórt sin a chur ar fáil agus bhfuil ceart ag Éirinn sásamh a fháil faoin gCoinbhinsiún lena cearta ar fhaisnéis den sórt sin a sheasamh.

Tharla éisteacht an cháis réadaigh faoi Choinbhinsiún na Náisiún Aontaithe maidir le Dlí na Farraige (CNADF) sa Háig, sa Bhuanchúirt Eadráin ón 10ú go dtí an 21ú Meitheamh. Is ar argóintí arna dtarraingt anuas ag an RA a bhí aird an Bhinse áfach, gur ceisteanna ó thaobh inniúlacht Chomhphobal na hEorpa iad na saincheisteanna a bhí ina gcnámh spairne os comhair an Bhinse agus gur chóir go dtiocfadh sé faoi chúram Chúirt Bhreithniúnais na hEorpa cinneadh a dhéanamh ina leith. Ghlac an Binse an dearcadh, cé gur mheas sé go bhfuil dlínse prima facie aigese i leith na díospóide, go mbeadh sé míchuí aige dul ar aghaidh agus tuillteanais chás na hÉireann a bhreithniú agus éaginteacht fós ann maidir le roinnt na n-inniúlachtaí i leith CNADF idir Comhphobal na hEorpa agus a chuid Ballstáit. Agus na dálaí mar a bhí, chuir an Binse éisteachtaí ar an gcás réadach ar athló chun éascú le saincheisteanna a bhaineann le dlínse idir Comhphobal na hEorpa agus CNADF i ndáil le heilimintí den díospóid, a réiteach. D'eisigh an Binse Ordú an 24 Meitheamh 2003 tar éis iarratas ó Éirinn ar bhearta sealadacha a éisteacht. Léiríodh dearcadh an Bhinse leis an Ordú seo go mb'fhéidir nach raibh an comhoibriú agus comhairliúchán riachtanach idir an RA agus Éirinn i ndáil le Sellafield chomh tráthúil agus chomh héifeachtach agus a d'fhéadfadh sé a bheith i gcónaí agus d'iarr sé ar an dá Pháirtí socrúithe daingne oiriúnacha a fhorbairt ar leibhéal idir-Rialtais chun comhoibriú agus comhairliúchán a fheabhsú. Cuireadh tús le comhráití ar leibhéal oifigiúil in 2003 idir an RA agus Éirinn i ndáil le hOrdú an Bhinse a chur i ngníomh. Lena chois sin, chuir an tAE tús le himeachtaí dlí i gcoinne na hÉireann i ndáil le ceist na hinniúlachta idir an tAE agus ballstáit i ndáil le CNADF. Éistfear na himeachtaí seo os comhair Chúirt Bhreithniúnais na hEorpa.

Bhí idirchaidreamh ag an Roinn leis an Institiúid Éireannach um Chosaint Raideolaíoch (IÉCR) i gcaitheamh 2003 maidir le saincheisteanna a bhaineann leis an tsábháilteacht raideolaíoch. Tá mionsonraí ar ghníomhaíochtaí ar thug an IÉCR futhu foilsithe ina dTuarascáil Bhliantúil (féach Aguisín 7 i gcomhair mionsonraí teagmhála).

Oidhreacht

Cuspóir

Tuiscint ar an oidhreacht thógtha agus nádúrtha a chosaint agus a chur chun cinn agus obair a dhéanamh ionas go mbainfidh cách taitneamh astu.

Rinneadh bearta cuí reachtaíochta agus riaracháin chun láithreáin bhreise oidhreachta nádúrtha, ina bhfuil gnáthóga, speicis agus éiceachórais atá tábhachtach ar bhonn náisiúnta agus idirnáisiúnta, a ainmniú agus a chosaint. Rinneadh bearta chun an dlí a fheidhmiú agus a fhorfheidhmiú maidir le speicis agus gnáthóga atá faoi chosaint. Rinneadh ionchuir i bhfóiraim idirnáisiúnta ar mhaithe le hoidhreacht nádúrtha an domhain a chosaint. Tugadh oibreacha ar mhaithe le háiseanna do chuirteoirí sna Páirceanna Náisiúnta agus sna Tearmainn Dúlra a fhorbairt, a chothabháil agus a fheabhsú - chun cinn, chomh maith le hoibreacha leis an teacht a bhíonn ag cuairteoirí ar na háiseanna sin agus cúrsaí léirmhíniúcháin sna háiteanna sin a fheabhsú.

Rinneadh tuilleadh dul chun cinn maidir leis an glár infheistíochta caipitiúla i maoine ar leis an Stáit iad, faoin bPlean Forbartha Náisiúnta 2000 – 2006. Foilsíodh Fardal Náisiúnta na hOidhreachta Ailtireachta do Chontaetha Chill Dara, Chiarraí agus na Mí in 2003 in éineacht leis na suirbhéanna ar bhailte Bhaile Átha Í agus na hUaimhe.

Tá mionsonraí ar na gníomhaíochtaí ar tugadh futhu agus na príomhstraitéisí don chuspóir seo á gcur i ngníomh, leagtha amach thíos.

Príomhstraitéisí

Creatlach chuí reachtaíochta agus bheartais a sholáthar ionas go gcaomhnófar agus go gcosnófar an oidhreacht thógtha agus nádúrtha go héifeachtach.

Tar éis don athbhreithniú ar na socrúithe eagrúcháin leis an bhfeidhm oidhreachta a chomhlíonadh laistigh den Roinn, a bheith curtha i gcrích, atheagraíodh agus ath-ailíníodh na feidhmeanna agus na freagrachtaí a bhí ag rannóga laistigh den Rannán Oidhreachta agus Pleanála ionas go soláthrófaí fócas níos lánpháirtithe agus níos téamaí m.sh. tagann gach saincheist i ndáil leis an oidhreacht ailtreachta faoi chuimsiú fhreagracht na Rannóige um Bheartas Oidhreachta agus Chaomhnú Ailtreachta.

Rinneadh dul chun cinn in 2003 maidir le Bille a dhréachtú chun foráil le haghaidh Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-1994 a chomhdhlúthú agus leis an oidhreacht seandálaíochta, ailtreachta agus staire a chosaint.

Bhí nósanna imeachta maidir le toiliú faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta i ndáil le hoibreacha bóthair i dtaca leis an M50 a chur i gcrích, lena raibh dífeall le déanamh do shéadchomhartha náisiúnta ag Carraig Mhaighin, faoi réir ag agóidí cúirte a dtáinig reachtaíocht nua a achtaíodh in 2004 dá dtoradh.

Bunaíodh Coiste Idir-rannach chun maoirseacht a dhéanamh ar mar a bhí an *Plean Náisiúnta Oidhreachta* agus an *Plean Náisiúnta Bithéagsúlachta* á gcur i ngníomh agus tháinig sé le chéile faoi dhó i rith 2003.

Iarradh ar údaráis áitiúla i mí Mheitheamh 2003 tuarascáil ar dhul chun cinn a sholáthar maidir le mar a cuireadh gníomhartha sa Phlean Oidhreachta a bhfuil siad freagrach astu, i ngníomh. Bhí 15 Phlean Oidhreachta Contae agus Cathrach glactha ag deireadh 2003, bhí 8 gcinn á n-ullmhú agus bhí 23 Oifigeach Oidhreachta ceaptha ag údaráis áitiúla.

Ag teacht leis an bPlean Náisiúnta Oidhreachta, agus tar éis don atheagrú a rinneadh ar fheidhmeanna Rannacha, cuireadh tús leis an Athbhreithniú ar Acht Oidhreachta 1995 in 2003. Tugadh faoi chomhairliúchán le comhlachtaí ábhartha maidir leis na Téarmaí Tagartha don Athbhreithniú.

Soláthraíonn Plean Náisiúnta Bithéagsúlachta 2002–2006 an chreatlach leis an mbithéagsúlacht in Éirinn a chaomhnú agus a úsáid ar bhealach inbhuanaithe. Daingníodh an Comhaontú maidir le hÉanlaith Imirceach Uisce na hAfraice agus na hEoráise mar chuid de na gníomhartha a cuireadh i gcrích in 2003 chomh maith le hIarscríbhinn V (maidir le hÉiceachórais agus le hÉagsúlacht Bhitheolaíochta Limistéar na Mara a

Chosaint agus a Chaomhnú) a ghabhann le Coinbhinsiún 1992 OSPAR. Leanadh ar aghaidh lena chinntiú leis an athbhreithniú leanúnach ar reachtaíocht, go mbíonn reachtaíocht i leith an fhiadhúlra leordhóthanach ó thaobh cuspóirí na straitéisí ar mhaithe leis an mbithéagsúlacht, a thabhairt ar aghaidh. Féach Aguisín 1 i gcomhair mionsonraí ar ghníomhaíocht reachtaíochta.

Faoi Achtanna um Fhiadhúlra 1976 agus 2000, ní féidir seilg a dhéanamh ar speicis atá faoi chosaint an dlí, nó iad a ghabháil nó a thógáil, ach amháin faoi cheadúnas. Eisítear na ceadúnais seo ar bhonn comhairle eolaíochta maidir le hinbhuanaitheacht agus déantar athbhreithniú ar an bpróifíl cheadúnúcháin go rialta sa chomhthéacs seo.

Is iad seo a leanas líon na gceadúnas a eisíodh do gach ceann de na príomhchineálacha ceadúnais i rith 2003.

2018	Ceadúnais Seilge Fia arna n-eisiúint do shéasúr 2002/2003
239	Ceadúnais chun seilg a dhéanamh thar urthrá ar leis an stát í
31	Ceadúnais do Mhangairí Fiadhúlra
87	Ceadúnais chun dul i mbun Seabhcóireachta
89	Ceadúnais chun éin chreiche a shealbhú
220	Ceadúnais faoi Alt 42 lena dtugtar cead chun éin fhiáine faoi chosaint nó ainmhithe fiáine faoi chosaint a bhfuil díobháil á déanamh acu, a rialú
383	Ceadúnais arna n-eisiúint faoi Alt 23 chun broic a ghabháil agus a mharú ar bhealach daonna (arna n-eisiúint chuig an Roinn Talmhaíochta agus Bia i limistéir ina bhfuil dianscaoileadh tromchúiseach na hEitinne Buaibhí ag titim amach)

Eisíodh Orduithe Bliantúla na Séasúr Ceadaithe, lenar ceadaíodh seilg a dhéanamh i rith an tséasúir shonraithe oscailte do gach speiceas, tar éis athbhreithnithe bhliantúil ar bhonn na hinbhuanaitheachta. Eisíodh Orduithe um Mhaolú chun rialú fiadhúlra ar dócha go ndéanfaidh siad díobháil do mhaoín, a chlúdach, faoi réir ag ceisteanna comhshaoil a sháródh orduithe den sórt sin.

An oidhreacht thógtha agus nádúrtha a aithint, a chur i bhfardal agus a mheasúnú

Leanadh ar aghaidh le dul chun cinn maidir le Fardal Náisiúnta na hOidhreachta Ailtireachta in 2003, agus foilsíodh suirbhéanna do chontaetha Chill Dara, Chiarraí, na Mí agus suirbhéanna ar bhailte Bhaile Átha Í agus na hUaimhe. Foilsíodh na suirbhéanna i bhformáid dhigiteach ar dhlúthdhioscaí inchuardaithe *léamh amháin (CD-ROMeanna)* le téacs tuairisciúil, grianghraif agus mapáil ar na struchtúir arna dtairfeadh. Ghabh leabhar le léaráidí leis na suirbhéanna ar na contaetha, arbh é a bpríomhfheidhm siúd ná rogha ionadaíoch de struchtúir i ngach contae a chur chun suntais agus cur leis an bhfeasacht ar oidhreacht thógtha an chontae san iomlán.

Cuireadh obair shuirbhé allamuigh do chontaetha Liatroma, Ros Comáin, Phort Láirge agus Chill Mhantáin i gcrích in 2003 d'fhonn a foilsithe in 2004.

Foilsíodh an Fardal Ailtireachta do Chontae Liatroma in 2003 agus rinneadh dul chun cinn maidir le suirbhéanna 10 gcontae eile. Bhíothas go maith chun cinn leis an obair le Taifead na Séadchomharthaí agus na nÁiteanna a thabhairt cothrom le dáta do 5 chontae eile. Lena chois sin, cuireadh obair shuirbhé ailtireachta i gcrích in 2003 maidir le coimpléasc Abhainn Eidhneadh, Co. Mhaigh Eo, freisin.

Rinneadh dul chun cinn nach beag maidir le himleabhar 1 den fhardal ar longa báite atá ar taifead, a chuimseoidh Contaetha Lú, na Mí, Bhaile Átha Cliath agus Chill Mhantáin.

Foilsíodh an chéad imleabhar de *Shuirbhéanna Ailtireachta Thuaisceart Thiobraid Árann* agus Liatroma in 2003.

Leanadh ar aghaidh le suirbhé cuimsitheach ar Thailte Dúchasacha Choillte na hÉireann i rith 2003, arna chómhaoiniú ag an tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra agus an tSeirbhís Foraoise, le suirbhé éiceolaíochta, fíteashoecolaíochta agus foraoisí ar 250 láithreán i gcontaetha Loch Garman, Chill Chainnigh, Cheatharlach, Laoise agus Uíbh Fhailí. Tá sé beartaithe leanúint ar aghaidh leis an suirbhé seo as seo go ceann 4 bliana chun an tír ar fad a chuimsiú.

Rinneadh suirbhé ar bhreis is 20 córas dumhcha, go príomha ar an gcósta thiar, i rith 2003 agus leanadh ar aghaidh le taighde, agus úsáid á baint as ceathramháin bhuana, ar éifeachtaí ar chumainn fásra loch-chuach turlaigh roghnaithe (lochanna sealadacha) de thoradh ainmhithe a bheith curtha ar féarach agus talamh a bheith á leasú.

Bhí roinnt mhaith tionscadal taighde agus suirbhé ar phortaigh ar siúl i rith 2003, lena n-áirítear measúnacht suirbhé agus mapáil ar bhratphortaigh a bhí oiriúnach lena n-aimniú go foirmiúil mar Limistéir Oidhreacht Náisiúnta, chomh maith le suirbhéanna agus measúnacht ar thionchar ghearradh na móna ar phortaigh ardaithe agus staidéar topagrafach an-mhionsonraithe lenar baineadh úsáid as teicneolaíocht lásair ar eite. Foilsíodh torthaí taighde deich mbliana ar phortaigh ardaithe i gcomhar le Suirbhéireacht Gheolaíochta na hÉireann agus Staatsbosbeheer na hOllainne.

Soláthraíodh comhairle do Coillte (mar chuid de thionscadal ceithre bliana LIFE) maidir le roinnt bratphortach san iarthar a bhí forbraithe lena gcoilltíú, a athshlánú, agus maidir le portaigh ardaithe a d'fhéadfaí a athchóiriú, a aithint.

Rinneadh taighde agus suirbhéanna i rith 2003 ar roinnt speiceas fásra agus ainmhithe agus ar limistéir ghnáthóga lena n-áirítear an Phatraisc, Geabhróga Rósacha agus Beaga, Préachán Cosdearg, Cromán na gCearc, Gealbhan Crainn, Feadóg Bhuí, Lon Creige, Breacóg, Éin Tuaithe agus Bhogaigh, Róna beaga (nó cuain); speicis éisc Loimpre agus Sead Fhallacsach agus Alósach; tionscadal chun teicníc shuirbhé hidri-éisteachta a fhorbairt do Shead Chill Áirne; Limistéir Chaomhantais Speisialta Abhainn Mhór na Mumhan agus na Sláine; gnáthóga sa Loch Trasna, i gCuan Chill Chiaráin agus i gCuan Mó, sa Ribhéar agus i gCuan Dairbhe a mhapáil; Murlaigh; Crú-Ialtóg Bheag; Monatóireacht ar Ialtóga, Deilfeanna bolgshrónacha in Abhainn na Sionna; Muca Mara ar an gcósta thoir; Beacha Gabhair (Syrhidae); Seilid Vertigo Moulinsiana; Caonaigh Thearca agus Aelusanna (Brífítí). Rinneadh iniúchadh ar an úsáid a d'fhéadfaí a bhaint as méarlorgaireacht ghéiniteach ar bhualtrach dobharchúnna freisin.

Tugadh faoin obair seo i gcomhpháirtíocht le heagraíochtaí eile lena n-áirítear Coláiste na hOllscoile Corcaigh, Aonad Taighde na hAlban ar Mhamaigh Mhara, an Príomhbhord Iascaigh; Ollscoil na hÉireann Baile Átha Cliath, Cairde Éanlaith Éireann, Seirbhís Comhshaoil agus Oidhreacht Thuaisceart Éireann, an Chomhairle Oidhreacht, Iontaobhas Caomhnúcháin Ialtóg na Breataine Móire, An Coláiste Ollscoile Baile Átha Cliath; agus Roinn Talmhaíochta Thuaisceart Éireann.

Bhí Pleananna Aicsein Uile-Éireann á bhforbairt i gcomhar leis an tSeirbhís Comhshaoil agus Oidhreacht, Thuaisceart Éireann i leith an Traonaigh, an Pholláin agus an Ghiorria. Leanadh ar aghaidh le hobair ar leabhar uile-Éireann maidir le Snáthaidí Móra na hÉireann, a fhoilseofar in 2004.

Tugadh faoi roinnt mhaith tionscadal taighde ar phlandaí freisin i gcomhar le Garraithe Lus Choláiste na Tríonóide agus le Garraithe Náisiúnta na Lus, Glas Naíon.

Choimisiúnaigh an Roinn in éineacht leis an tSeirbhís Oidhreachta Comhshaoil, Thuaisceart Éireann, athbhreithniú ar thionchar speiceas coimhthíoch ionrach ar an mbithéagsúlacht in Éirinn. Tá an tionscadal á chomhordú ag áis chomhairleachta Quercus atá ar bun in Ollscoil na Banríona Béal Feirste agus tá an tuarascáil deiridh le teacht in 2004.

Gnéithe den oidhrecht thógtha agus nádúrtha, a éilíonn bearta cosanta ar leith, a ainmniú.

Rinneadh dul chun cinn suntasach i rith 2003 maidir le láithreáin ar fud na tíre atá tábhachtach ó thaobh na héiceolaíochta, a chosaint.

Fógraíodh Limistéir Chaomhantais Speisialta mí Mheithimh i leith mhórchóras aibhneacha amhail an Bhóinn/an Abhainn Mhóir, an Bhearú/an Fheoir, an tSiúir agus an tSláine. Ba é an phríomhfheidhm ná tacú leis an mbradán agus le speicis eile uisce a chaomhnú.

Ainmníodh 58 bportach ardaithe mar Limistéir Oidhreachta Náisiúnta trí ordú reachtúil i mí na Samhna. Tá na láithreáin seo, lena ngabhann meascán ar leith d'ainmhnithe agus phlandaí, suite i gcontaetha i lár na tíre go príomha.

Ullmhaíodh fardal de limistéir faoi chosaint lena chur san áireamh i gclár na Creat-Treorach Uisce (i gcomhar leis an nGCC).

Chuathas i mbun roinnt beart chun an oidhrecht thógtha a chumhdach, lena n-áirítear:

- 3 hOrdú Buanchoimeáda Shealadacha a dhéanamh;
- láithreán amháin a chlárú mar shéadchomhartha staire;
- 3,015 thógáil a mholadh lena gcur san áireamh i dTaifead na dTógálacha Cosanta; agus
- 18 gcinntí a dheonú faoi Acht Comhdhlúite Cánacha 1997 (alt 482) chun foirgnimh nó gairdíní formheasta sa Stát a dheisiú, a chothabháil nó a athchóiriú.

Ceannaireacht a sholáthar maidir le caomhnú na hoidhreacht tógtha agus nádúrtha nach dtagann faoi chúram an Stáit.

Lean an Roinn ar aghaidh le cóid chleachtais chomhaontaithe atá ann cheana féin, a fheidhmiú in 2003 in éineacht leis an Údarás um Bhóithre Náisiúnta, Bord Gáis, Bord na Móna, Cónaidhm Choincréite na hÉireann agus le Coillte agus bhí idirbheartaíochtaí ar siúl go leanúnach le 3 chomhlacht eile maidir le cóid chleachtais i leith thionchair na forbraíochta ar an tseandálaíocht. Lena chois sin, comhaontaíodh cóid le Greille Náisiúnta an Bhóird Soláthair Leictreachais d'fhonn a sheolta in 2004.

Eisíodh breis is 2,000 ceadúnas seandálaíochta i rith na bliana, lena n-áirítear ceadúnais tochailte, ceadúnas chun tumadóireacht a dheanamh agus toilithe chun úsáid a bhaint as gairis aimsithe.

Foilsíodh *Treoirlínte d'Údaráis Phleanála* i mí na Samhna 2003, a phléann le cosaint na hoidhreacht ailtireachta d'áiteanna d'adhradh poiblí.

Leanadh ar aghaidh le measúnú a dhéanamh in 2003 ar na haighneachtaí a fuarthas maidir leis na Dréacht-Treoirlínte um Chosaint na hOidhreacht Ailtireachta d'Údaráis Áitiúla, d'fhonn a bhfoilsithe in 2004.

Ní beag na himpleachtaí ó thaobh acmhainní a bhaineann leis an bpunann reatha de mhaoine oidhreacht a atá faoi chúram an Stáit a chothabháil agus in 2003, tionscnaíodh na chéad chéimeanna de scrúdú arna dhéanamh ag sainchomhairleoirí ar an tsaincheist maidir lena bheith ag éascú le heagraíochtaí de chineál iontaobhais teacht chun cinn, eagraíochtaí a d'fhéadfadh, go neamhspleách ar an Rialtas agus gan chúnamh Stáit, maoine oidhreacht den sórt sin a fháil agus a bhainistiú. Cuireadh 7 ngnólacht chomhairleachta ar ghearrliosta tar éis próisis tairisceana d'fhonn an Conradh a bhronnadh in 2004.

Íocadh €2.695 milliún san iomlán amach in 2003 faoin **Scéim Dheontas do Thógálacha faoi Chosaint**. Cabhraíonn an scéim le húinéirí agus le háitritheoirí tabhairt faoi oibreacha caomhnúcháin ar struchtúir i seilbh phríobháideach atá suntasach ó thaobh na hailtireachta agus atá faoi chosaint faoi na hAchtanna Pleanála.

Íocadh €380,000 in 2003 i dtreo is go n-íocfaí as Oifigigh Chaomhnúcháin a fhostú in údaráis áitiúla.

Maoine stáit a chaomhnú, a bhainistiú agus a chur i láthair de réir na gcaighdeán is airde mar shamhlacha sármhaithis ó thaobh an oidhreacht thógtha agus nádúrtha a chaomhnú.

Caitheadh beagnach €2.5m i rith 2003 ar thionscadail éagsúla caipitiúla ag Páirceanna Náisiúnta agus Tearmainn Dúlra, mar seo a leanas:

- áiseanna do chuairteoirí a uasghrádú, lena n-áirítear oibreacha feabhsúcháin ar chosáin agus ar bhóithre ag Tearmann Dúlra Choill an Ghleanna Ghairbh, chomh maith le hobair leanúnach ghortghlanta maidir le ródaideandróin;
- tharla oibreacha nach beag maidir le bonneagar ag Páirc Náisiúnta Ghleann Bheatha lena n-áirítear na córais slándála agus téimh a uasghrádú chomh maith le háiseanna do chuairteoirí le míchumais a fheabhsú;
- cuireadh tús le hoibreacha athfheistiúcháin in 2003 a raibh sé mar chuid díobh an both ag Páirc Náisiúnta Chonamara lena dtugtar cead isteach sa Pháirc, a athlonn. Breiseoidh an obair seo an chuma atá an limistéar mar a dtéann daoine isteach chomh maith le spás breise a sholáthar le gluaisteáin a pháirceáil agus áiseanna feabhsaithe a sholáthar do chuairteoirí agus do bhaill foirne. Lena chois sin, uasghrádaíodh an scéim shéarachais ag an bPáirc i rith na bliana.
- cuireadh feabhas ar áiseanna do chuairteoirí agus ar an gcóras slándála ag Páirc an Chúil, an Gort.
- faomhadh €3.81 mhilliún le hIonad Nua do Chuairteoirí a thógáil do Pháirc Náisiúnta Bhaile Chruaich, Co. Mhaigh Eo. Tógfar an t-ionad i mbaile Bhaile Chruaich, ar láithreán fairsing tarraingteach 42.3 heicteár a bhfuil radharc amach uaidh ar Chuan an Fhóid Duibh, atá ceannaithe ag an Roinn don tionscadal.
- rinneadh oibreacha nach beag maidir le bonneagar i bPáirc Náisiúnta Chill Airne, lena n-áirítear oibreacha bunriachtanacha athfheistiúcháin agus sláinte agus sábháilteachta ar Fhoirgnimh Fheirm Mhucrois. Earcaíodh baill bhreise don fhoireann gharraíodóireachta i rith 2003, rud a d'éascaigh le mórfheabhas a dhéanamh ar na gairdíní ag Tithe Mhucrois agus Chill Airne.
- cuireadh oibreacha i gcrích le héascú le daoine teacht go sábháilte ar láithreán ina bhfuil loirg choise Teitrepóid, atá in ainm is a bheith 350 milliún bliain d'aois agus atá suite ag Dó Choille, Oileán Dairbhe, Co. Chiarraí.

Osclaíodh na háiseanna athfheistithe do chuairteoirí ag Tearmann Éan Uisce Géim Loch Garman go hoifigiúil in 2003.

Tá an oiread ráchairte ar Pháirceanna Náisiúnta na hÉireann go bhfuil roinnt limistéar a mbaintear úsáid fairsing astu amhail Binn Ghuaire, Conamara; Dioghais, Cill Mhantáin; agus Torc, Cill Airne, thíos le creimeadh talún de bharr fairsinge na cnocadóireachta agus na húsáide atá cuairteoirí tar éis baint astu. Tá Meitheal Oibre um Chreimeadh, arna cur ar bun ag an Roinn, ag scrúdú na saincheiste seo agus ag comhaontú scéimeanna cuí leigheasacháin. Tá cosáin tharraingteacha chláir soláthraithe ar chosáin a mbaintear an-úsáid astu i bPáirc Náisiúnta Shléibhte Chill Mhantáin agus rinneadh iad agus úsáid bainte as trasnáin athchúrsáilte iarnróid agus tá oibreacha fairsinge draenála curtha i gcrích freisin. Rinneadh oibreacha le cosáin a athchóiriú ag Doire Bán, Dioghais agus ag an *Table Track* chomh maith le cosáin bhreise chláir a sholáthar ag Gleann Dá Loch. Gealladh amuigh is istigh ar €85,000 leis an gcreimeadh a rialú ag Páirc Náisiúnta Chill Mhantáin agus caitheadh €300,000 eile ar oibreacha maidir le creimeadh ar Thorc ag Páirc Náisiúnta Chill Airne.

Reáchtáladh Siompóisiam um Oibreacha ar Chosáin ar Thailte Arda san Láithreach, Páirc Náisiúnta Shléibhte Chill Mhantáin i mí Mheáin Fhómhair 2003, leis an gcuispóir go roinnfí faisnéis faoi na fadhbanna agus faoi na réitigh is cuí maidir le creimeadh de bharr caithimh aimsire daoine.

Tar éis don bhliain 2003 a bheith fógartha mar Bhliain na hEorpa do Dhaoine faoi Mhíchumas, d'aithin an tSeirbhís Náisiúnta Páirceanna agus Fiadhúlra roinnt limistéar mar ar chóir tabhairt faoi obair fheabhsúcháin ionas gurbh éasca do chuairteoirí, agus go háirithe, do chuairteoirí faoi mhíchumas, teacht ar na limistéir sin. Rinneadh oibreacha lena éasca is a bhíonn sé ag daoine teacht ar an Ionad Cuairteoirí agus ar an gCaisleán ag Páirc Náisiúnta Ghleann Beatha, a fheabhsú, agus ag an bhFéarbhóthar agus ag gairdín na gcéadfaí, Gleann Dá Loch, Páirc Náisiúnta Shléibhte Chill Mhantáin.

Chuir an tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra a comhairliúchán le Comhairle Pháirc Náisiúnta Shléibhte Chill Mhantáin i ndáil leis an Dréachtphlean Bainistíochta don Pháirc Náisiúnta, i gcrích i rith 2003. Samhlaítear go bhfoilseofar an Plean Bainistíochta faoi lár 2004 tar éis comhairliúcháin phoiblí.

Fuair trí láithreán leis an SPNF maoiniúchán faoi Scéim na dTailte Dúchasacha Coillte arna riaradh ag Seirbhís Fhoraoise na Roinne Cumarsáide, Mara agus Acmhainní Nádúrtha. Is é príomhchuspóir na scéime ná spreagadh a thabhairt go gcosnófar agus go leathnófar an

acmhainn na hÉireann de thailte dúchásacha coillte agus an bhithéagsúlacht a bhaineann leo, ar bhealach réamhghníomhach.

Tarraingíodh suim €10,285m de chaiteachas i rith 2003 ar 44 thionscadal mar chuid den obair leis na codanna den PFN maidir leis an oidhreacht thógtha, a chur i ngníomh. Cuimsíodh an méid seo a leanas sna tionscadail seo:

- Plean Caomhnúcháin do thailte leis an Stát a seoladh ag láithreán an tuama ursanaigh meigilitigh ag Poll na Brón, an Bhoirinn, Co. an Chláir. Cuireadh tús le hobair le moltaí an phlean a chur i ngníomh de réir a chéile;
- cuireadh tús le hoibreacha caomhnúcháin agus feabhsúcháin ag Caiseal Chathair Chomáin sa Bhoirinn;
- cuireadh oibreacha caomhnúcháin ag Caisleán Charraig an Phoill, Co. Chiarraí, i gcrích;
- tugadh oibreacha caomhnúcháin ag Caisleán Áth Dara, Co. Luimnigh, chomh fada sin chun cinn go rabhthas in ann ligean do chuairteoirí teacht ar chuid theoranta den láithreán do shéasúr an tsamhraidh;
- osclaíodh an Príomh Gharda i gCluain Meala, Co. Thiobraid Árann, do chuairteoirí. Cuirtear an foirgneamh seo ón 17^ú haois i láthair mar a bhí sé ar dtús, le stuara oscailte gaineamhchloiche a théann chun na sráide;
- cuireadh obair athfheistiúcháin ar an Muileann Dubh i Ros Cré, Co. Thiobraid Árann ina bhfuil Crois Chrónán Naofa anois, ardchros ón 12^ú haois, i gcrích; agus
- cuireadh tús le hoibreacha caomhnúcháin ag áras atá ina shampla iontach d'fhoirgneamh bríce ón 17^ú haois, ag Baile an tSiginigh, Co. Chill Dara.

Cheannaigh an Roinn Teach Mhainistir Dharú in éineacht le 76 éigin d'acra talún ag Darú, Co. Uíbh Fhailí, ar láithreán mainistreach luathstaire agus meánaoise atá ann nár cuireadh isteach mórán riamh air.

Seoladh **Dréachtphlean Bainistíochta do Chluain Mhic Nóis** in 2003; soláthraítear faisnéis chuimsitheach ann maidir le gnéithe éagsúla de Chluain Mhic Nóis ó thaobh stair na háite maidir leis an mbealach a

bainistíodh í, na hacmhainní leathana éagsúla a bhaineann léi chomh fada le beartais i leith cuairteoirí a bhainistiú. Ag tarraingt as an bhfaisnéis seo, moltar roinnt príomhghníomhartha faoi na teidil ‘cosaint’, ‘caomhnú’, ‘cur i láthair’, agus ‘taighde’. Tar éis próisis chomhairliúcháin phoiblí, foilseofar Plean críochnúil Bainistíochta do Chluain Mhic Nóis.

Uasghrádaíodh agus leathnaíodh an taispeántas do chuairteoirí i gCaisleán an Rois in 2003 le go gcuimseofaí ábhar ar stair mhíleata an chaisleáin, oibreacha caomhnúcháin ar tugadh futhu agus faisnéis ar na teaghlaigh a bheadh ina gcónaí sa chaisleán.

Cuireadh oibreacha caomhnúcháin, lena n-áirítear an obair chloiche a athphointeáil agus na huchtballaí a ath-thógáil, i gcrích in 2003 ar Gheata Naomh Labhrás, Droichead Átha, Co. Lú.

Ceannaireacht a sholáthar, trí fheasacht náisiúnta mhéadaithe ar thábhacht agus ar luach na hoidhreacht tógtha agus nádúrtha a chur chun cinn agus trí mhéad méadaithe de chomhairliúchán poiblí mar chuid den phróiseas déanta cinní.

Cuireadh béim ar leith ar sciar níos leithne den phobal agus úinéirí talún a chur ar an eolas faoi thograí do Limistéir Chaomhantais Speisialta (LCSeanna) bhreise. Tar éis do na tograí a bheith fógartha, scríobh an Roinn i mí Lúnasa chuig thart ar 102,000 duine atá lonnaithe in aice na LCSeanna atá molta, á gcur ar an eolas faoin réasúnaíocht leis na gnáthóga seo a chosaint.

Leanadh ar aghaidh le dul chun cinn a dhéanamh maidir le coistí áitiúla a bhunú i ngach limistéar a ndéanadh tograí lena n-ainmniú mar LCSeanna, difear dóibh. Lean an próiseas comhairliúcháin leis an bpobal áitiúil, arna thionscnamh in 2001, maidir le pleananna bainistíochta i leith roinnt LCSeanna i nDún na nGall, ar aghaidh agus cuireadh clabhsúr leis an bpróiseas sin i roinnt cás in 2003. Cuid den mhéid a bhí i gceist leis sin ná fógraí a thabhairt do úinéirí talún ina nduine agus ina nduine chomh maith le cruinnithe poiblí le faisnéis a chur ar fáil don phobal.

Mhaoinigh nó pháirtmhaoinigh an Roinn foilsiú na leabhar tábhachtach seandálaíochta seo a leanas in 2003:

- Sheol an tAire Buitín na dTochailtí i gcomhair 2001 in 2003. Uirlis thagartha luachmhar is ea an Buitín seo lena scaiptear faisnéis do dhaoine gairmiúla san earnáil seo agus do sciar níos leithne den phobal maidir le tochailtí a dtugtar futhu ar bhonn bliantúil.

- Foilsíodh Staidéir ar Chluain Mhic Nóis, imleabhar 2, ina bhfuil 11 pháipéar ar ábhair éagsúla idir shuirbhé geoifisiceach ar an lonnaíocht agus ábhair eile amhail an chailís ón 17ú haois a fuarthas ar an láithreán.
- Foilsíodh Tochailtí ag Caisleán Ros Cré in 2003 freisin. Tugtar le chéile san imleabhar, an chéad cheann i sraith de Mhonagraif Seandálaíochta atá beartaithe agus a tháirg an Roinn, torthaí 4 thochailt seandálaíochta arna ndéanamh ag an gcaisleán idir 1982 agus 1998. Tá cur síos ar an gcaisleán freisin lena ngabhann léaráidí iomlána agus cuntais ar stair an chaisleáin, ar an obair chaomhnúcháin a rinneadh go dtí seo agus ar roinnt de na hiarsmaí de phláistéireacht mhaisithe ón seachtú haois déag.
- Sheol an tAire Díseart Dearnadta Sceilig Mhíchíl – staidéar ar stair an Oileáin agus ar na hoibreacha caomhnúcháin ar tugadh futhu – in 2003 freisin.

Pleanáil

Cuspóir

Creatlach bheartais agus reachtaíochta a sholáthar a éascaíonn le agus a spreagann pátrúin fhorbraíochta a thagann le prionsabail na ceartphleanála agus na forbartha inbhuanaithe, na forbartha réigiúnaí cothromaithe agus le prionsabail maidir leis an gcomhshaol nádúrtha agus tógtha a chaomhnú, maidir le cáilíocht san fhoirgníocht agus maidir le limistéir uirbeacha agus sráidbhailte a athghiniúint.

Rinneadh dul chun cinn nach beag le struchtúir agus meicníochtaí a chur i bhfeidhm chun an Straitéis Náisiúnta Spásúlachta a lánpháirtíú ina cuid den phleanáil agus de ghníomhaíochtaí ar leibhéal Rialtais, Roinne, Gníomhaireachtaí Stáit, réigiúnach agus áitiúil. Is é an aidhm fhoriomlán ná a chinntiú go stiúirann an SNS gnéithe spásúlachta den phleanáil, de na beartais agus chláir san earnáil phoiblí, lena n-áirítear an bealach a dhéantar tosaíochtaí infheistíochta amach.

Rinneadh dul chun cinn suntasach in 2003 maidir leis an gcóras nua um rialú na forbartha a neadú síos, faoi Acht Pleanála agus Forbartha 2000 agus Rialacháin Phleanála agus Fhorbartha 2001. Lorg an Roinn dearcaí na n-údarás pleanála agus dearcaí príomhpháirtithe leasmhara eile san fhómhar maidir leis an gcóras nua a fheidhmiú d'fhonn aon deacrachtaí atá ag dul do dhaoine ó thaobh feidhmiú praiticiúil an chórais nua a aithint agus aghaidh a thabhairt orthu in 2004.

Rinneadh dul chun cinn maith i dtreo an cuspóir seo a bhaint amach in 2003 agus tá mionsonraí ar ghníomhaíochtaí ar tugadh futhu i rith na bliana maidir leis na príomhstraitéisí arna n-aithint sa *Ráiteas Straitéise 2003-2005*, leagtha amach thíos.

Príomhstraitéisí

Cur i ngníomh na Straitéise Náisiúnta Spásúlachta a stiúradh agus a bhainistiú trí aicsean a ghríosadh ar feadh an speictrim is leithne leasanna i dtreo is go mbainfear forbairt réigiúnach chothromaithe amach.

Tá sé d'aidhm ag an Straitéis Náisiúnta Spásúlachta (SNS) cothromaíocht níos fearr d'fhorbairt shóisialta, eacnamaíochta agus fisiciúla a bhaint amach idir réigiúin. Tá fócas na Straitéise ar dhaoine agus ar na háiteanna mar a gcónaíonn agus a n-oibríonn siad. Cuardaítear leis an Straitéis bealaí leis an acmhainn foráis, fáis agus forbartha a scaoileadh ar bhealach níos cothromaithe trasna na hÉireann, arna tacú le pleanáil níos éifeachtaí. Tá an fhorbairt réigiúnach chothromaithe ina cuid bhunúsach den Chlár Comhaontaithe don Rialtas. Áiríodh an gealltanais leis an straitéis spásúlachta a ullmhú sa Phlean Forbartha Náisiúnta 2000–2006. Déanann Coiste na Comh-Aireachta um Thithíocht, Bhonneagar agus Chomhpháirtíochtaí Príobháideacha Poiblí monatóireacht ar mar a chuirtear an SNS i ngníomh.

Ar leibhéal náisiúnta, rinneadh an-chuid dul chun cinn in 2003 maidir leis an SNS a neadú ina cuid de chlár agus ghníomhaíochtaí Ranna agus Gníomhaireachtaí Rialtais. Chabhraigh an Straitéis Spásúlachta leis an Athbhreithniú Straitéiseach Iarnróid a mhúnlú agus le straitéis Forfás maidir le hinfheistíocht réigiúnach, a fhorbairt. Tugadh aitheantas don SNS san athbhreithniú lárthearma ar an bPlean Forbartha Náisiúnta freisin, athbhreithniú a cuireadh i gcrích ag deireadh 2003. Bunaíodh Grúpa Stiúrtha Idir-Rannach, cosúil leis an gceann a rinne maoirseacht ar mar a ullmhaíodh an Straitéis, agus tháinig sé le chéile ar 3 hócáid in 2003 chun maoirseacht a dhéanamh ar an bpróiseas leis an straitéis a chur i ngníomh. *Ar leibhéal réigiúnach*, chuir na hÚdaráis Réigiúnacha ullmhú Treoirínnte maidir le Pleanáil Réigiúnach chun cinn, treoirínnte a bheidh ina struchtúr agus ina dtreoir do phleanáil níos áitiúla. Ar leibhéal áitiúil, thosaigh Údaráis Phleanála ag cur creatlaí agus pleananna maidir le forbairt áitiúil i bhfeidhm, nithe atá ag teastáil lena chinntiú go gcomhlíonfaidh na geataí agus go háirithe na moil, an ról ar samhlaíodh dóibh sa SNS.

Dáladh amuigh is istigh ar 900 cóip den Straitéis Náisiúnta Spásúlachta i rith 2003, rud a fhágann gur dáladh circa. 5,000 san iomlán. D'éascaigh láithreán gréasáin na SNS, www.irishspatialstrategy.ie, leis an Straitéis a dháileadh agus a chur i ngníomh freisin agus fuair an láithreán breis is 22,000 cuairt idir Deireadh Fómhair agus mí na Nollag 2003.

Creatlach reachtaíochta agus bheartais, atá cothrom le dáta, a choinneáil chun éascú le córas pleanála ardchaighdeáin cothromaithe éifeachtach agus éifeachtúil a bheidh trédhearcach agus inrochtaine ó thaobh mar a fheidhmítear é agus a chuireann prionsabail na ceartphleanála agus na forbartha inbhuanaithe chun cinn.

Thosaigh an Roinn ag breithniú an acmhainn i rith 2003 le socruithe, a bhaineann le toiliú le forbairt i dtaca le tionscadail bhonneagair lena mbaineann tábhacht náisiúnta straitéiseach, a chuíchóiriú. Is é an chuspóir fhoriomlán a bheadh ann ná an t-am a bhíonn ag teastáil le mórthionscadail riachtanacha phoiblí a chur i ngníomh, a laghdú agus aird á tabhairt lena linn sin ar na ceanglais leis an gcomhshaol agus an oidhreacht a chosaint agus ar na ceanglais maidir le comhairliúcháin poiblí.

Eisíodh dréacht-treoirlínte pleanála maidir le cairéil le haghaidh comhairliúcháin poiblí i mí Mheáin Fhómhair 2003. Bhí sé ina réamhriachtanas na treoirlínte seo a thabhairt chun críche sula dtabharfaí tosach feidhme d'alt 261 den Acht Pleanála agus Forbartha go luath in 2004. Forálar le halt 261 go dtabharfar réimeas nua um rialú pleanála isteach i ndáil le cairéil.

Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag cabhrú le húdaráis phleanála agus leis an mBord Pleanála i rith 2003 maidir le leibhéal a soláthair foirne agus acmhainní. Tá tuilleadh mionsonraí ar na gníomhaíochtaí ar thug an Bord Pleanála futhu leagtha amach ina dTuarascáil Bhliantúil (féach Aguisín 7 i gcomhair sonraí teagmhála).

Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag tacú agus ag éascú le feidhmiú an **Bhinse Fhiosrúcháin faoi Cheisteanna Pleanála agus Íocaíochtaí Áirithe**. Ba é costas an Bhinse in 2003 ná €6.753 mhilliún. D'éirigh an Breitheamh an tUasal Feargus Flood as Cathaoirleacht an Bhinse Fhiosrúcháin le héifeacht ó 27 Meitheamh 2003. Ceapadh Cathaoirleach nua, an tOnórach an Breitheamh Alan Mahon, agus comhalta nua, an tOnórach an Breitheamh Gerald Keys an 7 Iúil 2003.

Foilsíodh Treoircháipéis, *Measúnú ar an Tionchar ar an gComhshaol (MTC) – Treoir d'Údaráis Tola maidir le Forbairt Fho-Thairsí* i mí Lúnasa 2003. Is é aidhm phríomhúil na cáipéise ná treoir phraiticiúil maidir le pleanáil a sholáthar d'údaráis phleanála agus d'údaráis tola eile agus cinní á ndéanamh acu cibé an dóigh go ngabhfaidh éifeachtaí suntasacha ar an gcomhshaol le forbairt fo-thairsí .i. cibé an mbeadh MTC ag teastáil. Cabhróidh an treoircháipéis le forbróirí agus le cleachtóirí MTC agus tuairim á déanamh acu maidir le cibé an mbeadh MTC oiriúnach do thogra sonracha i leith forbartha fo-thairsí.

Leanadh ar aghaidh le hobair in 2003 ar úllmhúcháin leis an Treoir maidir le Measúnu Straitéiseach Comhshaoil (MSC) (2001/42/CE) a aistriú faoi Iúil 2004. Foráltar leis an Treoir le pleananna agus cláir feadh raoin leathain earnálacha – talmhaíocht, foraoiseacht, iascach, fuinneamh, tionscal, iompar, bainistíocht dramhaíola, bainistíocht uisce, teileachumarsáid, turasóireacht agus pleanáil úsáid talún – a mheasúnú ó thaobh cheist an chomhshaoil. Tá an Treoir curtha le chéile chun an próiseas MTC a chomhlánú, próiseas atá tionscadal-bhunaithe.

Shínigh Éire an Prótacal MSC a ghabhann le Coinbhinsiún Espoo maidir le MTC an 21 Bealtaine 2003 ag 5ú Comhdháil Phan-Eorpach na nAírí sa Chív, an Úcráin. Léirítear cuid mhór de cheanglais na Treorach MSC sa Phrótacal.

Cláir lánpháirtithe spriocdhírthe um athnuachan uirbeach/bailte móra/sráidbhailte, a bheidh dírithe ar limistéir den sórt sin a athghiniúint ar bhonn eacnamaíochta, sóisialta agus inbhuanaithe, a fhorbairt agus a chothabháil i gcomhoibriú le húdaráis áitiúla, le Ranna agus le gníomhaireachtaí ábhartha agus le leasanna ábhartha eile.

Leanadh ar aghaidh in 2003 le bheith ag leanúint, ar bhonn náisiúnta, den chuspóir le hathghiniúint eacnamaíochta, shóisialta agus inbhuanaithe a dhainiú:

- Lena chinntiú go gcuirfeadh an oiread daoine agus dreamanna isteach ar an Scéim Athnuachana Uirbí, an Scéim Athnuachana Bailte Móra agus ar an Scéim um Chónaí Os Cionn an tSiopa agus ab fhéidir agus go mbainfí an oiread leasa astu agus ab fhéidir, cuireadh síneadh leis an dáta críche do na scéimeanna seo ó dheireadh 2004 go dtí 31 Iúil 2006. Bunaithe ar thuarascálacha monatóireachta, arna bhfáil ó údaráis áitiúla, táthar ag súil gur €6 bhilliún an infheistíocht iomlán a bheidh ann feadh ré na scéimeanna seo.
- Caitheadh suim €49.3m de mhaoiniúchán ar 460 éigin de thionscadail faoin gClár Athnuachana Uirbí agus Sráidbhailte, arna chómhaoiniú ag an AE. Tacaíonn an clár seo, arna fheidhmiú i gcomhar le húdaráis áitiúla, le limistéir shonracha uirbeacha agus sráidbhailte a fhorbairt agus a athbheochan ar bhealach spriocdhírthe.
- Lean Comórtas na mBailte Slachtmhar ag aghaidh le bheith ag dul chun sochair agus ag breisiú dúichí ar fud na tíre agus chuir amuigh is istigh ar 700 coiste isteach ar an gcomórtas in 2003.

Lean 5 chathair agus 38 mbaile mhóra ar aghaidh le bheith ag baint leasa as **Scéim Athnuachana Uirbí** 1999 i rith 2003. Ba é luach iomlán na

dtionscadal a cuireadh i gcrích ag deireadh 2003 ná €552 mhilliún agus tá sé teilgthe gur suim beagnach €5.4 mhilliún a bheidh ann d'infheistíocht fhoriomlán faoin scéim seo. Lean 100 bailte timpeall na tíre ar aghaidh le bheith ag baint leasa as **Scéim Athnuachana Bailte Móra** 2000 freisin. Ba é luach iomlán na dtionscadal a cuireadh i gcrích ag deireadh 2003 ná €70 milliún agus tá tá sé teilgthe gur suim beagnach €516 mhilliún a bheidh ann d'infheistíocht fhoriomlán faoin scéim seo. Faoin Scéim Athnuachana Uirbí agus Bailte Móra araon, bhí feidhm fós ag **dreasachtaí Alt 23 d'infheisteoirí cónaitheacha** i leith láithreáin áirithe a ainmníodh cheana féin i gcomhair faoisimh d'úinéir-áitritheoir cónaitheach.

Bhain 13,000 méadar sráide sna cúig chathair mhóra, Corcaigh, Baile Átha Cliath, Gaillimh, Luimneach agus Port Láirge, leas as an **Scéim um Chónaí Os Cionn an tSiopa** go fóill. Bhí amuigh is istigh ar 80 tionscadal den sórt sin curtha i gcrích, ar siúl nó á bpleanáil ag deireadh 2003, a ndéanfar amuigh is istigh ar 380 aonad cónaitheach nua athfheistithe a sheachadadh mar chuid de.

Íocadh €16.6m breise le húdaráis áitiúla as obair i 135 éigin de shuímh uirbeacha agus tuaithe go náisiúnta faoin na Cláir Oibriúcháin Réigiúnacha um Athnuachan Uirbeach agus Sráidbhailte, arna maoiniú ag an AE/Státchiste (a reachtáiltear ó 2000 go dtí 2006). Lena chois sin, íocadh €1.26 mhilliún i ndeontais faoin gClár le húdaráis agus comhlachtaí áitiúla amhail Iontaobhais Phobail chun foirgnimh phoiblí, lena mbaineann tábhacht shuntasach ó thaobh na hailtireachta agus na hoidhreachta, a uasghrádú. Fuair 45 éigin de thionscadail dhifriúla cúnaimh deontais faoin eilimint seo den Chlár.

Bhí dul chun cinn nach beag ann faoi **Chlár Síochána agus Athmhuintearais an AE 2000 – 2004** i dTuaisceart Éireann agus i gContaetha na Teorainne (Síocháin II) i rith 2003 freisin. Íocadh suim €5.14 mhilliún san iomlán i ndeontais leis an 6 Thascfhórsa faoi stiúir Chomhairlí Contae i gcontaetha na teorainne, atá freagrach ar leibhéal áitiúil as dhá bheart shonracha den Chlár a sheachadadh – “Ag Tógáil Comhphobal Níos Fearr” agus “Ag Feabhsú Ár gComhphobal Tuaithe”.

Sheol **Údarás Forbartha Dugthailte Bhaile Átha Cliath** a Mháistirphlean 2003 i mí na Nollag. Athdhearbhaítear creatlach bheartais 1997 an Údaráis agus déantar í a thabhairt cothrom le dáta sa chéad athbhreithniú reachtúil cúig bliana seo maidir le Limistéar na nDugthailte a athghiniúint ar bhonn sóisialta, eacnamaíochta agus fisiciúil. Cuireadh an Plean faoi Mheasúnú Straitéiseach Comhshaoil (MSC) píolótach roimh spriocdháta Iúil 2004 maidir le Treoir MCS a aistriú. Osclaíodh Campas Cheantar na nDugaí Choláiste na hÉireann in 2003, le 700 mac agus iníon léinn lánaimseartha

agus 2,000 páirtaimseartha ag clárú de réir a chéile. Leanadh ar aghaidh le hobair ar Thrádstóras “Stoc A” ón 19ú hAois a chaomhnú agus a athfhorbairt freisin. Tá tuilleadh mionsonraí ar na gníomhaíochtaí ar thug Údarás Forbartha Dugthailte Bhaile Átha Cliath futhu leagtha amach ina Thuarascáil Bhliantúil (féach Aguisín 7 i gcomhair mionsonraí teagmhála).

Mheall **Comórtas na mBailte Slachtmhar** 2003 breis is 688 n-iontráil agus bhí iomaíocht ghéar ann idir bailte agus sráidbhailte ó cheann ceann na tíre. Fuair an comórtas clúdach forleiththeadach ó na meáin chumarsáide agus mheall sé raon leathan d’urraíocht phoiblí agus phríobháideach. Aithníodh dianobair Choistí na mBailte Slachtmhar sa raon leathan gradam a bronnadh in 2003, agus bronnadh duaiseanna arbh fhiú breis is €147,000 iad in éineacht le trófaithe, boinn agus teastais. Ainmníodh Céideadh, Contae Ros Comáin, mar bhuaiteoir náisiúnta foriomlán an Chomórtais.

Thug an Roinn comórtas píolótach nua isteach in 2003 dar teideal **Comharsanachtaí Cathrach**. Chuaigh limistéir rannpháirteacha ó chúig chathair Chorcaí, Bhaile Átha Cliath, na Gaillimhe, Luimnigh agus Phort Láirge san iomaíocht do theideal foriomlán Chomharsanacht Cathrach 2003. Bhuaigh an Meal Theas, Corcaigh an duais tionscnaimh.

Chuaigh 15 bhaile agus shráidbhaile san iomaíocht i rith 2003 sa chomórtas trasteorann bliantúil **An Baile is Fearr Bail Air** in Éirinn, a bhuaigh Cathair na Mart, Contae Mhaigh Eo.

Bronnadh stádas boinn óir ar Mhullach Íde, Co. Bhaile Átha Cliath i gcomórtas **Entente Florale na hEorpa** i rith 2003, agus bronnadh stádas boinn airgid ar Chéideadh, Contae Ros Comáin.

Dearthóireacht agus foirgníocht inbhuanaithe, shábháilte agus ardchaighdeáin a chur chun cinn.

Rinneadh dul chun cinn nach beag in 2003 maidir le Bille Rialaithe Foirgníochta a dhréachtú chun Acht Rialaithe Foirgníochta 1990 a leasú. Treiseofar leis an mBille cumhachtaí forfheidhmiúcháin údarás rialaithe foirgníochta áitiúil agus forálfar leis maidir leis na teidil “Ailtire”, “Suirbhéir Foirgníochta” agus Suirbhéir Cainníochta” a chlárú, ar mhaithe le tomhaltóirí a chosaint.

Tá an Roinn ag obair chun aistriú réidh ó chaighdeáin náisiúnta go dtí Caighdeáin chomhchuibhithe na hEorpa a chur chun cinn chun críocha rialachán foirgníochta faoi Threoir 89/106/CEE maidir le Táirgí Foirgníochta. Bhí obair ag leanúint ar aghaidh ag deireadh na bliana chun riaradh ar fhreagrachtaí na Roinne i ndáil le Treoir 2002/91/CEE maidir le

Feidhmíocht Foirgneamh ó thaobh Fuinnimh a chur i ngníomh, chomh maith le Treoir 2001/19/CEE maidir le Cáilíochtaí Gairmiúla a Chomhaithint, lena leasaítear Treoir na nAiltirí (85/384/ CEE).

Tháinig éifeacht le Cuid leasaithe L de na Rialacháin Náisiúnta Foirgníochta (*Breosla agus Fuinneamh a Chaomhnú*) an 1 Eanáir 2003 lena n-éilítear caighdeáin níos géire ó thaobh inslithe agus feidhmíochta teirmí d'áitribh nua. Leagtar caighdeáin níos géire ó thaobh na feidhmíochta teirmí síos sna Rialacháin leasaithe freisin d'athdhoirse, athfhuinneoga agus athshoilse dín (fuinneoga dín) i dtithe atá ann cheana féin, le héifeacht ó 1 Iúil 2003. Laghdófar an méid fuinnimh a ídítear faoi 23% anuas go dtí 33% de bharr cheanglais nua na rialachán, ag brath ar mhéid an áitribh, agus déanfar laghdú 300,000 tonna in aghaidh na bliana faoi 2012 ar líon na n-astuithe CO₂ dá mbarr. Cuirtear lárghéalltanais atá sa Straitéis Náisiúnta um Athrú Aeráide i ngníomh leis na Rialacháin.

Leasaigh an tAire Cuid F (Aeráil) de na Rialacháin Foirgníochta i gcomhuain leis an leasú ar Chuid L, ionas go n-éileofaí aeráil fheabhsaithe in áitribh le héifeacht ó 1 Eanáir 2003.

Foilsíodh dréacht-tograí i rith 2003, i bhfoirm cháipéisí comhairliúcháin, chun Cuid B, agus Treoircháipéis Theicniúil B a chuaigh in éineacht leis (Sábháilteacht ó Dhóiteáin) agus a ghabhann leis na Rialacháin Foirgníochta - a leasú chun caighdeáin nua ón AE maidir le feidhmíocht dóiteáin a aistriú isteach i ndlí na hÉireann agus chun feabhsúcháin áirithe a dhéanamh ar cheanglais intíre um shábháilteacht ó dhóiteáin; agus chun Treoircháipéis Theicniúil C (Láithreán a Ullmhú agus Friotaíocht i gCoinne Fliuchrais) a leasú chun an treoir a thugtar, maidir le bearta coiscithe Radóin a shuiteáil agus foirgnimh nua ag céim na tógála, a bhreisiú. Bhí athbhreithniú á dhéanamh ag deireadh 2003 ar na tograí rialacháin seo i bhfianaise na dtuairimí uile a fuarthas, leis an gcuspóir go dtabharfaí na tograí chun críche in 2004. Thug Comhlacht Comhairleach na Rialachán Foirgníochta comhairle don Aire maidir leis na cáipéisí comhairliúcháin seo.

Tá obair ag leanúint ar aghaidh chun an mbealach a fhorfheidhmítear na Rialacháin Foirgníochta ar leibhéal áitiúil a fheabhsú. Bhí mionscrúduithe á ndéanamh ag na húdaráis uile ag deireadh 2003 agus is é an targaid náisiúnta ná go scrúdódh údaráis rialaithe foirgníochta 12%-15% de na foirgnimh a thagann faoi chuimsiú Fhógraí bailí um Thosach Feidhme.

Bhronn an tAire an Gradam don Fhoirgneamh is Inbhuanaithe (arna urrú ag an Roinn) ar Áras an Chontae, ceanncheathrú nua Chomhairle Contae Uíbh Fhailí, i mí Iúil 2003. Bhí an chatagóir seo ar ocht gcatagóir in Ailtireacht na hÉireann 2003 – mar a bhí, Gradaim Speisialta.

Rialtas Áitiúil

Cuspóir

Tacú le hacmhainneacht an rialtais áitiúil lena freagrachtaí a chomhlíonadh, agus an acmhainneacht sin a threisiú, le dea-chóras daonlathach le cinní a dhéanamh, agus dea-chórais acmhainní daonna, agus phleanála agus bhainistíochta airgeadais; le creatlach nua-aimseartha toghcháin agus reachtúil agus le fócas treisithe ar an bhforbairt phobail agus ar an gcuimsiú sóisialta.

Imríonn córas an rialtais áitiúil ról lárthábhachtach sna socruithe le toghcháin a eagrú. Tá freagracht na n-údarás áitiúil as clár na dtoghthóirí a thiomsú agus a fhoilsiú agus as cruinneas an chláir sin agus maidir le toghcháin áitiúla a reáchtáil ina chuid lárnach den fheidhm seo.

Feidhmíonn Coistí um Bheartais Straitéiseacha (CBSeanna) i 34 chomhairle chontae agus chathrach, bíonn siad ag plé le príomhréimsí cláir na n-údarás áitiúil; agus leanann siad ar aghaidh le bheith ag éascú le comhairleoirí ionchur níos struchtúrtha a bheith acu sa phróiseas lena bhfoirmlítear agus lena ndéantar athbhreithniú ar bheartais chomhairle i gcomhar le leasanna earnálacha sa chathair/chontae.

Dhírigh Boird Fhorbartha Chontae agus Chathrach (BFCeanna) ar a gcuid straitéisí, lena gcathracha/contaetha a fhorbairt ar bhonn eacnamaíochta, sóisialta agus cultúrtha, a chur i ngníomh, agus ar sheirbhísí poiblí a sheachadadh ar bhealach comhordaithe ar leibhéal áitiúil.

Tá ról tábhachtach le himirt i gcónaí ag Fóraim Phobail agus Dheonacha maidir le bheith ag éascú leis an bpobal ionchur a dhéanamh i bpróiseas na mBFC, agus i CBSeanna na n-údarás áitiúil agus i réimsí eile de ghníomhaíochtaí údarás áitiúil chomh maith.

Aithnítear suaithinseacht an rialtais áitiúil agus deireadh á chur leis an déshainordú faoi Acht Rialtais Áitiúil (Uimh. 2) 2003. Baineann sochair leis don pharlaimint náisiúnta agus don rialtas áitiúil, agus soláthraítear leis an tsaoirse agus an fócas le go ndíreodh an bheirt acu a n-aird ar a gcuid ról faoi seach.

Tá mionsonraí ar na gníomhaíochtaí éagsúla ar tugadh futhu agus na príomhstraitéisí arna n-aithint i Ráiteas Straitéise 2003-2005 don chuspóir seo á gcur i ngníomh, leagtha amach thíos.

Príomhstraitéisí

Sainordú daonlathach agus ról na gcomhaltaí tofa maidir le beartais, a bhreisiú, le hionchur éifeachtach ó leasanna áitiúla, trí na struchtúir nua rannpháirtíocha le cinní a dhéanamh.

Feidhmíonn Coistí um Bheartais Straitéiseacha (CBSeanna) i ngach comhairle chathrach agus chontae agus tá fócas ar leith tugtha acu don ról déanta beartas a bhíonn ag comhairleoirí. Lean an Roinn ar aghaidh in 2003, i gcomhpháirtíocht le comhairleoirí, le hoifigigh agus leis an Institiúid um Riarachán Poiblí (IRP), leis an gclár oiliúna agus forbartha do chomhairleoirí chun cabhrú leo ina ról déanta beartas. Tá scrúdú á dhéanamh ag an Roinn ar mar a fheidhmítear an chórais CBS i gcomhthéacs an athbhreithnithe ar na CBSeanna ar thug an IRP faoi d'fhonn a chinntiú go seachadann na CBSeanna an ról déanta beartas seo. Agus an méid seo sa chúla, eiseofar aon treoirlínte riachtanacha d'údaráis áitiúla i lár Mheitheamh 2004, nuair a bheidh na comhairlí nua cathrach agus contae bunaithe.

Táthar ag leanúint ar aghaidh le rannpháirtíocht le leasanna áitiúla earnála a éascú trí aon trian de bhallaíocht CBSeanna a leithdháileadh ar ionadaithe na n-earnálacha pobail agus deonacha, feirmeoireachta, gnó agus ceardchumann sa chathair/chontae.

Stiúrann údaráis áitiúla próiseas na mBFC agus bíonn sé comhdhéanta d'ionadaithe thar ceann an rialtais áitiúil, na forbartha áitiúla, na gcomhpháirtithe sóisialta agus na ngníomhaireachtaí stáit. Tacaíonn Comhthionscnamh na nAirí leo, a bhaineann leis na hAirí Comhshaoil, Oidhreacht agus Rialtais Áitiúil, Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta, agus Dlí agus Cirt, Comhionannais agus Athchóirithe Dlí, agus is tionscnamh é sin a bhfuil sé d'aidhm leis struchtúir agus cláir i dtaca le forbairt áitiúil agus phobail a fheabhsú. Mar chuid den tionscnamh sin, chuir gníomhaireachtaí agus boird áitiúla ábhartha a gcuid dréachtphleananna gnó don bhliain 2004 faoi bhráid Bhoird Fhorbartha Chontae/Chathrach lena gceadú. Foilsíodh athbhreithniú ar straitéisí na mBFC i mí Mhárta 2003, inar aithníodh na príomhtheachtaireachtaí do Ranna Rialtais agus do Ghníomhaireachtaí Stáit chun cabhrú leis na BFCeanna barr a gcumais a fhíorú.

Iarradh ar Údaráis Réigiúnacha i mí na Bealtaine 2003 tús a chur le hobair le Treoirlínte maidir le Pleanáil Réigiúnach a dhréachtú faoi fhorálacha an Acht Pleanála agus Forbartha. Léireofar an Straitéis Náisiúnta Spásúlachta sna treoirlínte seo agus gníomhóidh siad mar chreatlach réigiúnach do na pleananna forbartha ar leibhéal cathrach agus contae agus cuirfidh siad straitéisí éifeachtacha maidir le pleanáil agus forbairt réigiúnach chothromaithe chun cinn.

Tugadh faoi athbhreithniú lárthearma in 2003 ar na Cláir Oibriúcháin Réigiúnacha faoin *bPlean Forbartha Náisiúnta 2002-2006*. Bainistíonn Comhthionóil Réigiúnacha na Teorainne, Lár na Tíre agus an Iarthair agus an Deiscirt agus an Oirthir na cláir seo, agus tarraingítear comhaltaí na gcomhthionól as measc na n-údarás áitiúil agus réigiúnach.

Bonn pobail an rialtais áitiúil, agus a ábhartha is a bhíonn an rialtas áitiúil don phobal, a threisiú le fíorionchur i seirbhísí poiblí eile a sheachadtar go háitiúil.

Cuirtear ar chumas an phobail rannpháirtíocht dhíreach a bheith acu agus beartais á bhfoirmlíú ag an gcomhairle chathrach/chontae de bharr rannpháirtíocht leanúnach ionadaithe na n-earnálacha pobail agus deonacha, gnó, ceardchumann agus feirmeoireachta ar na Coistí um Bheartais Straitéiseacha (CBSeanna) in éineacht leis na comhairleoirí.

Mar chuid dá ról ceannaireachta ar Bhoird Fhorbartha Chontae agus Chathrach (BFCeanna), tá údarais áitiúla ag leathnú a róil ó thaobh na forbartha pobail agus ag cur lena sféar tionchair, i gcomhpháirtíocht le leasanna sna hearnálacha agus sa phobal.

Soláthraíodh breis is €1m de mhaoiniúchán in 2003 chun tacú le haonaid phiolótacha um chuimsiú sóisialta in údarais áitiúla, a bunaíodh de réir gealltanais sa *Chlár um Rathúnas agus Cothroime* agus mar chuid den Chlár RAPID. Is é ról an aonaid ná beartais um chuimsiú sóisialta a chur chun cinn feadh raoin ghníomhaíochtaí na n-údarás áitiúil i gcomhoibriú agus i gcomhairle le baill foirne. Tugann an Roinn seo, an Roinn Gnóthaí Sóisialacha agus Teaghlaigh agus an Ghníomhaireacht do Chomhrac na Bochtaine, tacaíocht do na haonaid ar leibhéal lárnach.

Soláthraíonn an Roinn €1.28 milliún in aghaidh na bliana chun tacú le hobair na bhFóram, de réir an *Pháipéir Bháin maidir le Creatlach chun Tacú le Gníomhaíocht Dheonach agus chun an Caidreamh idir an Stát agus an Earnáil Phobail agus Dheonach a Fhorbairt*.

Creatlach reachtaíochta eiticíúil, éifeachtach agus nua-aimseartha a choinneáil agus a fhorbairt don rialtas áitiúil lena réimsí freagrachta a chomhlíonadh.

Tugadh togh-shainordú aonair isteach i rith 2003 do chomhairleoirí ar údarais áitiúla le hAcht Rialtais Áitiúil (Uimh. 2) 2003, agus rinneadh rialacháin chun éascú le Teachtaí Dála agus le Seanadóirí idirghníomhú go leanúnach le húdarais áitiúla ar cheisteanna lena mbaineann tábhacht áitiúil. Tugadh forálacha príomhúla agus tánaisteacha eile reachtaíochta a

bhaineann le gnéithe éagsúla den rialtas áitiúil i bhfeidhm freisin. Tacaíonn Cóid Iompraíochta, ar cuireadh tús leis an obair lena n-ullmhú i rith 2003 agus a tugadh chun críche in 2004, le creatlach chuimsitheach uasdátaithe eiticí do chomhairleoirí agus d'fhostaithe rialtais áitiúil, creatlach a tháinig i bhfeidhm i mí Eanáir 2003.

Tá mionsonraí ar ghníomhócht reachtaíochta i rith 2003 leagtha amach in Aguisín 1.

Cinntiú go mbíonn leorchóras cuí maoiniúcháin ag an rialtas áitiúil chun riaradh ar dhúshláin atá ann cheana féin agus atá ag teacht chun cinn.

Tionscnaíodh mórathbhreithniú leitheadach ar mhaoiniúchán rialtais áitiúil i dtreo dheireadh 2003 i bhfianaise na n-éileamh leanúnach ar údaráis áitiúla le seirbhísí méadaithe feabhsaithe. Tá an t-athbhreithniú le déanamh ag sainchomhairleoirí neamhspleácha agus tionscnaíodh in 2004 é. Táthar ag súil go mbeidh sé curtha i gcrích roimh lár 2005.

Tá na hioncaim a fhaightear ón mótarcháin ina gcuid shuntasach de na hacmhainní airgeadais a chuirtear ar fáil don tseirbhís rialtais áitiúil. Is é lárghníomhaíocht an Aonaid Chlárúcháin Fheithiclí ná tacú le córas an Chomhaid Náisiúnta Feithiclí agus Tiománaithe (CNFT) agus an córas sin a chothabháil i mbonneagar TF (Teicneolaíocht Faisnéise) lena n-éascaítear le gach idirbheart maidir le mótarcháin agus le ceadúnais tiomána, a phróiseáil go lárnach ar-líne agus le gach sonra airgeadais a bhaineann le gach idirbheart den sórt sin a choinneáil. Tá CNFT cruinn, le leibhéal bharrmhaitheasa maidir le cé chomh reatha is a bhíonn na sonraí, ina réamhriachtanas bunriachtanach le go mbaileofaí muirir mhótarchánach go héifeachtach éifeachtúil.

Córais nua-aimseartha phleanála agus bhainistíochta airgeadais a fhorbairt d'údaráis áitiúla agus tacú leis na córais sin, agus maoiniúchán láir a dháileadh ar bhealach cóir cothrom.

Aithníodh i *Rialtas Áitiúil Níos Fearr* go raibh sé ina chuid lárthábhachtach den obair le cleachtas pleanála agus bainistíochta airgeadais na n-údarás áitiúil a nua-chóiriú, go dtabharfaí córais nua bhainistíochta airgeadais isteach. Tugadh obair maidir leis na córais nua seo a shuiteáil, chun tacú le cuntasáocht arna bunú ar fhabhrúithe agus ar chlár chomhardaithe, i dtreo clabhsúir in 2003, obair lena n-áirítear modúl billeála a shuiteáil i bhformhór na n-údarás agus modúl um shócmhainní seasta a fhorbairt.

Leanfaidh obair ar an gcóras nua bainistíochta airgeadais ar aghaidh ar feadh tamaill mhaith as seo amach agus soláthrófar dá barr faisnéis bhreisthe bhainistíochta, rialú níos mó ar bhuiséid agus trédhearcacht fheabhsaithe maidir le costais seirbhísí. Soláthraíodh Cód Cleachtais Chuntasaíochta a bhí tugtha cothrom le dáta d'údaráis áitiúla in 2003 ionas go bhféadfaidís bheith ag obair de réir comhchaighdeáin rialúcháin nua-aimseartha.

Is gá leibhéal na n-acmhainní a bhíonn ar fáil a choinneáil céim ar chéim le héilimh agus le feabhsúcháin a dhéantar ar sheirbhísí a bhíonn á seachadadh ag údaráis áitiúla. Maidir leis seo, ardaíodh deontais ilfheidhmeacha ón gCiste Rialtais Áitiúil d'údaráis áitiúla go dtí an leibhéal is airde riamh in 2003 - €626m: ardú 6.5% ar leibhéal 2002. Rinneadh leithdháiltí breise €37.6m d'údaráis áitiúla ábhartha chun costas riaracháin a nOifigí Mótarchánach a chlúdach. Rinne an Roinn feabhsúcháin eile ar an tSamhail um Riachtanais agus Acmhainní i gcomhpháirtíocht le húdaráis áitiúla, rud a d'fhág go rabhthas in ann cothromas níos mó a bhaint amach agus na deontais seo á ndáileadh.

Seirbhís iniúchóireachta rialúcháin, ardchaighdeáin, a thabharfaidh luach-ar-airgead, a sholáthar d'údaráis áitiúla.

Soláthraíonn Seirbhís Iniúchóireachta an Rialtais Áitiúil mionscrúdú neamhspleách ar mhaoracht airgeadais agus rialtacha na n-údarás áitiúil. Is iad na haschuir ó iniúchóireachtaí ná tuairimí foirmiúla de bharr iniúchóireachta, a chuirtear isteach ina gcuid de ráitis bhliantúla airgeadais na n-údarás áitiúil agus de thuarascálacha iniúchóireachta a eisítear maidir le ceisteanna ginearálta, ar mhaithe le faisnéis do na Ranna ábhartha rialaithe den Rialtas, do chomhaltaí comhairle, don lucht bainistíochta agus don phobal.

Ullmhaítear ráitis airgeadais na n-údarás áitiúla a fhad le 31 Nollaig gach bliain. Ritheann timthriall oibre na seirbhíse iniúchóireachta ón Aibreán ina dhiaidh go dtí 31 Márta m.sh. tabharfar faoi iniúchóireachtaí ar chuntais don bhliain dar críoch 31 Nollaig 2002 idir Aibreán 2003 agus 31 Márta 2004, mar gheall ar na foirmiúlachtaí dlí a bhíonn i gceist agus tús á chur leis na hiniúchóireachtaí seo agus mar gheall ar an aga moille idir deireadh na bliana airgeadais agus an uair a thugtar na dréachtchuntais chun críche.

Iniúchann Seirbhís Iniúchóireachta an Rialtais Áitiúil na comhlachtaí seo a leanas:

Stádas Comhlachta	Líon
Comhairlí Cathrach	5
Comhairlí Contae	29
Comhairlí Buirge	5
Comhairlí Bailte Móra	75
Údaráis Réigiúnacha	8
Comhthionóil Réigiúnacha	2
Oifigí Mótarchánach	29
Ilchineálacha	54
Iomlán	207

Chuir moilleanna ó thaobh earcú foirne isteach ar an aschur oibre don tseirbhís in 2003 chomh maith le moilleanna a bhí ar roinnt údarás áitiúil maidir lena gcuid dréachtráitis bhliantúla airgeadais a thabhairt chun críche. Cuireadh 151 iniúchadh i gcrích san iomlán laistigh de bhliain fhéilire 2003, ag cuimsiú na ráiteas bliantúil airgeadais do 2001/2.

Tacú leis an scothchleachtas ó thaobh mar a bhainistítear acmhainní daonna in údaráis áitiúla agus an scothchleachtas sa réimse sin a chur chun cinn.

Lean an Roinn ar aghaidh leis an sármhaitheas a chur chun cinn maidir le mar a bhainistítear acmhainní daonna agus le beartas an Rialtais sa réimse seo a chur i ngníomh i gcomhar leis an mBord Seirbhísí Bainistíochta Rialtais Áitiúil (BSBRÁ)

Soláthraíonn Acht Rialtais Áitiúil 2001 creatlach chuimsitheach maidir le dlí pearsanra i leith údaráis áitiúla agus cuireadh le chéile é chun discríd níos mó a thabhairt d'údaráis áitiúla maidir le ceisteanna ó thaobh soláthair foirne. Foráltar leis an Acht le feidhmeanna áirithe a chineadh don BSBRÁ agus d'údaráis áitiúla agus tá an scóp do chineadh den sórt sin á bhreithniú go leanúnach.

Mar thoradh ar Oifig Fhear an Phobail um Pinsin a bheith bunaithe, thug an Roinn comhairle d'údaráis áitiúla maidir le nósanna imeachta a thabhairt isteach le go scrúdófaí agus go ndéanfaí cinneadh ar bhonn inmheánach i leith gearán agus díospóidí a thagann chun cinn faoi Scéim Aoisliúntais an Rialtais Áitiúil.

Tá ionadaíocht thar ceann na Roinne ar Ghrúpa Comhpháirtíochta Comhairleach Náisiúnta na nÚdarás Áitiúil (GCCNÚÁ) agus cuireadh €2.8 milliún ar fáil in 2003 i dtreo is go n-íocfaí as an gcostas a bhain le tionscadail chuí chomhpháirtíochta in údaráis áitiúla. Samhlaítear i bPlean Straitéiseach 2003-2005 an GCCNÚÁ gurb é an chomhpháirtíocht an bealach daingean suite a bheidh ann le gnó a dhéanamh, agus go mbeidh ceardchumann, baill foirne agus lucht bainistíochta údarás áitiúil ag obair lena chéile chun aghaidh a thabhairt ar raon leathan saincheistanna lena mbaineann tábhacht straitéiseach agus oibriúcháin.

Tá an clár um nua-chóiriú sa rialtas áitiúil á chur ar aghaidh tuilleadh faoi théarmaí *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn*. Faoin gcomhaontú, sannadh freagracht shonrach don Ard-Rúnaí as dul chun cinn san earnáil a mheasúnú agus as íocaíocht na méaduithe tagarmharcála agus méaduithe an bhabhta ginearálta le gráid ábhartha in údaráis áitiúla, a fhaomhadh.

Seirbhís ardchaighdeán do chustaiméirí sa rialtas áitiúil a threisiú.

Bunaíodh Grúpa um Sheirbhís do Chustaiméirí, a fheidhmíonn thar ceann na n-údarás áitiúil, na Roinne agus na hIRP, i mí Mheitheamh 2003 leis an aidhm an clár oibre um sheirbhís do chustaiméirí a thabhairt chun cinn i gcomhthéacs an chláir fhoriomláin um nua-chóiriú. Is é clár saothair an Ghrúpa ná athbhreithniú a dhéanamh ar úsáid táscairí seirbhíse; treoirlínte nua a fhorbairt maidir le pleananna corparáideacha a ullmhú; agus treoirlínte a fhorbairt maidir le húsáid suirbhéanna custaiméirí, córais um ghearáin, achomhairc, agus chomhairliúcháin le custaiméirí. Thuairiscigh an Grúpa don Aire i mí na Nollag 2003 maidir leis an gcéad bhloc oibre a bhí aige, mar a bhí, úsáid táscairí seirbhíse. Mhol sé réimeas leathnaithe breisithe, rud a cheadaigh an tAire, agus cuirfear seo i ngníomh in údaráis áitiúla i rith 2004.

Bhí a chéad bhliain lánoibriúcháin ag Seirbhís Phíolótach na Maor Pobail in 2003 i gComhairlí Contae na Gaillimhe, Liatroma agus Loch Garman agus i gComhairle Cathrach na Gaillimhe agus Comhairle Bhaile Nás na Ríogh. Tá an tseirbhís dírithe ar an bpobal agus gabhann sainchúram leathan léi, lena n-áirítear cúnaimh pobail maidir le monatóireacht a dhéanamh ar shaoráidí poiblí agus ar láithreáin a mheallann turasóirí, breathnú agus tuairisciú ar shainréimsí san údarás áitiúil m.sh. pleanáil agus mar a fhorfheidhmítar raon leathan feidhmeanna. Déanfar meastóireacht ar na seirbhísí píolótacha sula gcuirfear deireadh leo i mí Eanáir 2005.

Riarachán nua-aimseartha agus éifeachtúil toghcháin a fhorbairt.

Is éard a bhí i gceist go príomha leis an straitéis seo a chur i ngníomh in 2003 ná obair leanúnach leis an tionscadal um vótáil agus chomhaireamh leictreonach a leathnú do na toghcháin Eorpacha agus áitiúla in 2004, ullmhúchán do vótaíocht 2004 agus athbhreithniú ar thoghlaigh na Dála agus Parlaimint na hEorpa.

Leanadh ar aghaidh in 2003 le hobair le vótáil agus comhaireamh leictreonach uilíoch a fheidhmiú go céimneach i gcomhair vótaíocht 2004, obair lena n-áirítear comhaontú maidir le mionathruithe ar an measín vótála; an measín nua a thástáil, bogearraí PR-STV a thástáil; bogearraí bainistíochta toghcháin a sheachadadh, a fhorbairt agus a thástáil; bogearraí a eisiúint do chinn chomhairimh; tús a chur le hoiliúint agus le feachtas mór oideachais agus feasachta do vótóirí.

Cuireadh ullmhúchán mionsonraithe i gcomhair vótaíocht 2004 ar aghaidh in 2003 i gcomhuain le hobair ar an tionscadal leictreonach, obair lena n-áirítear roinnt imleabhar treorach a ullmhú d'údaráis áitiúla agus do chinn chomhairimh. Bhí meabhráin maidir leis an réimeas síntiús agus caiteachais ag toghcháin áitiúla 2004 ina measc seo; chomh maith le treoir do chinn chomhairimh ag na toghcháin Eorpacha agus áitiúla; treoir maidir le saoránaigh an AE a chlárú do thoghcháin Pharlaimint na hEorpa; agus foirmeacha clárúcháin le húsáid ag údaráis áitiúla agus clár na dtoghthóirí á thiomsú, a phriontáil agus a dháileadh.

Bunaíodh Coimisiún um Thoghlaigh faoi Chuid II d'Acht Toghcháin 1997 tar éis do Imleabhar 1 de Dhaonáireamh 2002 a bheith foilsithe i mí Iúil 2002. Ba é sainchúram an Choimisiúin ná tuairisciú i ndáil leis na toghlaigh as a dtoghfaí comhaltaí don Dáil agus feisirí do Pharlaimint na hEorpa. Foilsíodh tuarascáil an Choimisiúin ar thoghlaigh Pharlaimint na hEorpa an 7 Deireadh Fómhair 2003.

Foilsíodh Bille um Thoghcháin do Pharlaimint na hEorpa (Leasú) 2003 i mí na Nollag 2003 chun moltaí Thuarascáil an Choimisiúin um Thoghlaigh maidir le hathruithe ar thoghlaigh Pharlaimint na hEorpa a chur i ngníomh agus chun éifeacht a thabhairt do chinneadh na Comhairle an 25 Meitheamh agus an 23 Meán Fómhair maidir le feisirí Pharlaimint na hEorpa a thoghadh.

Tithíocht

Cuspóir

Cur ar chumas gach líon tí áitreabh inacmhainne dea-chaighdeáin, a oireann dá chuid riachtanas, a bheith ar fáil dóibh i dtimpeallacht mhaith agus, oiread agus is féidir, ar thionacht dá rogha féin.

Measann an Roinn gurb é soláthar na tithíochta an eochair a sholáthróidh an bealach le haghaidh a thabhairt ar an éileamh ar thithíocht, nach raibh chomh mór riamh agus atá faoi láthair agus ar bhí ar an rud is mó a stiúir na harduithe ar phraghasanna tithe le blianta beaga anuas. Tá an beartas seo ag dul i bhfeidhm ar chúrsaí – rud atá le feiceáil agus 2003 ar an 9ú bliain as a chéile ina ndearnadh aschur curiarrachta ó thaobh líon na dtithe a cuireadh i gcrích – 68,819 n-aonad a tógadh. Tá tithe á dtógáil in Éirinn ar an ráta is tapúla san Eoraip anois – gar do 15 aonad in aghaidh daonra 1,000 duine i gcomparáid le thart ar 3 haonad in aghaidh an 1,000 duine sa Ríocht Aontaithe.

Is tábhachtach leis an Rialtas ag an am céanna, a chinntiú go bhfreastalaítear ar speictream leathan na riachtanas tithíochta. Freastalaíodh ar riachtanais tithe bhreis is 13,600 líon tí i rith 2003.

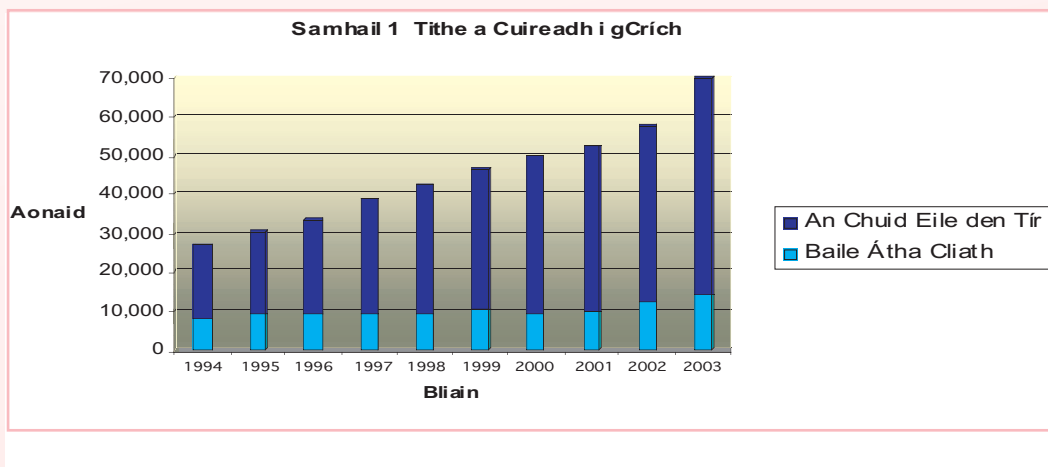
Tá mionsonraí ar na gníomhaíochtaí éagsúla ar tugadh futhu agus na príomhstraitéisí arna n-aithint i *Ráiteas Straitéise 2003 – 2005* á gcur i ngníomh chun tacú leis an gcuspóir thuas a bhaint amach, leagtha amach thíos.

Príomhstraitéisí

Maoirseacht a dhéanamh ar mhargadh éifeachtúil tithíochta agus iarracht a dhéanamh an margadh sin a chothabháil trí chur chuige ilsraithe a chur i ngníomh le haghaidh a thabhairt ar riachtanais tithíochta agus iad seo ag athrú agus ag forbairt.

Measúnaíonn an Roinn na treochtaí sa mhargadh tithíochta trí tháscairí éagsúla a scrúdú chun monatóireacht a dhéanamh ar phraghasanna tithe, ar sholáthar na tithíochta agus ar anéileamh uirthi amhail, faisnéis maidir le hiasachtú morgáistí, clárúcháin ráthaíochta do thithe nua, ceadanna phleanála, tailte seirbhísithe, agus pleananna limistéir áitiúil.

- Tá líon na dtithe a cuireadh i gcrích i gcomhair 2003, mar atá, 68,819, 19.3% níos airde ná aschur 2002, agus bhí líon na dtithe a cuireadh i gcrích i mBaile Átha Cliath 14% níos airde agus 10.5% níos airde i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath (MBÁC). Ba é líon na **gClárúchán Ráthaíochta do Thithe Nua** i gcomhair 2003 ná 56,859, 11.5% níos airde i gcomparáid le 2002.
- Tháinig ardú 11.8% agus 16.3% ar mheán**phraghasanna tithe** in 2003 do thithe nua agus athlámhe ar bhonn náisiúnta. Tháinig ardú 12.1% agus 19.5% ar phraghasanna tithe i mBaile Átha Cliath don tréimhse chéana do thithe nua agus do thithe athlámhe faoi seach.
- Cheap an Roinn sainchomhairleoirí i mí Aibreáin 2003 le **Córas nua um Staidreamh Praghasanna Tithe** a fhorbairt agus a chur i ngníomh chun éascú le sonraí níos cuimsithí a bhailiú ó na mórinstiúidí iasachtaithe uile, rud a fhágfadh go mbeifí in ann anailís níos tráthúla agus níos cuimsithí a dhéanamh ar threochtaí tábhachtacha sa mhargadh tithíochta. Táthar ag súil go dtosóidh an córas ag feidhmiú in 2004.
- Thug an 5ú suirbhé ar a infhaighte is atá talamh tithíochta, suirbhé ar tugadh faoi i mí Mheitheamh 2003, le fios go bhfuil breis is ár

ndóthain de **thalamh** chríosaithe **sheirbhísithe ar fáil** lena forbairt do thithíocht chónaithe Bhí amuigh is istigh ar 2,600 acra de thalamh chríosaithe sheirbhísithe ag Cathair agus ag Contae Bhaile Átha Cliath ag deireadh Mheitheamh 2003, lenar bhain toradh measta 118,000 aonad tithíochta. Bhí 970 acra de thalamh chríosaithe sheirbhísithe i Réigiún an Oirthir Láir lenar bhain toradh measta thart ar 21,000 aonad. Sna mórlimistéir uirbeacha eile, bhí leordhóthain talún chríosaithe seirbhísithe chun thart ar 35,100 aonad a tháirgeadh i gCorcaigh, 16,600 aonad i nGaillimh, 14,000 aonad i Luimneach agus 6,600 aonad i bPort Láirge.

- D'fhorbair an Bord Seirbhísí Ríomhaire Rialtais Áitiúil (BSRRÁ) córas **ríomhaire** maidir le **Líon na Talún Tithíochta atá Ar Fáil (LTTAF)** chun cabhrú le húdaráis áitiúla an obair a bhaineann le tuairisceáin maidir le LTTAF a chur i gcrích, a chuíchóiriú. Thug 4 húdarás áitiúla faoin gcóras seo ar bhonn píolótach in 2001 agus 2002, agus leathnaíodh an córas amach chuig 6 húdarás eile in 2003.
- Léiríonn na **sonraí** is déanaí ón bPríomhoifig Staidrimh maidir le **ceadanna pleanála** go bhfuair 78,354 haonad deonú deiridh ceada in 2003 ar bhonn náisiúnta, arb ionann an figiúr sin agus ardú 13.0% ar fhiigiúr 2002 (aníos 26.3% i MBÁC agus aníos 51.2% i mBaile Átha Cliath).
- Tháinig Staidéar Píolótach 12 mhí a bhain le 4 húdarás áitiúla maidir leis an úsáid a d'fhéadfaí a bhaint as **Fógraí um Thosach Feidhme** mar tháscaire infhéideartha maidir le tithíocht, chun críche i mí Mheán Fómhair 2003. D'éirigh leis an staidéar píolótach sin agus eisíodh an Fhoirm athbhreithnithe um Thosach Feidhme d'údaráis áitiúla i mí Eanáir 2004 agus tá na Rialacháin um Rialú Foirgníochta leasaithe chun an fhoirm athbhreithnithe seo a chuimsiú.

An bóthar a réiteach d'úinéireacht tithe dóibh siúd ar mhaith leo sin agus a bhfuil sin d'acmhainn acu trí bhearta fioscacha agus bhearta eile nach iad.

Bhí roinnt scéimeanna údaráis áitiúil ar fáil in 2003 do líonta tí chun an bóthar a réiteach d'úinéireacht tí, agus leagtar mionsonraí ar na scéimeanna sin amach thíos.

- ceannaíodh 1,567 n-áitreabh faoin **Scéim Cheannaigh do Thiontónaí**; rinneadh 4,125 hiarratas ar áitreabh a cheannach agus faomhadh 3,157 ndíolachán.
- ceannaíodh 998 n-áitreabh faoin **Scéim Chomhúinéireachta**; fuarthas 5,866 hiarratas agus faomhadh 1,576 i bprionsabal.

- cuireadh 1,524 háitreabh i gcrích faoin **Scéim Thithíochta Inacmhainne**; bhí 1,481 áitreabh (beartaithe) ag céim na pleanála agus 1,209 a dtógáil.

Ardaíodh an ráta CBL atá níos ísle agus a fheidhmítear i leith na foirgníochta, ó 12.5% go dtí 13.5% le héifeacht ó 1 Eanáir 2003.

Tar éis deireadh a bheith curtha leis an **Scéim Dheontais do Thithe Nua** i mí na Samhna 2002, fuarthas 25,329 n-iarratas roimh an dáta deireanach, 4 Nollaig 2002. Íocadh 11,494 dheontas in 2003, figiúr a léiríonn ardú 11.45% ar 2002. Níor baineadh na spriocanna a leagadh síos sa Phlean Aicsein um Sheirbhís do Chustaiméirí 2001 – 2004 ó thaobh iarratais ar dheontais do thithe nua a phróiseáil, amach i rith 2003 mar gheall ar an líon mór iarratas a fuarthas roimh an dáta deireanach. Sholáthair an Rialtas, i mBuiséad 2003, faoiseamh spriocdhírthe ab fhearr do dhaoine a bhí ag ceannach tí den chéad uair trí shíneadh a chur leis an tréimhse a mbíonn Faoiseamh Úis Mhorgáiste ar fáil lena linn, ó 5 go dtí 7 mbliana agus trí na teorainneacha a mbíonn faoiseamh ar an ráta caighdeánach ar fáil chomh fada leo, a ardú.

Líon na tithíochta a bhíonn ar fáil a leathnú (de réir phrionsabail na Straitéise Náisiúnta Spásúlachta) chun freastal ar an éileamh uirthi, trí bhearta sna réimsí seo a leanas a fhorbairt agus a chur i ngníomh: an chreatlach reachtaíochta, rialúcháin agus fhioscach; soláthar agus úsáid éifeachtúil talún do thithe cónaithe a dhaingniú, lena n-áirítear an Tionscnamh Talún Seirbhísithe a leathnú; soláthar na tithíochta sóisialta agus inacmhainne a leathnú lena n-áirítear an obair a dhéanann an earnáil tithíochta deonaí agus comhoibríthí ar mhaithe leis sin, a mhéadú agus trína bheith ag leanúint le tionscnaimh amhail tithíocht inacmhainne; ról earnáil na n-áitreabh príobháideach ar cíos a bhreisiú, lena n-áirítear reachtaíocht a athchóiriú agus soláthar cóiríochta a chur chun cinn; aghaidh a thabhairt ar riachtanais speisialta tithíochta daoine aosta, míchumasaithe agus gan dídean agus an Lucht Siúil; agus, tionscnaimh faoin Straitéis Náisiúnta in aghaidh na Bochtaineachta (SNAB) agus faoin gClár maidir le Ceantair a Athbheochan le Pleanáil, Infheistíocht agus Forbairt (RAPID). Sa chomhthéacs seo, tá sé beartaithe go dtacófaí le seirbhísí um chomhairle tithíochta, trí chóras an údaráis áitiúil, chun cur ar a gcumas siúd a thagann i dteagmháil leis na húdaráis áitiúla comhairle a fháil ar na roghanna tithíochta ar fad atá ar fáil.

Tá tithíocht ar an gcomhchuid infheistíochta aonair is mó dá bhfuil ann faoin *bPlean Forbartha Náisiúnta 2000 - 2006* (PFN) agus tá sé ina chuid den Chlár Oibriúcháin Eacnamaíoch, Sóisialta, agus Infreastruchtúir (COESI). Sa tréimhse Eanáir 2000 go dtí Nollaig 2003, caitheadh breis is €5.3 bhilliún, breis is 10% os cionn an mhéid a tuaradh, ar na bearta tithíochta san COESI. Cé go raibh dul chun cinn fisiciúil beagán chun deiridh le targaidí de

thoradh boilscithe foirgníochta agus praghasanna talún go príomha, tháinig na leibhéil is airde d'aschur tithíochta sóisialta le breis is 15 bliana anuas ó údaráis áitiúla de bharr infheistíocht an PFN go dtí seo chomh maith le haschur curiarrachta ó earnáil na tithíochta deonaí agus comhoibrithí.

Rinne sainchomhairleoirí athbhreithniú neamhspleách ar an COESI i rith 2003 agus bhí a gcuid moltaí agus conclúidí ina gcuid den mheastóireacht lárthearma níos leithne a rinne an an Institiúid um Thaighde Eacnamaíochta agus Sóisialta ar an bPFN. Go ginearálta, tugadh faoi deara go raibh dul chun cinn maith i réimse na tithíochta agus moladh go leanfaí ar aghaidh le hinfeistíocht ag an leibhéal atá amhlaidh faoi láthair in ord na dtosaíochtaí mar fhreagairt bhunriachtanach ó thaobh beartais le go bhfreastalófaí ar riachtanais tithíochta nach bhfuil an earnáil phríobháideach ag freastal orthu faoi láthair. Dúirt na sainchomhairleoirí go sonrach, ó thaobh an chuimsithe shóisialta, gur ghá leanúint ar aghaidh leis an gcomhchuid den PFN a bhaineann le tithíocht shóisialta. Bhíothas ag breithniú go leor de na saincheisteanna a tarraingíodh anuas sa mheastóireacht lárthearma ar an bPFN ag deireadh 2003 mar chuid den athbhreithniú leanúnach ar an mbeartas tithíochta, den athbhreithniú ar bhearta maidir le tithíocht shóisialta agus inacmhainne a bhfuiltear ag tabhairt futhu mar chuid de chomhaontú Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn agus a bhaineann leis an bhFóram Tithíochta, agus mar chuid de staidéar sonrach ar éifeachtacht na roghanna um thithíocht inacmhainne atá á gcur ar aghaidh ag an Aonad Tithíochta. Tá scrúdú mionsonraithe á dhéanamh ag an gComhairle Náisiúnta Eacnamaíochta agus Sóisialta ar shaincheisteanna tithíochta faoi láthair freisin.

Tar éis do reachtaíocht a bheith achtaithe i mí na Nollag 2002 (Acht Pleanála agus Forbartha (Leasú) 2002) chun Cuid V d'Acht Pleanála agus Forbartha 2000 a leasú, a phléann le soláthar na tithíochta, rinneadh Rialacháin Phleanála agus Fhorbartha 2003 chun a chinntiú go bhféadfadh údaráis phleanála na socrúithe solúbtha nua a chur i ngníomh faoina dtugann forbróirí tithíochta príobháidí talamh, tithe nó acmhainní ar mhaithe le tithíocht shóisialta agus inacmhainne a sholáthar. Eisíodh treoircháipéis i mí Lúnasa 2003 inar clúdaíodh roinnt saincheisteanna praiticiúla a tháinig de thoradh na hathruithe ar **Chuid V** a bheith curtha i ngníomh agus san fhómhar, eagraíodh sraith de sheisiúin fhaisnéise d'oifigigh ó údaráis áitiúla agus do phríomhpháirtithe leasmhara ábhartha.

Athbhunaíodh an **Fóram Tithíochta** in 2003 faoin gComhaontú Náisiúnta Comhpháirtíochta, Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn, agus lean sé ar aghaidh le deis a sholáthar do na compháirtithe sóisialta a gcion féin a chur isteach agus an beartas i leith na tithíochta á fhorbairt.

Rinneadh an Roinn monatóireacht ar ghníomhaíocht laistigh den 3 **Chrios Forbraíochta Straitéisí** (Maigh Arnaí, Baile Fiobail agus Gleann Chluain Mhic Adáin) i rith 2003. Chuir an 3 húdarás áitiúla (Comhairlí Chontae Átha Cliath Theas, Fhine Gall agus na Mí faoi seach) Grúpaí Stiúrtha ar bun chun na forbairtí a bhainistiú lena n-áirítear scéimeanna pleanála a ullmhú agus a bheith ag déileáil le haon saincheistanna nó bhacainní a d'fhéadfadh teacht rompu agus an láithreán á fhorbairt. Dheonaigh an Bord Pleanála cead le haghaidh CFS Mhaigh Arnaí i mí Mheáin Fhómhair 2003 (faoi réir 26 mhionathrú). Bhí na scéimeanna pleanála do láithreán Bhaile Fiobail agus do láithreán Ghleann Chluain Mhic Adáin araon ar achomharc don Bhord Pleanála ag deireadh 2003.

Táthar tar éis dul le **pleananna um limistéir áitiúla** (PLÁeanna) maidir le tithe cónaithe a fhorbairt agus le forbraíocht a bhaineann leis sin, sna limistéir uirbeacha atá níos mó. Bhí *an Caisleán Nua* (1,400 aonad) agus *Ráth Michíl* (400 aonad) san áireamh iontu seo in 2003.

Bhí líon na n-aonad nua tithíochta a cuireadh i gcrích agus a bhfuarthas seilbh orthu faoi chlár na n-údarás tógála tithe áitiúil agus faoi na cláir éagsúla athghiniúna in 2003 beagnach chomh hard le 5,000 aonad, agus bhí obair thógála ar siúl ag an am céanna ag deireadh na bliana ar 6,600 aonad eile. Ba é €695.5 mhilliún an **caiteachas ar phríomhchlár tithíochta na n-údarás áitiúil** in 2003, lena n-áirítear an méid a chaith údaráis áitiúla óna gcuid fáltas inmheánach.

Lean an **Ghníomhaireacht Airgeadais Tithíochta** ar aghaidh le hobair thábhachtach a dhéanamh in 2003 ar mhaithe le cláir thithíochta sóisialta a sheachadadh, le hairleacain iasachtaí €447 milliún (anuas 38% ó 2002). Áiríodh airgeadas idirlinne, lena raibh €125 mhilliún i gceist, ar airleacain den sórt sin, chun maoiniúchán a chur ar fáil le scéimanna tithíochta inacmhainne a thógáil, agus ar nithe eile a bhí san áireamh sna hairleacain sin, bhí iasachtaí don Scéim Iasachta agus Fhóirdheontais Chaipitiúil lena raibh €115 mhilliún i gceist, bhí €64 mhilliún i gceist le hiasachtaí do chomhúinéireacht, €59 milliún d'iasachtaí tithíochta inacmhainne agus bhí €40 milliún i gceist le hiasachtaí éadála talún.

Tá dul chun cinn substaintiúil déanta i dtreo thargaid 10,000 aonad an **Tionscnaimh Thithíochta Inacmhainne** a bhaint amach, mar a leagadh amach in *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn*. Tá an Tionscnamh seo dírithe orthu siúd, san am a caitheadh, a bheadh ag súil go mbeidís in ann teach a cheannach as a gcuid acmhainní féin ach a atá tar éis teacht ar an tuiscint nach bhfuil siad ina ann é sin a dhéanamh sa mhargadh reatha tithíochta. Tá comhairliúcháin ag dul ar aghaidh le Ranna, Gníomhaireachtaí Stáit agus le húdaráis áitiúla le láithreáin agus le tailte leis an Stát nach bhfuil

an oiread leasa bainte astu agus a d'fhéadfaí, a aithint don Tionscnamh agus chun críocha eile tithíochta.

€211 mhilliún a caitheadh in 2003 ar an **gclár tithíochta deonaí agus comhoibrithí**, ardú 28% ar 2002. Baineadh leibhéal curiarrachta amach san earnáil ó thaobh aschuir in 2003 agus soláthraíodh 1,617 n-aonad tithíochta le cúnaimh caipitiúil ón Roinn faoin **Scéim Chúnamh Caipitiúil** agus faoi **Scéim na bhFóirdheontas Iasachtaí**, ardú beagnach 19% ar 2002. Bhí obair ar siúl lena chois sin ar bhreis is 2,100 aonad cóiríochta ag deireadh 2003 agus bhí 7,000 aonad eile ag céimeanna éagsúla ó thaobh a bhforbartha ar léibhéal áitiúil ar fud na tíre.

Leanann an **Ghníomhaireacht Náisiúnta Foirgníochta** ar aghaidh le ról tábhachtach a imirt ó thaobh a bheith ag oibriú ar mhaithe leis an gcuspóir maidir le líon méadaithe de thithíocht shóisialta trí chlár tithíochta na n-údarás áitiúil agus na cláir um thithíocht dheonach agus inacmhainne. Chuir an Ghníomhaireacht beagnach 830 teach i gcrích in 2003 i gcomparáid le 600 teach a cuireadh i gcrích in 2002. Bhí breis is 560 teach nua ag an nGníomhaireacht ag deireadh 2003 a bhí á dtógáil agus bhí tairiscintí faighte nó iarrtha maidir le 575 haonad eile.

Spreagann an Roinn úsáid socruithe **Comhpháirtíochta Príobháideacha Poiblí** go gníomhach chun forbraíochtaí lánpháirtithe tithíochta d'aonaid tithíochta príobháidí, sóisialta agus inacmhainne, a thabhairt ar aghaidh. Tá dhá fhorbraíocht d'aonaid tithíochta príobháidí, sóisialta agus inacmhainne ar siúl faoi láthair tar éis do thograí a bheith a iarrtha maidir le tithíocht lánpháirtithe a dhearadh agus a thógáil trí mheán CPP agus úsáid á baint as córais nuálacha tógála. Faoi dheireadh 2003, bhí beagnach na tithe ar fud i bhforbraíocht Chomhairle Chontae Fhine Gall ag Baile an Bhosardaigh/An Caisleán Carrach, díolta, agus daoine ina gcónaí in aonaid uile Fhorbraíocht Chomhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath i nGort na Silíní.

Cuireadh bearta chun earnáil na n-áitreabh príobháideach ar cíos a athchóiriú agus a fhorbairt, ar aghaidh i rith 2003. Foilsíodh an **Bille um Thionóntachtaí Cónaithe** i mí na Bealtaine agus bhí an Dara céim curtha i gcrích leis sa Dáil faoi dheireadh na bliana. Tá córas sothuigthe, éifeachtúil, nua-aimseartha agus saor ó dhlíthíocht den chuid is mó, á thabhairt isteach, rud a rachfaidh chun sochair do thionóntaí agus do thiarnaí talún agus lena gcuirfear feabhas ar mar a fheidhmítear an earnáil, agus lena gcabhrófar le tuilleadh infheistíochta i gcóiríocht chónaithe a ghríosú agus lena gcuirfear ar chumas na hearnála ról a bheidh ag dul i ndinimiciúlacht, a imirt agus freastal á dhéanamh ar riachtanais tithíochta.

D'fheidhmigh an **Bord** eatramhach **um Thionóntachtaí Cónaithe Príobháideacha** seirbhís dheonach idirghabhála do thiarnaí talún/thionóntaí agus sholáthair sé ionchur luachmhar agus an Bille um Thionóntachtaí Cónaithe á ullmhú. Rinne an Bord obair ullmhúcháin lena bhunú ar bhonn reachtúil, lena n-áirítear córas ríomhairithe clárúcháin agus rianaithe cáis (RACTS) a fhorbairt, seirbhís fhaisnéise a fhorbairt do thiarnaí talún agus do thionóntaí, agus breithiúna a aithint agus a roghnú do sheirbhís reachtúil an Bhoird le díospóidí a réiteach.

Bhí feabhsúcháin a d'fhéadfaí a dhéanamh sa réimse cúnaimh maidir le tithíocht ar cíos, á mbreithniú ag na Ranna ábhartha Rialtais. Is é an treoirphrionsabal foriomlán sa chomhthéacs seo ná éifeachtacht a uasmhéadú agus freastal á dhéanamh ar riachtanais tithíochta agus ar riachtanais ábhartha tacaíochta ioncaim, lena n-áirítear ról cuí do na húdaráis áitiúla a fhorbairt maidir le haghaidh a thabhairt ar riachtanais daoine a bhíonn ag éileamh an fhorlíonta cíosa agus a bhfuil gá fadtéarmach le tithíocht acu. Ar na príomhchuspóirí tá laghdú a dhéanamh ar an spleáchas fadtéarmach ar an bhforlíonadh cíosa, freagairt na n-údarás áitiúil ar riachtanais fhadtéarmacha le cóiríocht, a bhreisiú agus idirchaidreamh idir gníomhaíochtaí sa réimse seo a threisiú. Bhí tograí go maith chun cinn ag deireadh 2003.

Cláraíodh 26,982 theach agus 17,445 thiarna talún i rith 2003 faoi **Rialacháin na dTithe (Tithe Ar Cíos a Chlárú) 1996**. Rinne údaráis áitiúla 1,984 mhionscrúdú i leith clárúcháin, 4,703 mhionscrúdú i ndáil le caighdeáin chóiríochta agus 2,792 mhionscrúdú maidir le leabhair chíosa a sholáthar.

Fuair an **Binse Cíosa** 33 hiarratas in 2003 le go ndéanfaí cinneadh i leith cíosa agus d'eisigh an Binse cinntí i leith 37 dtionóntacht. Tá mionsonraí breise ar na gníomhaíochtaí ar thug an Binse Cíosa futhu leagtha amach ina dTuarascáil Bhliantúil (Féach Aguisín 7 i gcomhair mionsonraí teagmhála).

Tá aicsean le tógáil faoi *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn* chun dul i ngleic leis an easpa dídine tríd an **Straitéis Lánpháirtithe um Easpa Dídine**, an **Straitéis um Easpa Dídine a Chosc**, agus na pleananna aicsin áitiúla ghaolmhara um easpa dídine a chur i ngníomh ionas go gcinnteofaí leanúntas cúraim agus seirbhísí cuí do na grúpaí leochaileacha seo, lena n-áirítear daoine a fhágann ionaid chúraim srl. Tá na fóraim uile um easpa dídine bunaithe, agus tá beagnach na pleananna aicsin áitiúla ar fad curtha i gcrích, lena n-áirítear iad siúd do na príomhlimistéir uirbeacha, agus tá obair faoi lán seoil leis na bearta sna pleananna sin a chur i ngníomh.

Tá an **Foireann Thras-Rannach um Easpa Dídine** ag leanúint ar aghaidh le monatóireacht a dhéanamh ar an dul chun cinn, ar leibhéal áitiúil agus náisiúnta, atá á dhéanamh ó thaobh na straitéisí um easpa dídine agus na pleananna aicsin áitiúla a chur i ngníomh.

D'aisíoc an Roinn €49.25 mhilliún le húdaráis áitiúla in 2003 as caiteachas a tharraing siad agus cóiríocht á soláthar acu do dhaoine gan dídean.

Aistríodh freagracht as íocaíocht as cóiríocht d'iarrthóirí tearmainn agus a maoiniú go dtí Gníomhaireacht um Fháiltiú agus Imeachadh Dídeanaithe na Roinne Dlí agus Cirt, Comhionannais agus Athchóirithe Dlí ó 1 Eanáir 2003, tar éis Cinneadh Rialtais.

Tá Foireann bunaithe ag an tSeirbhís Phromhaidh agus Leasa i ndáil leis an easpa dídine a chosc, chun déileáil go sonrach le ciontóirí agus iarchiontóirí gan dídean agus tá prótacail á gcur le chéile ag boird sláinte maidir le daoine gan dídean a scaoiltear amach as áiseanna sláinte meabhraí.

Tá gá aitheanta ann le níos mó cóiríocht bhreise do dhaoine gan dídean agus le cóiríocht lena n-éascófar leis na daoine sin bogadh ar aghaidh, in éineacht le cláir chuí athlonnúcháin chun cur ar a gcumas bogadh amach as an riocht a bheith gan dídean, agus dul ag imeascadh leis an bpobal an athuir. Is féidir leis na húdaráis áitiúla féin é seo a sholáthar nó i gcomhpháirtíocht le comhlachtaí deonacha. Tá tionscadail aonair tagtha i bhfeidhm i limistéir éagsúla d'údaráis áitiúla i mbliana. Maidir leis an athlonnúchán, chuir 4 húdarás áitiúla Bhaile Átha Cliath, comhlachais tithíochta deonaí agus an tAonad Rochtana thart ar 1,447 líon tí a bhí gan dídean isteach i dtithe i mBaile Átha Cliath in 2003.

Tá sé ina chuspóir fós ag an Rialtas targaid na **Straitéise Náisiúnta in aghaidh na Bochtaineachta (SNB)** i ndáil le daoine a chodlaíonn amuigh, a bhaint amach agus táthar ag súil go mbeidh, faoi dheireadh 2004, leordhóthain chóiríochta ar fáil ionas nach mbeadh ar dhaoine codladh amuigh. Breithneofar na straitéisí, agus na pleananna aicsin um easpa dídine a ghabhann leo, sa phróiseas a thionscnófar in 2004 lena ndéanfar meastóireacht ar na straitéisí agus na pleananna aicsin um easpa dídine.

Tá dul chun cinn suntasach déanta cheana féin ó thaobh seirbhísí a sholáthar do dhaoine a chodlaíonn amuigh ó foilsíodh *Easpa Dídine – Straitéis Lánpháirtithe* i mí na Bealtaine 2000. Mar shampla, ar thionscnaimh atá tagtha i bhfeidhm i gceantar Bhaile Átha Cliath tá 1,000 leaba bhreise éigeandála a soláthraíodh lena spriocdhírítear 100 díobh go sonrach ar dhaoine a chodlaíonn amuigh, foirne for-rochtana breise le teagmháil a

dheánamh le daoine a chodlaíonn amuigh agus le cabhrú leo dul isteach i gcóiríocht, seirbhís bhus oíche Chomhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath a thógann daoine ó na sráideanna chuig cóiríocht atá ar fáil, brú do úsáideoirí óga drugaí agus tionscadal tacaithe tithíochta fadtéarmaí don lucht ólta ar shráideanna. Tá forálacha cuí á gcur i bhfeidhm freisin i limistéir údarás áitiúil eile ar fud na tíre chun freastal go sonrach ar dhaoine a chodlaíonn amuigh agus ar an lucht ólta ar shráideanna. Aisíocann an Roinn 90% de chostais na n-áiseanna seo a bhaineann le cóiríocht, le húdaráis áitiúla agus soláthraíonn na boird sláinte an costas cúraim/tacaíochta.

Lean an Roinn ar aghaidh le monatóireacht a dhéanamh ar mar atá na cláir áitiúla 5-bliana um **chóiríocht don Lucht Siúil** á gcur i ngníomh. Tháinig laghdú ar líon na dteaghlach arna rangú mar theaghlaigh ar thaobh an bhóthair (ar láithreáin neamhúdaraíthe) ó 939 in 2002 go dtí 788 ag deireadh 2003; laghdú bhreis is 400 teaghlach ó thús an chláir 5-bliana.

Tarraingíodh caiteachas €28.95 mhilliún in 2003 le sainchóiríocht don Lucht Siúil a sholáthar (grúpthithíocht agus láithreáin stad).

Cuireadh na scéimeanna seo a leanas i gcrích i rith 2003:

- 18 láithreán stad lenar soláthraíodh 51 bhá nua agus athforbraíodh/athfheistíodh 33 bhá eile.
- 21 scéim ghrúp-thithíochta lenar soláthraíodh 49 dteach nua agus lenar athfheistíodh 42 teach eile.
- 3 scéim chomhcheangailte láithreán stad/ghrúpthithíochta lenar soláthraíodh 25 bhá nua, agus lenar athforbraíodh/athfheistíodh 12 bhá agus lenar soláthraíodh 9 dteach nua eile.

Bhí obair ar siúl ag deireadh 2003 chun na scéimeanna seo a leanas a thabhairt chun cinn freisin:

- bhí 5 scéim ar siúl chun 17 mbá nua a sholáthar agus chun 12 bhá a athfhorbairt/athfheistiú.
- 8 scéim ghrúpthithíochta lena soláthrófar 35 teach nua agus lena n-athfheisteofar /athfhorbrófar teach amháin.
- 4 scéim chomhcheangailte láithreán stad/ghrúpthithíochta lena soláthrófar 8 mbá nua, lena n-athfhorbrófar/athfheisteofar 9 mbá, 14 teach nua agus lena n-athfhorbrófar/athfheisteofar 2 teach eile.

Bhí 7 dteach a ceannaíodh freisin chun éascú le riachtanais chóiríochta an Lucht Siúil.

D'fhorchúitigh an Roinn €49,530 le húdaráis áitiúla i leith deontas a íocadh le baill den Lucht Siúil chun cabhrú leo teach a cheannach/a thógáil, agus €49,585 i leith an deontais do dhaoine a bhí ag ceannach carbháin den chéad uair.

Forchúitíodh €2.59 milliún le húdaráis áitiúla in 2003 as caiteachas maidir le láithreáin stad a bhainistiú agus a chothabháil. Lean an Roinn ar aghaidh le scéim na dtionscnamh píolótach a fheidhmiú chun éascú le socruithe comhpháirtíochta idir an Lucht Siúil agus údaráis áitiúla le láithreáin a bhainistiú agus chun feabhas a chur ar an mbealach a bhainistítear cóiríocht an Lucht Siúil go ginearálta.

D'fhorchúitigh an Roinn €2.32 mhilliún le húdaráis áitiúla freisin i leith 90% de thuarastail agus de speansais Oibríthe Sóisialta arna bhfostú ag údaráis áitiúla agus a oibríonn leis an Lucht Siúil.

Cuireadh tús le hathbhreithniú ar an **Scéim Dheontais do Dhaoine Míchumasaithe** in 2003 lena chinntiú go ndírítear an maoiniúchán a bhíonn ar fáil ar na daoine sin is mó a bhfuil cúnaimh den sórt sin ag teastáil uathu. Rinneadh 6,153 fhorchúiteamh arna luacháil ag €37.5 mhilliún le húdaráis áitiúla i leith **na nDeontas do Dhaoine Míchumasaithe** agus rinneadh 3,262 fhorchúiteamh arna luacháil ag €11.1 mhilliún i leith **na nDeontas do Dheisiúcháin Riachtanacha** in 2003.

Cuireadh feabhas ar 4,169 dteach ar chostas €11.5 mhilliún in 2003 faoin **Scéim um Chúnamh Speisialta Tithíochta do Dhaoine Aosta**.

Iarrachtaí a dheánamh lena chinntiú go mbeidh caighdeáin chuí ann maidir le mar a sholáthraítear tithíocht, trí na bearta seo a leanas: tithíocht a chur chun cinn a bheidh inbhuanaithe, inacmhainne, éifeachtúil ó thaobh fuinnimh, lena mbainfidh ailtireacht chuí, lena mbainfear úsáid as na teicnící foirgníochta is fearr dá bhfuil ar fáil agus a bheifear in ann a chur in oiriúint d'athruithe a thiocfaidh ar riachtanais le linn a ré; agus, trí chaomhnú agus fheabhsú stoc na tithíochta poiblí agus príobháidí a chur chun cinn, agus béim ar leith á cur ar riachtanais líonta tí ar ioncam íseal agus ar eastáit údarás áitiúil atá ar anchaoi.

Lean an Roinn ar aghaidh le **mórchláir athfhorbraíochta agus athghiniúna** a mhaoiniú chun limistéir tithíochta a uasgrádú. Tharraing an Roinn beagnach €144 mhilliún de chaiteachas leis na cláir seo in 2003 agus foráladh le:

- breis is 300 teach nua a chur i gcrích agus bhí 430 teach eile lena gcois sin á dtógáil mar chuid d'athfhorbairt Bhaile Munna; an tionscadal athghiniúna is mó sa Stát;
- 70 aonad nua a thógáil agus 88 n-árasán a athfheistiú ag Sráid Bhun Droichid agus ag Rae na Poibleoige mar chuid den mhóráthghiniúint maidir le coimpléisc mhóra árasán in ionchathair Bhaile Átha Cliath atá ar anchaoi ar fad;
- 48 n-aonad nua tithíochta a thógáil agus 66 hárasán atá ann cheana féin, a athfheistiú mar chuid d'athfhorbairt limistéar an Ghleanna i gCathair Chorcaí;
- Scéim na nOibreacha Leigheasacháin, a chabhraíonn le húdaráis áitiúla oibreacha athfheistiúcháin ar ghrúpaí dá gcuid áitreabh ar cíos, a mhaoiniú; agus
- an Clár Athghiniúna Limistéir arna fheidhmiú ag Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath ina ndéantar uasghrádú aonuaire ar coimpléisc tithíochta ard-dlúis atá níos sine, árasáin den chuid is mó, ag suímh éagsúla timpeall na cathrach.

Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag tacú le hiarrachtaí na n-údarás áitiúil agus na n-eagraíochtaí deonacha nó na n-eagraíochtaí cuí eile chun cúrsaí bainistíochta eastáit a fheabhsú in 2003 trí mhaoiniúchán €1.03 mhilliún a sholáthar do thionscadail phíolótacha phraiticiúla faoi **Scéim Dheontais na dTionscnamh Bainistíochta Tithíochta**. Faomhadh 43 thionscadal faoin scéim in 2003 lena n-áirítear oiliúint do bhail foirne agus do thionóntaí

maidir le heastáit a bhainistiú, tacaíocht taighde, lámhleabhair do thionóntaí a tháirgeadh agus oifigigh idirchaidrimh tionóntaí a fhostú. Soláthraíodh cúnamh airgeadais freisin chun tacú le hobair an Aonaid Tithíochta le scothchleachtas a chur chun cinn tuilleadh maidir leis an mbealach a bhainistítear an earnáil tithíochta poiblí agus sóisialta.

Lean an Roinn ar aghaidh lena rannpháirtíocht i rith 2003 i roinnt tionscnamh idir-Rannach maidir leis an gcuimsiú sóisialta le fócas ar leith ar limistéir uirbeacha faoi mhíbhuntáiste, lena n-áirítear **Foireann na Straitéise Náisiúnta Drugaí** agus **Coiste Measúnachta Náisiúnta an Chiste Áiseanna agus Seirbhísí don Óige**.

D'fhoilsigh an tAire an chéad tuarascáil chuimsitheach maidir le **tithíocht lena ngabhann fráma adhmaid** in Éirinn ag deireadh 2003. D'ullmhaigh grúpa neamhspleách de shainchomhairleoirí príobháideacha – An Cuibhreannas um Thithíocht lena ngabhann Fráma Adhmaid (CTFA) – an tuarascáil seo.

Bhí 36 mholadh i dtuarascáil an CTFA maidir le raon leathan croí-shaincheisteanna, lena n-áirítear-

- a inbhuanaithe is atá sé úsáid a bhaint as adhmaid: ó fhoraoisí a bhainistítear go maith, i mbun foirgníochta lena mbaintear úsáid as frámaí adhmaid;
- gnéithe struchtúracha agus ó thaobh sábháilteacht ó dhóiteáin maidir le foirgnimh ilstóracha lena ngabhann fráma adhmaid a dhearadh agus a thógáil;
- ag réiteach an bóthair ionas go soláthróidh údaráis tithíochta áitiúla tithíocht lena ngabhann fráma adhmaid ar bhonn níos leithne.

Thionscain an tAire próiseas comhairliúcháin phoiblí sula ndearna sé aon chinní ar na moltaí seo. Bhí breis is 20 aighneacht mhionsonraithe déanta ag raon leathan de pháirtithe leasmhara faoi Aibreán 2004. Tá na haighneachtaí uile a fuarthas achoimrithe; agus tá siad á mbreithniú go cúramach sa Roinn.

D'íoc an Roinn 175 **Dheontas Tuíodóireachta** in 2003 chun cabhrú le cinn tuí traidisiúnta a dheisiú agus a chothabháil.

Foilsíodh **Suirbhé Náisiúnta na hÉireann ar Cháilíocht na Tithíochta 2001-2002** in 2003. Soláthraítear measúnacht ar bhail reatha an stoic náisiúnta tithíochta sa suirbhé agus breithnítear dul chun cinn atá déanta ó tugadh

faoin suirbhé deiridh in 1990. Cabróidh an fhaisnéis ar cháilíocht agus ar inacmhainneacht tithíochta leis an Roinn agus le hÚdaráis Áitiúla agus beartais i leith tithíochta á ndéanamh acu. Beidh na sonraí ina gcabhair agus bearta sa PFN á gcur i ngníomh maidir leis an gcuimsiú sóisialta agus le stoc tithíochta a athfhorbairt agus a athfheistiú, leis an Straitéis Náisiúnta in aghaidh na Bochtaineachta a chur i ngníomh agus cabróidh siad le húdaráis áitiúla agus straitéisí tithíochta á bhforbairt acu agus leis an Straitéis Náisiúnta Spásúlachta a chur i ngníomh. Bailíodh faisnéis mhionsonraithe ar mhodhanna téimh, ar sholáthar gáis nádúrtha agus ar úsáid a bhaintear as breoslaí agus as bearta eile le fuinneamh a choigilt. Beidh an t-ábhar seo úsáideach agus an Straitéis Náisiúnta um Athrú Aeráide á cur i ngníomh.

Ag Tabhairt Tacaíochta le Bonneagar agus Seirbhísí Áitiúla a Sholáthar

Cuspóir

Tacú le húdaráis áitiúla bonneagar a sholáthar agus soláthar an bhonneagair sin a chur chun cinn, lena n-áirítear bóithre neamhnáisiúnta, seirbhísí dóiteáin agus éigeandála, seirbhísí leabharlainne agus seirbhísí saoráide eile a thacaíonn le pobail áitiúla.

Tá raon seirbhísí pobail, cosanta/rialúcháin, saoráide agus cultúrtha a dtugann údaráis áitiúla futhu i gceist le Bonneagar agus Seirbhísí Áitiúla a Sholáthar. Tá seirbhísí dóiteáin agus éigeandála, bóithre neamhnáisiúnta agus leabharlanna i gceist leis na seirbhísí seo.

Tá mionsonraí ar na gníomhaíochtaí ar tugadh futhu agus príomhstraitéisí i gcomhair an chuspóra seo, arna n-aithint i *Ráiteas Straitéise 2003 – 2005*, á gcur i ngníomh, leagtha amach thíos.

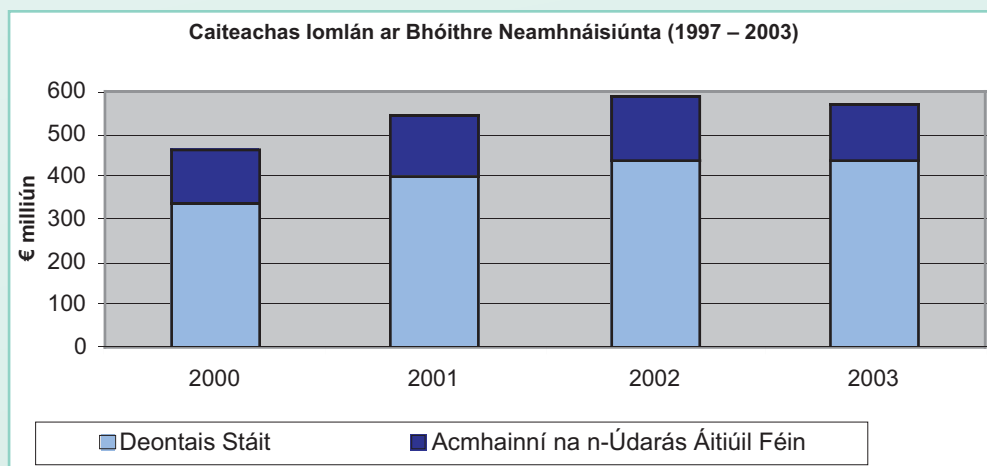
Príomhstraitéisí

Tacú le húdaráis áitiúla cláir, le bóithre neamhnáisiúnta a fheabhsú agus a chothabháil, a chur i ngníomh agus cur i ngníomh clár den sórt sin a chur chun cinn.

Leanadh ar aghaidh le hinfheistíocht i líonra na mbóithre réigiúnacha agus áitiúla a ardú in 2003, agus soláthraíodh €436.592 mhilliún i ndeontais, d'údaráis áitiúla go príomha, le líonra na mbóithre neamhnáisiúnta a fheabhsú agus a chothabháil. Agus acmhainní na n-údarás áitiúil féin á gcur san áireamh, meastar gur beagnach €568 milliún san iomlán a caitheadh ar bhóithre neamhnáisiúnta i rith na bliana.

Foráltar leis an bPlean Forbartha Náisiúnta le haghaidh caiteachais €2.43 bhilliún do bhóithre neamhnáisiúnta sa tréimhse go dtí 2000-2006, arna chur amach trí Chláir Oibriúcháin Réigiúnacha na Teorainne, Lár na Tíre agus an Iarthair (TLTI) agus trí Chomhthionóil Réigiúnacha an Deiscirt agus an Oirthir (DO) - €1.08 mbilliún i Réigiún na TLTI agus €1.35 bhilliún i Réigiún an DO.

Tá caiteachas sa dá réigiún go maith chun cinn ar an tsuim arna próifiliú don tréimhse 1 Eanáir, 2000 go dtí 31 Nollaig, 2003. Bhí caiteachas iomlán sa tréimhse seo beagnach €1.62 bhilliún, thart faoi 15% chun cinn ar an bpróifíl. Bhí caiteachas iarbhír i Réigiún na TLTI beagnach €690 milliún agus bhí caiteachas iarbhír beagnach €930 milliún i Réigiún an DO.

Cabhrú agus tacú le húdaráis áitiúla ina ról ó thaobh a bheith ag cinntiú go gcosnaítear daoine, maoin agus bonneagar áitiúil ar thinte agus ar eachtraí éigeandála eile.

Threoraigh moltaí Thuarascáil an *Athbhreithnithe ar Sheirbhísí Dóiteáin agus ar Shábháilteacht ó Dhóiteáin in Éirinn (2002)* an Roinn, na húdaráis dóiteáin, Comhairle na Seirbhísí Dóiteáin agus an Chomhairle Náisiúnta Sábháilteachta agus a gcuid beartas agus seirbhísí faoi seach á gcur ar aghaidh acu in 2003. Lena chois sin, tá comhoibriú le clár an Athbhreithnithe maidir le nithe a chur i ngníomh agus a athrú, curtha san áireamh in idirbheartaíochtaí ábhartha le leasa foirne tríd an mBhord Seirbhísí Bainistíochta Rialtais Áitiúil agus ar leibhéal na n-údaráis dóiteáin aonair.

€19.838 milliún a caitheadh in 2003 faoi Chlár Caipitiúil na Seirbhísí Dóiteáin. Tháinig ardú suntasach ar leibhéal na hinfheistíochta caipitiúla sa tseirbhís dóiteáin sa tréimhse ó 1998 - 2003 agus soláthraíodh breis is €85 mhilliún i ndeontais don tseirbhís dóiteáin, níos mó ná mar a soláthraíodh sna 13 bliana roimhe sin.

Chumasaigh leibhéal seo na hinfheistíochta clár a bheith curtha i bhfeidhm in 2003, lenar cuireadh ar chumas údarás dóiteáin:

- 6 thionscadal ó thaobh stáisiún dóiteáin a chur i gcrích;
- 4 thionscadal nua eile ó thaobh stáisiún dóiteáin a bheith á dtógáil ag deireadh na bliana;
- Glacadh le 32 fhearas nua dóiteáin a seachadadh in éineacht le roinnt feithiclí agus trealamh éigeandála eile;
- Tairiscintí a iarradh maidir le 20 fearas nua dóiteáin; agus
- An Tionscadal um Shoghluaisteacht Ríomhchuidithe a chur ar aghaidh i dtreo a chríochnaithe agus céim a choimisiúnaithe.

Lena chois sin, tá obair ag dul ar aghaidh go leanúnach ar an gclár nua um stáisiún a uasghrádú/a fheabhsú, a faomhadh in 2002 agus lena bhforáiltar le haghaidh oibreacha ag 19 stáisiún ar fud na tíre.

Comhlánaítear obair na n-údarás dóiteáin féin le scileanna agus eolas i measc phearsanra na seirbhíse dóiteáin a fhorbairt agus a thabhairt cothrom le dáta, le clár lárnach oiliúna arna reáchtáil ag Comhairle na Seirbhísí

Dóiteáin, a bhfuil tacaíocht foirne agus cabhair dheontais soláthraithe ag an Roinn dó. D'éagraigh an Chomhairle 19 gcúrsa oiliúna a d'fhreastail ar 452 rannpháirtí i rith 2003 agus 8 seimineár a d'fhreastail ar 370 rannpháirtí.

De bharr oibre na Meithle Oibre Trasteorann um Sheirbhísí Dóiteáin, ghlac Briogáid Dóiteáin Thuaisceart Éireann, údaráis dóiteáin ar fud na tíre agus an Chomhairle Náisiúnta Sábháilteachta páirt i Seachtain Náisiúnta Sábháilteachta ó Dhóiteáin 2003

Lean an Roinn ar aghaidh le comhairle a thabhairt d'údaráis áitiúla agus monatóireacht a dhéanamh, ar iarratas, maidir le pleananna mór-éigeandála a ullmhú, a chomhordú agus a thástáil agus phléigh an Roinn le saincheisteanna gaolmhara a tháinig chun cinn trí Thascfhórsa an Rialtais agus tríd an Oifig um Phleanáil Éigeandála. Chomhordaigh an Roinn an obair a rinne Éire ar mhaithe le Meicníocht nua an AE freisin chun éascú le comhoibriú atreisithe in idirghabhálacha um chúnamh cosanta do sibhialtaigh, laistigh agus lasmuigh den Aontas.

Lean obair, a bhí ar siúl mar ullmhúchán le hobair chosanta do sibhialtaigh ar leibhéal an AE a bhainistiú i rith Uachtaránacht na hÉireann ar an AE in 2004, ar aghaidh freisin.

Tacú le húdaráis áitiúla ó thaobh córas na leabharlann poiblí a fhorbairt chun cur ar chumas an chórais sin a ról tábhachtach a chomhlíonadh maidir lena bheith ag cur leis an teacht a bhíonn ag daoine ar Shocháil na Faisnéise.

Soláthraíodh deontas i gcabhair €9.515 mhilliún do thionscadail chaipitiúla leabharlainne i rith 2003 agus íocadh €21.109 milliún i ndeontais fhaisnéise, chumarsáide agus teicneolaíochta d'údaráis leabharlann ó Chiste na Sochaí Faisnéise. Bhí rochtain ar chatalóga leabharlainne tríd an idirlíon soláthraithe ag 23 húdarás leabharlann ag deireadh 2003.

Tháinig an Grúpa Stiúrtha a cuireadh ar bun chun maoirseacht a dhéanamh ar mar a bhí moltaí **Branching Out** - *Seirbhís Nua Leabharlainne Poiblí* á gcur i ngníomh, le chéile go rialta i rith na bliana. Tá difríocht shuntasach déanta do sheirbhís na leabharlann poiblí de bharr na moltaí a bheith curtha i ngníomh ó thaobh na nithe seo a leanas i dtaobh leabharlanna poiblí - tionscadail tógála agus iompair (leabharlanna so-ghluaiste), teicneolaíocht faisnéise agus chumarsáide, stoc leabhar, uaireanta oscailte agus oiliúint foirne.

Choimisiúnaigh an Chomhairle suirbhé neamhúsáideora ar leabharlanna poiblí in 2003 agus mhaoinigh an Roinn é.

D'eisigh an Roinn treoirínite d'údaráis leabharlann maidir le soláthar agus úsáid áiseanna scanacháin optaigh i leabharlanna poiblí ag daoine lagamhairc. Suiteálfar na háiseanna seo in amuigh is istigh ar 100 leabharlann agus beidh deontas i gcabhair €4,400 á sholáthar ag an Roinn d'údaráis áitiúla do gach áis.

D'fhoilsigh an Chomhairle Leabharlanna leabhar ina ceiliúradh leabharlanna poiblí na hÉireann, '*The University of the People*', in 2003, atá ina thaifead scríofa ar léachtaí Thomas Davis a craoladh ar Radió Éireann in 2002.

Tacú le húsáid chomhpháirtíochtaí príobháideacha poiblí laistigh den earnáil rialtais áitiúil agus an úsáid sin a spreagadh, mar shlí chun bonneagar agus seirbhísí poiblí ardchaighdeáin a sheachadadh ar bhealach tráthúil costéifeachtach.

Cuireann an Roinn, tríd an Aonad Bonneagair agus Comhpháirtíochta Príobháidí Poiblí (BCPP) úsáid chomhpháirtíochtaí príobháideacha poiblí (CPP) chun cinn go gníomhach ar mhaithe le bonneagar agus seirbhísí a sholáthar laistigh den earnáil rialtais áitiúil. Spreagtar iomaíochas agus nuáil agus úsáid á baint as cur chuige na CPP agus soláthraíonn sé rogha malartach soláthair lena ngabhann an cumas luach ar airgead agus seirbhísí poiblí lena ngabhann dea-cháilíocht, a sholáthar.

Cuireadh roinnt mórthionscadal bonneagair a soláthraíodh agus úsáid á baint as CPP, i gcrích in 2003 lena n-áirítear gléasra cóireála fuíolluisce Bhaile Átha Cliath [An Rinn]. Ar scéimeanna eile CPP a cuireadh i gcrích nó a cuireadh cuid mhaith díobh i gcrích in 2003 bhí Príomhscéimeanna Draenála Loch Garman, Luimnigh agus Chorcaí. Faomhadh athfhorbairt choimpléasc Árasán Fatima i mBaile Átha Cliath agus mórthionscadal fuinneamh de dhramhaíl [an Poll Beag] freisin agus táthar ag súil go n-iarrfar tairiscintí ina dtaobh in 2004.

Tá líon na dtionscadal a bhí á gcur ar aghaidh mar CPP ag deireadh 2003 i réimse an rialtais áitiúil leagtha amach thíos

Tionscadail CPP a Faomhadh Staid an Dul Chun Cinn ag deireadh 2003	Uisce	Dramhaíl	Tithíocht	Eile	Iomlán
Conarthaí bronnta agus					
• I bhfeidhm	9	1	0	5	15
• Ag céim na tógála	3	0	2	1	6
Tionscadail faofa agus					
• Ag céim na fála	32	2	1	3	38
• Ag céim na tógála	32	1	0	4	37
Iomlán	76	4	3	13	96
Nóta: Níl conarthaí Dear/Tóg agus conarthaí oibriúcháin gearrthéarmacha curtha san áireamh sa tábla thuas.					

Tá an ról atá á imirt ag CPPeanna ag dul i dtábhachta ó thaobh mar atáthar ag tabhairt aghaidhe ar easnamh an bhonneagair in Éirinn i réimse na seirbhísí uisce, m.sh. sa réimse soláthair, is é an cur chuige DTO (dear, tóg, oibrigh) an bealach is fearr le húdaráis srl. anois maidir le háiseanna cóireála seirbhísí uisce. Aithnítear tábhacht CPP ó thaobh mar a sheachadtar seirbhísí uisce sa Bhille Seirbhísí Uisce 2003 tríd síos, lena bhforáiltear go sonrach le seirbhísí uisce a sholáthar trí údaráis seirbhísí uisce go díreach, nó trína gcuid gníomhairí ag gníomhú i gcomhar leo, nó thar a gceann, faoi chonradh.

Cinntiú go ndéantar athbhreithniú ar fheidhmíocht, ar fhorbairtí agus ar ionchais sa tionscal foirgníochta go rialta.

D'fhoilsigh an Roinn *An Tionscal Foirgníochta: Athbhreithniú 2002 agus Réamhfhaisnéis 2003 – 2005*, i mí Mheáin Fhómhair 2003. Tugadh le fios san athbhreithniú gur tháinig fás beagnach 3% ar mhéad na gníomhaíochta foirgníochta in 2002 ach tuaradh go dtitfeadh sé sin beagán faoi bhun 1% in 2003. Ba é an t-aschur measta i gcomhair 2003 ná €22.2 bhilliún, nó thart faoi 20% den Olltáirgeacht Náisiúnta. Bhí boilsciú ar phraghas na foirgníochta tite anuas ó 12% ar an meán per annum i gcaitheamh na tréimhse 1998 go dtí 2000, go dtí 4% arna mheas in 2003.

Bhain fostaíocht dhíreach san earnáil foirgníochta buaicphointe amach ag 189,600 (arna choigeartú de réir séasúir) sa ráithe deiridh in 2002, arb ionann an figiúr sin agus 10.6% den fhostaíocht iomlán. D'fhan cúrsaí fostaíochta thart ar an leibhéal sin i gcaitheamh 2003, go príomha de bharr feidhmíocht láidir leanúnach earnáil na tógála tithe.

Éascú le comhpháirtíocht idir cliaint ón earnáil phoiblí agus ón earnáil phríobháideach agus an tionscal foirgníochta tríd an bhFóram don Tionscal Foirgníochta, maidir le próisis tógála agus soláthair a fheabhsú.

Lean an Fóram don Tionscal Foirgníochta (FTF) ar aghaidh lena chuid oibre i dtreo is go gcuirfí moltaí Thuarascáil an Choiste um Athbhreithniú Straitéiseach 'Ag Tógáil Ár dTodhchaí Le Chéile' [1997] i ngníomh. Tá fomhór mór na moltaí curtha i ngníomh ná á gcur i ngníomh, agus tharla na forbairtí tábhachtacha seo a leanas in obair an FTF i rith na bliana:

- foilsíodh tuarascáil maidir le hIonad um Nuáil Fheidhmeach Foirgníochta a d'fhéadfaí a bhunú,
- tograí maidir le tairiscintí roghnacha agus tairiscintí lena mbaineann praghasanna seasta a bheith á ndéanamh, a fhaomhadh agus a chur faoi bhráid Choiste Conarthaí an Rialtais, in éineacht le ceistneoir agus treoirnótaí réamhcháiliúcháin a bhain leo; agus
- foilsíodh tuarascáil 'Forléargas ar an Tionscal Foirgníochta', inar leagadh amach dul chun cinn maidir le mar a déileáladh le saincheistanna acmhainneachta laistigh den earnáil.

D'athbhunaigh an Roinn Airgeadais Coiste Conarthaí an Rialtais (CCR) i

rith 2003 chun comhairle a thabhairt maidir le conarthaí a fháil laistigh den earnáil phoiblí. Soláthraíonn an Roinn nasc tábhachtach idir an FTF agus an CCR agus, lena freagracht as mórchláir bhonneagair, ionchur tábhachtach sa phróiseas lena bhforbraítear beartais náisiúnta.

An Roinn a Bhainistiú agus a Acmhainniú

Cuspóir

Tacaíocht a thabhairt d'fhoireann na Roinne, leis an obair a dhéanann siad ar mhaithe le cuspóirí na Roinne a bhaint amach, a uasmhéadú, agus an cur chuige straitéiseach i leith bhainistiú na Roinne a fhorbairt tuilleadh.

Dearbhaíodh an dea-dhul chun cinn atá á dhéanamh i gcuid mhaith réimsí den chlár um nua-chóiriú sa chéad Tuarascáil leis an Roinn maidir le Dul Chun Cinn faoi *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn* i mí Dheireadh Fómhair 2003.

Breisíodh sainordú na Roinne maidir leis an gcomhshaol in 2002 nuair a cuireadh cúram as beartais i leith na hoidhreachta, na sábháilteachta núicléiche agus Met Éireann san áireamh sa sainordú sin, agus léiríodh é seo i ráiteas straitéise a foilsíodh don tréimhse 2003-2005. Bhí 'athrú' ina ghné a bhí mar bhonn is mar thaca ag an mbealach a freagraíodh na príomhshaincheistanna atá roimh an Roinn maidir le bainistíocht agus acmhainniú. D'oibrigh Tascfhórsa ar athbhreithniú ar shocruithe eagrúcháin i réimse na hoidhreachta i gcaitheamh na tréimhse, obair a dtáinig Cinneadh Rialtais an 1 Iúil 2003 dá toradh, lenar aistríodh freagracht oibriúcháin as an oidhreacht thógtha chuig Oifig na nOibreacha Poiblí (OOP).

Tar éis don *Straitéis Acmhainní Daonna* a bheith foilsithe in 2002, tosaíodh ag tabhairt airde ar na gealltanais arna leagan amach sa straitéis, a chur i ngníomh i rith 2003.

Tá mionsonraí ar na gníomhaíochtaí éagsúla ar tugadh futhu agus na príomhstraitéisí arna n-aithint i *Ráiteas Straitéise 2003 – 2005*, á gcur i ngníomh, leagtha amach thíos.

Príomhstraitéisí

Iarracht a dhéanamh lena chinntiú go bhfreastalóidh acmhainní foirne ar riachtanais oibriúcháin na Roinne.

Cuireadh dúshlán ar leith roimh an Roinn ó thaobh a gcuid spriocanna agus cuspóirí sainráite a chomhlíonadh le líon laghdaithe d'acmhainní de bharr Chinneadh Rialtais an 1 Iúil 2003 lenar cuireadh teorainn le líon na mball foirne sa tseirbhís phoiblí agus lenar lorgadh laghdaithe gach bliain i gcaitheamh na tréimhse 2003 – 2004. D'éiligh sé réitigh nuálacha lenar éilíodh éifeachtúlachtaí breise in oibriúcháin agus lenar éilíodh an bealach a bhaintear úsáid as baill foirne a bhainistiú ar bhealach níos éifeachtaí.

Agus an Roinn ag dul ar aghaidh ó na hathruithe suntasacha ar chruth agus ar shainordú na Roinne arna bhfógairt in 2002, shocraigh an Tascfhórsa an tráth sin athbhreithniú a dhéanamh ar shocruithe eagrúcháin na Roinne, thuairiscigh an Tascfhórsa in 2003 agus mhol sé go n-aistreofaí freagracht as feidhm na hOidhreachta Tógtha chuig an OOP. Dearbhaíodh an moladh le Cinneadh Rialtais an 16 Nollaig 2003 agus cuireadh tús le comhráite leis an OOP maidir le 92 bhall foirne riaracháin/teicniúla agus 820 ball foirne Tionscail a aistriú go réidh.

Cuireadh tús leis an obair phleanála agus le hullmhúcháin amach in 2002 lena chinntiú go n-éireodh leis an obair a dhéanfadh an Roinn ar mhaithe le hUachtaránacht an AE, agus lean an obair sin ar aghaidh isteach sa bhliain 2003, le 20 ball foirne socraithe lena aghaidh sin faoi dheireadh 2003.

Bhí 2,262 bhall foirne i mbun seirbhíse ag deireadh 2003, a raibh 1,364 as a measc sin i ngráid riaracháin/theicniúla agus 898 i ngráid tionscail.

In 2003:

- earcaíodh 52 duine chuig an Roinn ó fhoinsí lasmuigh den Státseirbhís (fostaíodh 46% i ngráid riaracháin agus fostaíodh 54% i ngráid ghairmiúla/theicniúla).
- tugadh ardú céime do 52 bhall foirne aníos chuig poist éagsúla trí phróisis inmheánacha agus idir-rannacha.
- d'fhág 49 duine an Roinn (daoine a d'éirigh siad as, a chuaigh ar scor agus d'aistrigh chuig áit eile).
- Leanadh ar aghaidh le hidirbheartaíochtaí ar leibhéal Rannach le grúpaí éagsúla ceardchumann chun comhaontuithe, maidir leis an bhfeidhm atá le baint as an 1% faoin gClár um Iomaíochas agus Obair,

a thabhairt chun críche. Cuireadh comhaontuithe i ngníomh do bhaill foirne i ngráid a bhfeidhmíonn IMPACT ar a son agus a tháinig isteach sa Roinn in 2003 agus cuireadh clabhsúr le comhaontuithe le grúpaí eile.

Bhí saincheisteanna maidir le hacmhainniú ina ngné den ullmhúchán a rinne an Roinn d'Uachtaránacht na hÉireann ar an Aontas Eorpach. Bhí ardú ar an líon foirne sa bhunoifig ionadaíochta sa Bhruiséil i gceist leis agus bunú Aonaid aonfheidhme um Uachtaránacht ar an AE laistigh den Roinn. Freastalaíodh ar na hacmhainní seo trí thosaíochtaí a athrú a bhain le baill foirne a bhí laistigh den Roinn cheana féin agus baill bhreise shealadacha foirne arna gceadú ag an Roinn Airgeadais.

Baineadh comhaontú amach le ceardchumainn i rith 2002 freisin maidir le hobair shealaíochta a thabhairt isteach in Aonad Clarúcháin Feithiclí na Roinne sa tSionainn.

Earcaíodh 3 stagiare chuig an Roinn ó Choláiste na hOllscoile Chorcaí de réir ghealltanas atá inár Straitéis Acmhainní Daonna, ar chonarthaí do shocrúchán sealadach oibre i réimsí na tithíochta, na pleanála agus na dramhaíola, agus cruthaigh an socrú seo a bheith tairbheach don Roinn agus do na mic léinn a bhí i gceist araon.

D'éirigh le hiarrachtaí le próiseas roghnúcháin agus earcaíochta na Roinne a chosaint in imscrúdú a rinne Oifig an Stiúrthóra Imscrúduithe Comhionannais agus le linn an cás a bheith ar achomharc ag an gCúirt Oibreachais i ndáil le líomhain maidir le hidirdhealú ar bhonn cine.

Soláthar seirbhísí éifeachtúla cuimsitheacha tacaíochta do bhaill foirne a choinneáil agus a fheabhsú, lena n-áirítear cóiríocht, teicneolaíocht faisnéise agus chumarsáide (TFC), trealamh agus cuntasáíocht agus airgeadas.

Tugadh roinnt tionscnamh, idir chinn nua agus chinn leanúnacha, chun cinn i rith 2003 lena chinntiú go raibh teacht ag foireann na Roinne ar sheirbhísí faisnéise agus cumarsáide (TFC) a bhí slán, éifeachtúil agus iontaofa.

Rinneadh feabhsúcháin shuntasacha ó thaobh neart, éifeachtúlacht agus costéifeachtacht líonraí teileachumarsáide agus sonraí na Roinne trí naisc a sholáthar le Líonra Príobháideach Fíorúil an Rialtais, agus trí naisc leictreonacha le feidhmeanna na hOidhreachta, Met Éireann agus an Bhoird um Thionóntachtaí Cónaithe Príobháideacha, a sholáthar.

Tithíochta freisin. Rinneadh tuilleadh forbartha ar an gComhad Ríomhairithe Náisiúnta Feithiclí agus Tiománaithe (CRNFT) agus ar chóras na bPointí Pionóis chun riaradh ar leathnú na bpointí Pionóis le cionta áireachais agus criosanna sábhála a chuimsiú.

Cuireadh straitéis maidir le Córais Fhaisnéise Geografaí (CFG) i gcrích don Roinn, rud a fhágfaidh, ach é a bheith curtha i ngníomh in 2004 agus 2005, go gcruthófar stór lárnach de shonraí digiteacha geografacha, lena soláthrófar raon iomlan d'fhaisnéis gheografach d'fhoireann na roinne, d'údarais áitiúla agus do ghníomhaireachtaí eile.

Lean obair le cóiríocht na Roinne a chuíchóiriú tar éis an athrú a rinneadh ar fheidhmeanna in 2002, ar aghaidh i rith 2003 agus bhí ar an Roinn baill foirne a aistriú idir oifigí éagsúla de bharr atheagrúchán a rinneadh laistigh de Rannáin.

Bunaíodh oifig réigiúnach i nGaillimh don tSeirbhís Oidhreachta, chuaigh obair ar aghaidh maidir le cóiríocht a sholáthar do cheanncheathrú réigiúnach i gCorcaigh agus i Sligeach, agus daingníodh cóiríocht bhreise i limistéir eile ar fud na tíre de réir mar ba ghá.

Lean obair chothabhála agus fheabhsúcháin ar an gcóiríocht atá ag an Roinn cheana féin, ar aghaidh in 2003 agus athchóiríodh an scairdeán mar chuid de na hoibreacha athfheistiúcháin i dtailte Theach an Chustaim. Fostaíodh cuideachta nua lónadóireachta chun an bhialann a bhainistiú tar éis próisis tairisceana seirbhísí.

Lánpháirtíú feidhmeanna nua isteach sa Roinn, a chur i gcrích, lena n-áirítear cinní, a bhaineann leis an mbealach a bhainisteofar agus a fheidhmeofar an tseirbhís oidhreachta amach anseo, a chur i ngníomh.

Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag tacú le socrúithe chun cabhrú le baill foirne Cothroime idir an Saol Oibre agus an Saol Lasmuigh de, a bhaint amach trí rochtain a sholáthar ar raon scéimeanna, lena n-áirítear sosanna gairme, scéim leathnaithe na nUaireanta Oibre Solúbtha, an Scéim um Roinnt Oibre agus an Scéim Am Téarma Scoile.

Bhí 117 mball foirne ag deireadh 2003 a bhí ag baint feidhme as na roghanna éagsúla um Roinnt Oibre. Leagtar amach sa tábla thíos rannpháirtíocht na foirne faoi na roghanna éagsúla.

2003 – Rannpháirtíocht i Roghanna um Roinnt Oibre	
Rogha	Líon Foirne
Maidineacha amháin / Iarnóntaí amháin	30
9 r.n. go dtí 3 i.n.	6
Seachtain Ag Obair/Seachtain Saor	14
Seachtain dheighilte	30
seachtain 4 lá	23
seachtain 3 lá	7
seachtain 2 lá	1
Eile	6

Bhí tóir ag baill foirne ar rogha na Scéime Am Téarma Scoile go fóill in 2003, scéim a tugadh isteach den chéad uair sa Roinn in 2001. Tugann an scéim sin cead do bhaill foirne ar cúramóirí nó tuismitheoirí iad le leanaí atá in aois scoile, úsáid a bhaint as 10/13 seachtain de shaoire neamhíoctha chun teacht le tréimhse saoire na scoileanna. D'fhéadfadh baill foirne costas an tsaoire neamhíoctha a spré feadh na bliana iomláine. Bhain 31 duine ar an bhfoireann feidhm as an scéim in 2003. Earcaíodh 20 bhall shealadacha chléireachais ar an bhfoireann chun baill foirne, a bhí ag obair in ionad daoine i ngráid níos airde a bhí ag baint feidhme as Am Téarma Scoile, a chlúdach.

Straitéis Acmhainní Daonna na Roinne a chur i ngníomh lena n-áirítear CBFF a neadú agus cumarsáidí inmheánacha a fheabhsú.

Cuireadh clár oiliúna an Chórais Bhainistíochta agus Fhorbartha Feidhmíochta (CBFF) i gcrích i mí na Feabhra 2003 do bhaill a bhí socraithe daingean agus a d'aistrigh ón iar-Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta agus Oileán. Faigheann gach duine nua dá n-earcaítear oiliúint CBFF mar chuid dá gclár ionduchtúcháin. Tar éis an athstruchtúrá a rinneadh ar an Roinn, athbhunaíodh Foireann an Tionscadail CBFF in 2003 agus tháinig na comhaltaí le chéile 6 huair. Mar fhreagairt ar iarratais ó bhaill foirne agus ar chomhráite ag cruinnithe d'Fhoireann an Tionscadail CBFF i rith na bliana, cuíchóiríodh cáipéisíocht CBFF agus rinneadh é níos so-thuigthe do bhaill foirne. Tá an córas le cur in oiriúint do bhaill foirne sna gráid tionscail agus tabharfar seo chun cinn in 2004.

rinneadh dul chun cinn maith in 2003 i dtreo deiseanna spriocdhírthe oiliúna agus forbartha a sheachadadh do bhaill foirne. Soláthraíodh clár cuimsitheach oiliúna agus forbartha, lena n-áirítear cúrsaí foirmiúla oiliúna, tacaíocht do dhaoine le freastal ar chomhdhála agus ar sheimineáir, chomh maith le scéimeanna chun táillí oideachais agus táillí ballraíochta i gcumainn ghairme a aisíoc. Bhí an méid seo a leanas san áireamh leis na cineálacha cúrsaí oiliúna foirmiúla a eagraíodh:

- Oiliúint chun scileanna TF a fhorbairt, idir shainscileanna agus scileanna ginearálta, lena n-áirítear Word, Excel, Access, PowerPoint;
- Cláir fhorbraíochta a bhaineann le hinniúlachtaí a bhaineann go sonrach le gráid, do bhaill foirne sna gráid seo a leanas: Ardoifigigh Fheidhmiúcháin/Riaracháin, Oifigigh Fheidhmiúcháin/Fhoirne agus Oifigigh Chléireachais;
- Cúrsaí cumarsáide lena n-áirítear scileanna láithreoireachta, scríbhneoireachta, scríbhneoireachta óráidí, scileanna Gaeilge, teangacha iasachta agus teanga na comharthaíochta;
- Cúrsaí chun tacú leis an gclár um nua-chóiriú a chur i ngníomh lena n-áirítear an Córas Bainistíochta agus Forbartha Feidhmíochta, an Chreatlach Fhaisnéise Bainistíochta agus Seirbhís Ardchaighdeáin do Chustaiméirí;
- Sainchúrsaí lena n-áirítear ceardlanna dúlra agus láimhseála innealbháid do mhaoirseoirí fiadhúlra; agus
- Cúrsaí don fhorbairt phearsanta lena n-áirítear ionduchtúchán agus scor, scileanna agallaimh agus bainistíocht struis.

Socraítear 4% den phárolla mar an targaid chaiteachais ar oiliúint agus ar fhorbairt in *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn*. Déantar achoimre ar chaiteachas na Roinne in 2003 sa tábla seo a leanas:

	2003
Caiteachas ar Oiliúint agus ar Fhorbairt	€809,438
Tacaíocht bhreise ón gCiste Bainistíochta Athruithe	€40,481
Costais Eile Riaracháin	€326,066
Caiteachas Iomlán ar Oiliúint agus ar Fhorbairt	€1,175,984
Párolla	€49,237,799
<i>Oiliúint agus Forbairt mar % den Phárolla</i>	2.4%

Tá nithe suntasacha eile a bhaineann le *Straitéis Acmhainní Daonna* na Roinne a bheith á cur i ngníomh, leagtha amach thíos:

- Cuireadh obair scópála ar Straitéis Oiliúna agus Fhorbartha na Roinne i gcrích i rith mhí na Nollag.
- Foilsíodh 3 heagrán d'iris inmheánach fhoireann na Roinne, *Partnership News* agus chruthaigh sí a bheith ina fóram úsáideach chun faisnéis a roinnt agus chun léargas luachmhar a sholáthar ar ghníomhaíochtaí na Roinne do dhaoine nua a thagann isteach ar fhoireann na Roinne.
- Tugadh beartas maidir le soghluaiseacht foirne cuid mhaith chun cinn, ach cuireadh an dáta a chuirfí an beartas i gcrích ar athló áfach tar éis don fhógra maidir le Dílárnúchán i mí na Nollag.
- Tugadh comórtas píolótach maidir le hardú céime arna bhunú ar inniúlachtaí, isteach don chomórtas 'Oifigeach Feidhmiúchán chuig Ardoifigeach Feidhmiúchán'. D'éirigh leis an gcomórtas píolótach agus tairgeadh oiliúint mar chuid de do rannpháirtithe maidir le scileanna a bheadh úsáideach agus iad ag dul faoi agallamh. Leathnaíodh an próiseas arna bhunú ar inniúlachtaí chuig comórtais inmheánacha eile ina dhiaidh sin.
- Dhaingnigh 2 bhall foirne áiteanna ar an gclár nua do státseirbhísigh 'Máistreacht san Anailís ar Bheartas'.
- Sholáthair Seirbhís Chúnamh na Roinne d'Fhostaithe raon tacaí do bhaill foirne atá i mbun seirbhíse don Roinn agus dóibh siúd atá scortha di, lena n-áirítear seirbhís chuimsitheach fhaisnéise, comhairleoireacht faoi rún agus atreorú ar aghaidh i gcásanna lena mbaineann deacrachtaí pearsanta.
- Sholáthair an Scéim Aitheantais do Shárhfheidhmíocht ó Bhaill Foirne aitheantas d'obair éifeachtach foirne do 11 ghrúpa ina bhfuil 198 mball foirne, chomh maith le 39 ngradam do bhaill aonair foirne.
- Leathnaíodh scéim na n-uaireanta oibre solúbtha chuig Príomhoifigigh Chúnta (agus a gcómhaith) ar bhonn roghnach faoi réir fhaomhadh na bainisteoireachta líne i gcáis aonair, agus roghnaigh 29% páirt a ghlacadh sa scéim.
- Thug an Roinn scéim Shlí na Sláinte isteach a d'fhorbair Foras Croí na hÉireann chun daoine ar gach aois agus cumas a spreagadh le dul ag

siúl ar mhaithe le caitheamh aimsire agus dea-shláinte. Sheol an tArd-Rúnaí clár Shlí na Slainte na Roinne go hoifigiúil i mí Mheáin Fhómhair, tá comharthaí inspreagtha/faisnéise curtha ar taispeánt agus stiúradh 6 shiúlóid eagraithe amach ó Theach an Chustaim.

I ndáil le bheith ag comhlíonadh targaidí bheartas an Rialtais i leith an chomhionannais: :

- Ba é an miondealú ó thaobh inscne ag deireadh 2003 maidir le Príomhoifigh Chúnta ná 29.5% mná agus 70.5% fir.
- Ceapadh Oifigeach Idirchaidrimh Mhíchumais faoi mar a foráladh lena aghaidh i mbeartas an Rialtais maidir le scothchleachtas a chur chun cinn ó thaobh comhionannais deise. Is é ról an Oifigh Idirchaidrimh Mhíchumais ná faisnéis, treoir agus cúnaimh a sholáthar, de réir mar is gá, do bhaill foirne le míchumais agus do mhaoirseoirí a ndéantar duine faoi mhíchumas a shannadh dó nó di. Lean an Roinn ar aghaidh le targaidí comhionannais an Rialtais a chomhlíonadh i ndáil le daoine míchumasaithe a fhostú.

Caighdeán 14001 Eagraíocht Idirnáisiúnta na gCaighdeán i ndáil le Bainistíocht Chomhshaoil a chur i ngníomh do phríomhoifig na Roinne ag Teach an Chustaim agus é a leathnú amach chuig foirgnimh eile na Roinne de réir mar is cúí.

Bhain an Roinn creidiúnú chuig Caighdeán 14001:1996 Eagraíocht Idirnáisiúnta na gCaighdeán, an caighdeán idirnáisiúnta maidir le córais bhainistíochta comhshaoil (CBC) amach i mí Mheáin Fhómhair 2003, rud a d'fhág go raibh an Roinn ar an gcéad eagraíocht sa státseirbhís lena leithéid a dhéanamh. Baineadh creidiúnú amach do na hoifigí i dTeach an Chustaim, Baile Átha Cliath, tar éis iniúchadh a bheith déanta ag comhlacht creidiúnaithe, Údarás Náisiúnta Caighdeán na hÉireann (NSAI).

Leanadh den CBC mar chuid de ghealltanais na Roinne le bheith ag baint feabhsúcháin leanúnacha i gcaighdeáin amach agus chomhlánaigh sé gealltanais sa *Ráiteas Straitéise do 2001-2004* chun an clár oibre ó thaobh na forbartha inbhuanaithe a chur ar aghaidh.

Bhí an méid seo a leanas i measc na nithe a baineadh amach ag Teach an Chustaim in 2003:

- áiseanna athchúrsála agus athúsáide a leathnú, atá i bhfeidhm anois do pháipéar, chairtchlár, ghloine, phlaistigh, shoithigh mhiotail do bhia agus do dheochanna, cheallraí, chartúis tonóra, phailléid adhmaid agus threalamh leictreonach;

- méadaíodh raon na n-earraí atá níos neamhdhíobhálaí don chomhshaol, lena n-áirítear pinn in-athlíonta arna ndéanamh de pháipéar athchúrsáilte;
- foilsíodh plean comaitéireachta chun teacht le Lá na hEorpa Saor ó Ghluaisteáin, agus
- reáchtáladh cúrsaí oiliúna agus léirithe maidir leis an mbainistíocht chomhshaoil agus le saincheistanna sláinte agus sábháilteachta a bhain le hábhar.

Cinntiú go bhforbrófar cultúr agus cleachtais dhearfacha sláinte agus sábháilteachta go leanúnach ar mhaithe le folláine na foirne.

Sholáthair Seirbhís Chúnaimh na Roinne d'Fhostaithe, a sholáthraíonn clár tacaíochta faoi rún sa láthair oibre do bhaill foirne, raon tacaí in 2003 do bhaill foirne atá i mbun seirbhíse don Roinn agus dóibh siúd atá scortha di, lena n-áirítear seirbhís chuimsitheach fhaisnéise, comhairleoireacht faoi rún agus atreorú ar aghaidh i gcásanna lena mbaineann deacrachtaí pearsanta.

Aithníodh leis an Straitéis Acmhainní Daonna go bhfuil sláinte agus folláine na foirne, trí thionscnaimh sláinte ceirde, ina bpríomhfhachtóir le Cothroime idir an Saol Oibre agus an Saol Lasmuigh de a bhaint amach.

Bhí seisiúin fhaisnéise maidir le feasacht ar ailse agus ar andúil ar na tionscnaimh sláinte ceirde ar tugadh futhu i rith na bliana chomh maith le seoladh scéim Shlí na Sláinte.

Leanúint ar aghaidh leis an gclár um nua-chóiriú na seirbhíse poiblí a thabhairt chun cinn.

Athbhunaíodh an Coiste Comhpháirtíochta in 2003 agus tháinig sé le chéile 6 huairé, agus dhírigh a chlár saothair go háirithe ar an gClár um Nua-Chóiriú na Seirbhíse Poiblí a thabhairt chun cinn, faoi mar a leagadh amach in *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn: Comhaontú Comhpháirtíochta Sóisialaí 2003-2005*.

Faoi scáth an choiste chomhpháirtíochta, d'ullmhaigh an Roinn a Plean Aicsein inar leagadh amach na gníomharthaí a bhfuil sé i gceist aici tabhairt futhu chun na targaidí comhaontaithe feidhmíochta arna n-aithint in *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn*, a bhaint amach agus chuir an Roinn a chéad tuarascáil maidir le dul chun cinn faoi bhráid Ghrúpa Fíoraithe Feidhmíochta na Státseirbhíse (GFFS) mí Dheireadh Fómhair. Thug an GSFF suntas don sárdhul chun cinn a bhí déanta ag an Roinn i gcuid mhaith réimsí den chlár um nua-chóiriú.

Córas breisithe faisnéise airgeadais agus bainistíochta a fhorbairt.

Leanadh ar aghaidh le hobair ar thionscnamh na Creatlaí Faisnéise Bainistíochta (CFB) in 2003; a bhfuil sé d'aidhm leis cabhrú le baill bhainistíochta agus fhoirne dul i dtreo státseirbhís a bhfuil claonadh níos treise le torthaí agus feidhmíochta inti. Mar chéad chéim sa phróiseas, roghnaíodh córas nua bainistíochta airgeadais go luath in 2003, a mbeadh ar a chumas faisnéis airgeadais iomlán thráthúil agus chruinn a sholáthar do bhaill bhainistíochta agus foirne.

Cuireadh tús le hobair ansin chun an córas nua (Oracle Financials) a chur i ngníomh agus a shuiteáil. Bhí Fhoireann na CFB agus príomhúsáideoirí sa Roinn páirteach sa phróiseas lenar sonraíodh a gcuid riachtanas gnó trí shraith cheardlann. Baineadh úsáid as torthaí an phróisis sin chun an córas nua a chur ar bun ionas go bhfreastalófaí ar na riachtanais ghnó agus tuairisceoireachta seo. Thosaigh an córas nua ag feidhmiú i mí Eanáir 2004, faoi mar a pleanáladh, tar éis a thástála agus tar éis oiliúna do úsáideoirí.

Is éard a bheidh i gceist leis an gcéad chéim eile den tionscadal ná béim leanúnach ar phróisis ghnó a athbheartú timpeall ar an gcóras nua chun éifeachtúlachtaí a uasmhéadú, chomh maith le cumais tuairisceoireachta airgeadais agus bainistíochta a fhorbairt, agus tuilleadh oiliúna do chríochúsáideoirí.

Athbhreithniú a dhéanamh ar chláir chaiteachais chun a mhéad is atá cuspóirí á gcomhlíonadh, a aithint agus chun bonn a sholáthar chun tosaíochtaí a atheagrú.

Cuireadh athbhreithniú ar chaiteachas ar thithíocht dheonach i gcrích in in 2002. Tá roinnt moltaí san athbhreithniú á scrúdú agus tá bearta á ndéanamh chun roinnt díobh a chur i ngníomh.

Chuir an Roinn, tríd an Aonad Iniúchóireachta Inmheánaí/an AE 7 n-iniúchadh i gcrích in 2003 ar chórais a bhaineann le hoibríochtaí arna gcómhaoiniú ag an AE. Lena chois sin, rinneadh 17 seiceáil fhíorúcháin agus 44 spotseiceáil eile i rith na bliana. Ghlac an Roinn páirt iomlán i bhFóram na gCeann Iniúchóireachta Inmheánaí arna bhunú i rith na bliana ag an Roinn Airgeadais chun forbairt na hiniúchóireachta inmheánaí feadh na státseirbhíse, a chothú.

Ag Freastal ar Ár gCuid Custaiméirí

Cuspóir

Leibhéal an-ard a sholáthar ó thaobh seirbhíse ardchaighdeáin do chustaiméirí a chuireann riachtanais agus ionchais atá ag athrú, san áireamh.

Lean an Roinn ar aghaidh le seirbhísí ardchaighdeáin a sholáthar dá cuid custaiméirí i gcaitheamh 2003 feadh raoin leathain ghníomhaíochtaí lena n-áirítear comhairle a sholáthar maidir le beartais, comhordú feabhsaithe le príomhchomhpháirtithe amhail údaráis áitiúla agus gníomhaireachtaí agus seirbhísí áirithe a sheachadadh go díreach chuig an bpobal trína rogha bealaigh. Cuireadh tús le hobair i dtreo dheireadh 2003 ar Chairt Chustaiméirí a fhorbairt don Roinn. Cuireadh an Chairt i gcrích agus foilsíodh in 2004 í agus tuairisceofar ar an gCairt i dTuarascáil Bhliantúil 2004.

Tá mionsonraí ar na gníomhaíochtaí ar tugadh futhu agus na príomhstraitéisí arna n-aithint i *Ráiteas Straitéise 2003 – 2005* á gcur i ngníomh, leagtha amach thíos.

Príomhstraitéisí

Na Pleananna Aicsin um Sheirbhís do Chustaiméirí a chur i ngníomh.

Ta cur chuige na Roinne i leith a bheith ag dul le 12 Phrionsabal an Rialtais um Sheirbhís Ardchaighdeáin do Chustaiméirí, leagtha amach go mionsonraithe i *bPlean Aicsin um Sheirbhís do Chustaiméirí 2001 – 2004* don Roinn agus i gcodanna sonracha de *Straitéis do Sheirbhís Bhreithe do Chustaiméirí 2001 – 2004* don iar-Roinn Ealaíon, Oidhreachta, Gaeltachta agus Oileán. Tá táscairí feidhmíochta do gach Prionsabal ina gcuid de na cáipéisí freisin. Tá dul chun cinn maidir leis na táscairí sin a bhaint amach, leagtha amach thíos.

Caighdeán um Sheirbhís Ardchaighdeáin

Tionscnaíodh taighde i rith 2003 maidir le creidiúnú cuí do chórais bhainistíochta ardchaighdeáin agus bhí an obair ag dul ar aghaidh go leanúnach ag deireadh na bliana. Tá mionsonraí ar an gcreidiúnú 14001 a bhain an Roinn amach le hEagraíocht Idirnáisiúnta na gCaighdeán, leagtha amach sa chuid den Tuarascáil seo maidir leis an Roinn a Bhainistiú agus a Acmhainniú.

Comhionannas/Éagsúlacht

Rinneadh roinnt gníomhartha i rith 2003 a aithníodh i bPlean Aicsin na Roinne chun a mhéid is a atáthar ag dul le Prionsabal an Chomhionannais/Éagsúlachta, a thabhairt chun cinn.

Cuireadh cóip den *Phacáiste Tacaíochta maidir le Gnéithe Comhionannais/Éagsúlachta de Sheirbhís Ardchaighdeáin do Chustaiméirí don Státseirbhís agus don Seirbhís Phoiblí* ar fáil do na hOifigigh uile um Sheirbhís Ardchaighdeáin do Chustaiméirí laistigh den Roinn agus de Ghníomhaireachtaí faoi scáth na Roinne mar chuid d'iarracht leanúnach chun cur leis an bhfeasacht ar shaincheisteanna comhionannais/éagsúlachta. Forbraíodh an pacáiste seo faoi scáth Mheitheal Oibre um Sheirbhís Ardchaighdeáin do Chustaiméirí an Tionscnaimh Bhainistíochta Straitéisí. Soláthraítear treoirlinnte úsáideacha sa Phacáiste Tacaíochta maidir leis an Oiliúint Chomhionannais/Éagsúlachta, lena n-áirítear seicliosta ar inrochtaineacht na seirbhísí arna soláthar ag an Roinn.

Táthar tar éis cur leis an bhfeasacht ar an gcomhionannas/éagsúlacht mar chuid den athbhreithniú ar Fhoirmeacha agus ar Bhileoga Fáisnéise, an *Treoirleabhar do Bhaill Foirne maidir le Cáipéisí a Aistriú go Gaeilge*, an *Treoirleabhar do Bhaill Foirne maidir le Cáipéisí Braille a Tháirgeadh*; agus an *Treoirleabhar do Bhaill Foirne maidir le bheith ag Dul i gComhairle le Custaiméirí na Roinne*. Lena chois sin, thacaigh an Roinn leis an tSeachtain um Ionad Oibre Frithchiníoch i rith 2003.

Ceapadh Oifigeach Idirchaidrimh Mhíchumais chun faisnéis, treoir agus cúnaimh a sholáthar, de réir mar ba ghá, do bhaill foirne le míchumais agus do mhaoirseoirí a ndéantar duine faoi mhíchumas a shannadh dó nó di.

Bhí cuid maidir le comhionannas/éagsúlacht sa Cheardlann um Chúram Custaiméirí a soláthraíodh d'Oifigigh/Fhreastalaithe Seirbhíse i mí Eanáir – Feabhra 2003.

Lean an Roinn ar aghaidh lena cuid ceanglas a chomhlíonadh i rith 2003 i ndáil le cuóta an 3% ó thaobh daoine le míchumais a fhostú.

Eisíodh ciorclán inar leagadh amach roinnt tionscnamh i réimse an rialacháin agus an rialaithe foirgníochta a bhfuil an Roinn freagrach astu, chuig gach Roinn Rialtais, údarás áitiúil agus Gníomhaireacht faoi scáth na Roinne mar chomhartha gur *Bliain na hEorpa do Dhaoine faoi Mhíchumas* a bhí sa bhliain 2003. Iarradh comhoibriú sa chiorclán maidir lena bheith ag cinntiú go gcomhlíontar Cuid M de na Rialacháin Fhoirgníochta, agus go bhforfheidhmeofar an chuid sin ar bhealach níos géire, chun rochtain do dhaoine le míchumais a chinntiú.

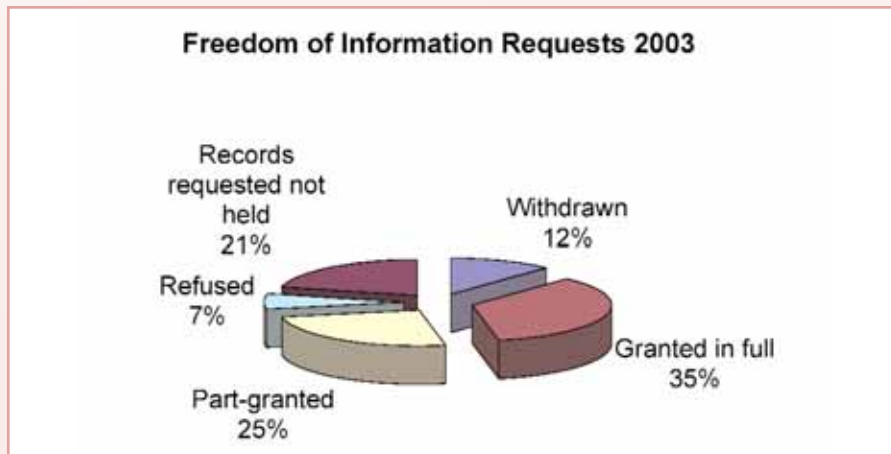
Cuireadh cóip de *Threoirlínte maidir le bheith ag Dul i gComhairle go hÉifeachtach le Daoine faoi Mhíchumais*, arna dtáirgeadh ag an Údarás Náisiúnta Míchumais, ar fáil do gach ball foirne.

Rochtain Fhisiciúil

Déantar socrú maidir le rochtain do dhaoine faoi mhíchumas in oifigí na Roinne ag Teach an Chustaim, Plás Ely, Dún Scéine, Béal an Átha, an tSionainn, ENFO agus Irish Life. Tá socrúithe á gcur i bhfeidhm, i gcomhar le hOifig na nOibreacha Poiblí, chun an rochtain a bhíonn ag daoine faoi mhíchumas ar ionaid laistigh d'oifigí na Roinne, a bhreisiú tuilleadh.

Faisnéis

Fuarthas 303 hiarratas san iomlán sa Roinn maidir le Saoráil Faisnéise i rith 2003. Tá an miondealú ar na hiarratais sin leagtha amach sa chairt thíos. Rinneadh achomharc faoi 25 chinneadh le go ndéanfaí athbhreithniú inmheánach orthu: thacaigh an tAthbhreithnitheoir Inmheánach leis an gcinneadh a ghlac an duine a rinne an cinneadh ar dtús in 19 de na cásanna sin; agus athraíodh an cinneadh bunaidh in 6 chás. Rinneadh achomharc faoi 10 gcás ina dhiaidh sin chuig an gCoimisiúnaí Faisnéise: thacaigh an Coimisiúnaí le cinneadh na Roinne maidir le 4 chinn de na cásanna sin; dhearbhaigh agus neamhnaigh an Coimisiúnaí cuid de chinneadh na Roinne i gcás amháin; dúnadh achomharc amháin agus tarraingíodh ceann amháin siar; bhí an 3 chás a bhí fágtha faoi athbhreithniú ag deireadh na bliana.

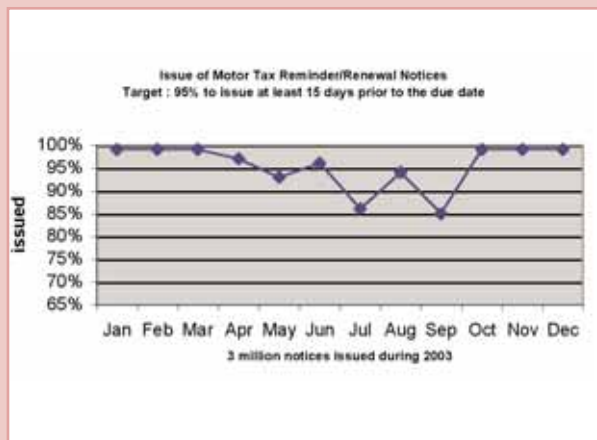

Lean ENFO ar aghaidh le rochtain shaoráideach ar fhaisnéis ar an gcomhshaol a sholáthar i rith 2003 agus tá mionsonraí ar na nithe a bhain ENFO amach, leagtha amach sa chuid den Tuarascáil seo ó thaobh an Chomhshaoil.

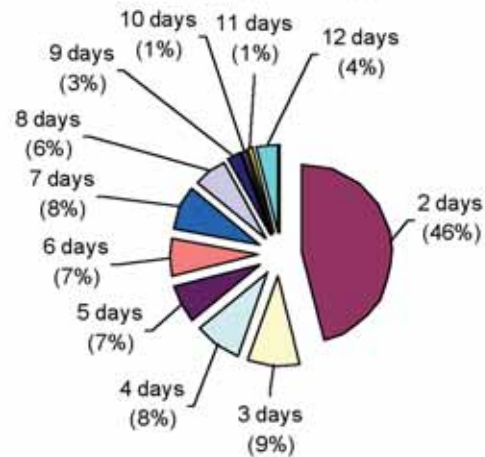
Tráthúlacht agus Cuirtéis

Tá gealltanais shonracha ag an Aonad Clárúcháin Feithiclí (ACF) sa Phlean Aicsin um Sheirbhís do Chustaiméirí i ndáil le targaidí maidir le seirbhís a sheachadadh ó thaobh fógraí athnuachana/meabhrúcháin mótarchánach agus Teastas Ceadúnúcháin Feithicle a eisiúint. Ba iad na nithe suntasacha a baineadh amach in 2003 ná:

- eisíodh 3 mhilliún fógraí meabhrúcháin/athnuachana mótarchánach i rith na bliana agus tá miondealú maidir le heisiúint na bhfógraí sin i gcoinne an targaid arna leagan síos sa Phlean Aicsin um Sheirbhís do Chustaiméirí leagtha amach sa chairt thíos;
- eisíodh 497,000 Teastas Ceadúnúcháin Feithicle i rith 2003 d'úinéirí nua feithiclí a cláraíodh roimhe. Tá miondealú maidir le heisiúint na dTeastas sin i gcoinne an targaid arna leagan síos sa Phlean, leagtha amach sa chairt thíos;
- eisíodh 218,000 Teastas Ceadúnúcháin Feithicle d'úinéirí feithiclí nua i rith na bliana, eisíodh 90% de na Teastais sin faoi cheann 2 lá agus eisíodh an 10% a bhí fágtha faoi cheann 4 lá, rud a fhágann go ndeachthas thar an targaid arna leagan síos sa Phlean chun 75% de Theastais a eisiúint faoi cheann 10 lá;

Issue of Vehicle Licensing Certificates (VLC) Target: to issue within 4 days of receipt of application

Ba é an meánlíon laethanta a caitheadh chun Teastais Cheadúnúcháin Feithicle a phróiseáil in 2003 ná 3 lá, toradh a fhágann gur baineadh laghdú amach ar thargaid an 4 lá arna leagan síos sa Phlean; próiseáladh 64% de Theastais faoi cheann 3 lá agus eisíodh d'úinéirí feithiclí iad faoi cheann 4 lá.

Próiseáladh beagnach 500,000 fógra faoi athrú in úinéireacht feithicle i rith na bliana agus chun an bealach a phróiseáil fógraí a chuíchóiriú agus chun éifeachtúlachtaí níos mó a tháirgeadh ina thaobh sin; rinneadh na cáipéisí sin uile a íomháú agus a innéascú an lá a fuarthas iad, ar chóras leictreonach na Roinne chun cáipéisí a bhainistiú.

Láimhsigh an lárionad speisialta fiosrúcháin, arna bhunú san Aonad Clárúcháin Feithiclí chun éascú le fiosrúcháin ó chustaiméirí faoi úinéireacht feithiclí agus faoi stádas mótarchánach a gcuid feithiclí, 140,000 glaoch i rith 2003. Fuarthas 33% de na glaochanna sin trí uimhir Lóghlao na Roinne a ligeann do ghlaoteoirí dul i dteagmháil leis an Roinn ó áit ar bith sa tír ar ráta glaoigh áitiúil.

Leanadh ar aghaidh le hobair in 2003 le córas ionadaíochta/freagra ar Chuireadh agus córas rianúcháin a fhorbairt.

Gearáin

Rinne an Roinn monatóireacht ar líon agus ar chineál na ngearán a fuarthas i rith 2003. Fuarthas 766 ghearán san iomlán sa Roinn lena n-áirítear gearáin ó Oifig Fhear an Phobail. Tugadh an *Treoir do Bhaill Foirne maidir le Gearáin a Láimhseáil* chun críche agus eisíodh do gach ball foirne í. Is éard is aidhm

leis an Treoir ná cúnamh a sholáthar do bhaill foirne maidir le gearáin a láimhseáil agus ba chóir go gcabhródh sí freisin le monatóireacht a dhéantar ar leibhéal na seirbhíse atá á soláthar do chustaiméirí na Roinne agus le leibhéal na seirbhíse sin a fheabhsú.

Achomhairc

Mar a tugadh le fios thuas, rinneadh roinnt achomharc faoi chinní a bhain le hiarratais maidir le Saoráil Faisnéise i rith 2003.

Comhairliúchán agus Meastóireacht

Rinne an Roinn ath-shuirbhé ar údaráis áitiúla agus ar ghníomhaireachtaí na Roinne chun a gcuid dearcaí a fháil maidir leis an tseirbhís a sholáthair an Roinn dóibh agus chun feabhsúcháin ó rinneadh an suirbhé roimhe in 2001 a fháil amach. Rinneadh anailís ar na freagraí ó na húdaráis áitiúla agus na gníomhaireachtaí agus tá tuarascálacha tiomsaithe ar dhearcadh gach grúpa ar an tseirbhís a soláthraíodh agus scaipeadh na tuarascálacha sin chuig gach ball foirne, údarás áitiúil agus gníomhaireacht go luath in 2004. Bhí na freagraí dearfach ar an iomlán agus thug siad le fios go ndearnadh feabhsúcháin ó thaobh seirbhíse in imeacht an dá bhliain ó tugadh faoin chéad suirbhé.

Cuireadh tús leis an gcéad chéim ó thaobh Cairt Chustaiméirí a fhorbairt i dtreo dheireadh 2003 nuair a d'fhreastail na hOifigigh um Sheirbhís Ardchaighdeán do Chustaiméirí ar chúrsa oiliúna maidir le comhairliúchán agus anailís ar shuirbhéanna.

Leanadh ar aghaidh le hobair maidir le ciorcláin a scaipeadh go leictreonach chuig údaráis áitiúla trí úsáid a bhaint as cineál eislín údaráis áitiúil, agus tionscnaíodh córas nua SharePoint i rith na bliana. Chuaigh an córas nua i bhfeidhm i mí Eanáir 2004.

Bíonn trácht-chártaí ar fáil do chustaiméirí sna hoifigí poiblí agus soláthraíonn siad deis le haiseolas a sholáthar ar an tseirbhís arna soláthar ag an Roinn. Soláthraíodh meicníocht aiseolais ar láithreán gréasáin na Roinne.

Lean an Roinn ar aghaidh lena Clár um Athchóiriú Reachtaíochta a chur i ngníomh i gcaitheamh 2003: rinneadh 5 hAcht, 19 Rialachán agus 75 hOrdú – tá mionsonraí leagtha amach in Aguisín 1. Ghlac an Roinn páirt freisin sa Mheitheal Oibre um Anailís ar Thionchar Rialúcháin (ATR) chun forbairt dréacht-samhla de ATR a thabhairt chun cinn lena cur i ngníomh i seirbhís

phoiblí na hÉireann. Bíonn comhairliúchán le custaiméirí/príomhpháirtithe leasmhara i gceist le cuid shuntasach de chlár reachtaíochta na Roinne. Chuathas i gcomhairle go mion le príomhpháirtithe leasmhara/custaiméirí ábhartha mar shampla maidir leis an mBille Seirbhísí Uisce, a foilsíodh i mí na Nollag, 2003; agus bhí comhairliúchán forleiththeadach le príomhpháirtithe leasmhara ábhartha agus le páirtithe leasmhara eile i rith 2003 maidir leis an mBille um Thionóntachtaí Cónaithe, a achtaíodh i mí Iúil 2004.

Rogha

Ní mór don ghnó maidir le mótarcháin agus iarratais ar cheadúnais tiomána a phríoiseáil a bheith dírithe ar an gcustaiméir mar gheall ar a mbíonn i gceist leis an ngnó céanna - tá thart ar 1.9 milliún úinéir feithiclí ann agus 2.25 mhilliún sealbhóir ceadúnais tiomána. Bíonn an tAonad Clárúcháin Feithiclí in ann targaidí uailmhianacha a shocrú i ndáil le seachadadh seirbhísí a sholáthraítear cheana féin agus tosú ar thionscnaimh nua atá deartha leis na leibhéil chúraim a sholáthraítear do chustaiméirí, a bhreisiú, mar gheall ar bhunachair shonraí an Chomhaid Ríomhairithe Náisiúnta Feithiclí agus Tiománaithe a bheith ar fáil, lena mbaineann ardleibhéil cruinnis, agus mar gheall ar na teicneolaíochtaí a mbaintear úsáid astu.

Cuireadh córas i gcrích i rith 2003 chun cur ar chumas daoine mótarcháin a íoc ar-líne. Leathnaíodh an córas chun an tír ar fad a chlúdach i mí na Feabhra 2004 tar éis tionscadail fhíolátaigh i 3 shuíomh.

Comhionannas na dTeangacha Oifigiúla

Chláraigh na baill foirne a ainmníodh chun déileáil le custaiméirí na Roinne trí Ghaeilge 241 iarratas i rith 2003 ó chustaiméirí ar sheirbhís a bheith soláthraithe i nGaeilge. Lean an Roinn ar aghaidh le foilseacháin a sholáthar ar bhonn dátheangach lena n-áirítear Tuarascáil Bhliantúil 2002 agus Ráiteas Straitéise 2003-2005 agus tá mionsonraí leagtha amach in Agusín 2.

Ullmhaíodh Treoirleabhar do Bhaill Foirne chun cabhrú le baill foirne socruithe a dhéanamh le cáipéisí a aistriú go Gaeilge.

Lena chinntiú go mbíonn faisnéis ar fáil i bhformáid a bheidh oiriúnach don chustaiméir .i. Braille, caint-de-théacs, ríomhphost, cóip pháipéir, ullmhaíodh Treoirleabhar chun cabhrú le baill foirne socruithe a dhéanamh le cáipéisí a phriontáil agus a fhoilsiú i mBraille.

Comhordú Níos Fearr

Lean na socruithe comhéadain idir an Roinn agus údaráis áitiúla ar aghaidh i rith 2003 agus reachtáladh cruinnithe rialta feadh réimsí éagsúla feidhme na n-údarás áitiúil. Maidir leis seo, bhuaile Coiste Comhairleach Bainistíochta na Roinne le Cumann na mBainisteoirí Contae agus Cathrach

agus bhuaíl roinnt Rannán laistigh den Roinn le Fo-Choistí den Chumann céanna (m.sh. Tithíocht agus Pleanáil).

Tacaíodh le roinnt gníomhaíochtaí de chuid na Roinne trína bheith ag dul i mbun foirne tras-rannacha lena n-áirítear an Fhoireann Thrasrannach um Thithíocht, Bhonneagar agus CPPeanna, an Fhoireann Thrasrannach um Easpa Dídine, Foireann na Straitéise Náisiúnta Drugaí, an Grúpa Idir-Rannach um Dhrugaí, an Fhoireann Idir-Rannach um riachtanais daoine níos sine, an Grúpa Comhordúcháin maidir le Ciontóirí a Imeascadh agus Coiste Monatóireachta na Straitéise um Dhaoine Óga gan Dídean. Tá mionsonraí ar phríomhghníomhaíochtaí na ngrúpaí seo i rith 2003 leagtha amach sa chuid den Tuarascáil seo ó thaobh Tithíochta.

Custaiméir Inmheánach

Dhéileáil an Deasc Chabhrach TFC le breis is 6,000 glaoch ó bhaill foirne ar fud na Roinne i rith 2003 agus déileáladh le tromlach na nglaochanna sin ar bhonn an lae céanna/an chéad lá eile rud a chomhlíon ár dtargaidí um sheirbhís do chustaiméirí.

Ghlac Oifigigh Sheirbhíse Ardchaighdeáin do Chustaiméirí sa Roinn páirt i gcruinnithe den Líonra Idir-Rannach um Sheirbhís Ardchaighdeáin do Chustaiméirí agus i gcúrsaí oiliúna a reachtáladh i rith na bliana.

Tacú leis an bpróiseas Parlaiminte agus le feidhmiú gnó Rialtais.

Tugadh freagra ar 1999 gCeist Pharlaiminte san iomlán in 2003 (1609 scríofa agus 390 ó bhéal).

Rochtain ar fhaisnéis agus ar sheirbhís, agus mar a sheachadtar faisnéis agus seirbhís do chustaiméirí na Roinne, a bhreisiú trí úsáid a bhaint as teicneolaíocht.

Éascaíonn struchtúir an Chomhaid Ríomhairithe Náisiúnta Feithiclí agus Tiománaithe rochtain bhreisithe ar fhaisnéis agus le faisnéis a sheachadadh. Thosaigh Láithreán Gréasáin Ar-Líne na Mótarchánach, ceann de phríomhthionscadail leictreonacha an Rialtais, ag feidhmiú ar bhonn píolótach i mí na Samhna 2003 agus chuir sé ar chumas úinéirí feithiclí áirithe lena n-áirítear cairr phríobháideacha, i nGaillimh, sa Chlár agus i dTuaisceart Thiobraid Árann, a gcuid mótarchánach a íoc ar líne.

Feidhmíodh an straitéis náisiúnta um Sholáthar Leictreonach i leith na hearnála rialtais áitiúil in 2003. Faomhadh straitéis lena cur i ngníomh ina raibh plean 3-chéim i gceist: léiriú agus forbairt chumais, gríosadh agus feidhmiú céimneach an chláir. Tá an chéad chéim le cur i gcrích faoi dheireadh 2004 agus tabharfar faoi thionscadail píolótacha mar chuid de

chun sochair an tSoláthair Leictreonaigh a léiriú agus leis na háiseanna eagrúcháin agus teicniúla a chur i bhfeidhm a d'fhágfadh go mbeifí in ann an clár a fheidhmiú go céimneach.

Mar chuid den chéad chéim leis an straitéis a chur i ngníomh, d'fhorbair an Roinn, i gcomhar leis an mBord Seirbhísí Ríomhaire Rialtais Áitiúil agus le húdaráis áitiúla rannpháirteacha, clár de thionscadail phíolótacha. Soláthraíodh tacaíocht €500,000 ón Státhiste ó *Chiste na dTionscnamh um Sholáthar Leictreonach* mar ranníocaíocht 50% i dtreo is go n-íocfaí as costas an chláir píolótaigh.

Éascóidh córas agus bunachar nua sonraí ríomhaire um staidrimh phraghasanna tithe, atá á bhforbairt faoi láthair, le go mbeifear in ann, ach é a bheith curtha i ngníomh, sonraí níos cuimsithí a bhailiú ó na príomhinstitiúidí uile a thugann airgead ar iasacht, rud a fhágfaidh go mbeifear in ann anailís níos tráthúla agus níos cuimsithí a dhéanamh ar phríomhthreochtaí sa mhargadh tithíochta chun an próiseas déanta beartas a threorú. Táthar ag súil go dtosóidh an córas ag feidhmiú in 2004.

Thosaigh córas nua SharePoint, a éascaíonn le ciorcláin a scaipeadh go leictreonach chuig údaráis áitiúla, ag feidhmiú i mí Eanáir 2004.

Rialúchán níos fearr a bhaint amach tríd an bpróiseas lena bhfoirmlítear beartais a fheabhsú, rud a chinnteoidh cáilíocht i reachtaíocht agus a bhreiseoidh éifeachtacht agus comhtháiteacht rialúcháin.

Bhí foilsiú an Bhille Seirbhísí Uisce 2003 ina chlochmhíle eile sa phróiseas leanúnach ó thaobh athchóirithe rialúcháin, agus chonacthas dá bharr cheana féin gur tugadh an cód pleanála agus cód riaracháin an rialtias áitiúil cothrom le dáta agus gur comhdhlúthaíodh iad le blianta beaga anuas.

Cinntiú go mbíonn comhoibriú agus cumarsáid mhaith dhá threo ann le húdaráis áitiúla.

Tá mionsonraí ar shocruithe i ndáil le comhthuiscint agus agus comhoibriú le húdaráis áitiúla a fheabhsú, leagtha amach i gcodanna eile den Tuarascáil seo faoi na réimsí éagsúla feidhme.

Dea-chomhairliúchán a choinneáil leis na cumainn a fheidhmiú ar son an rialtais áitiúil.

Lean comhairliúcháin ar aghaidh leis na páirtithe leasmhara éagsúla (an earnáil uisce thuaithe, Cónaidhm Ghnólachtaí agus Fhostóirí na hÉireann, údaráis áitiúla srl) i gcomhthéacs an Bille Seirbhísí Uisce a dhréachtadh agus Creatlach Bheartais an Rialtais maidir le Seirbhísí Uisce a Phraghsáil a fheidhmiú ar bhonn céimneach.

Mar a tagraíodh dó san athbhreithniú ar dhul chun cinn maidir leis na príomhstraitéisí comhshaoil, tá an Clár Uisce Thuaithe á chur i ngníomh faoi chreatlach chomhpháirtíochta, a bhfuil comhoibriú idir Cónaidhm Náisiúnta na nGrúpscéimeanna Uisce, na hEagraíochtaí Tuaithe (Feirmeoirí Aontaithe na hÉireann, Cumann Soláthróirí Bainne Uachtarlainne na hÉireann, Bantracht na Tuaithe), na húdaráis áitiúla agus an Roinn i gceist leis.

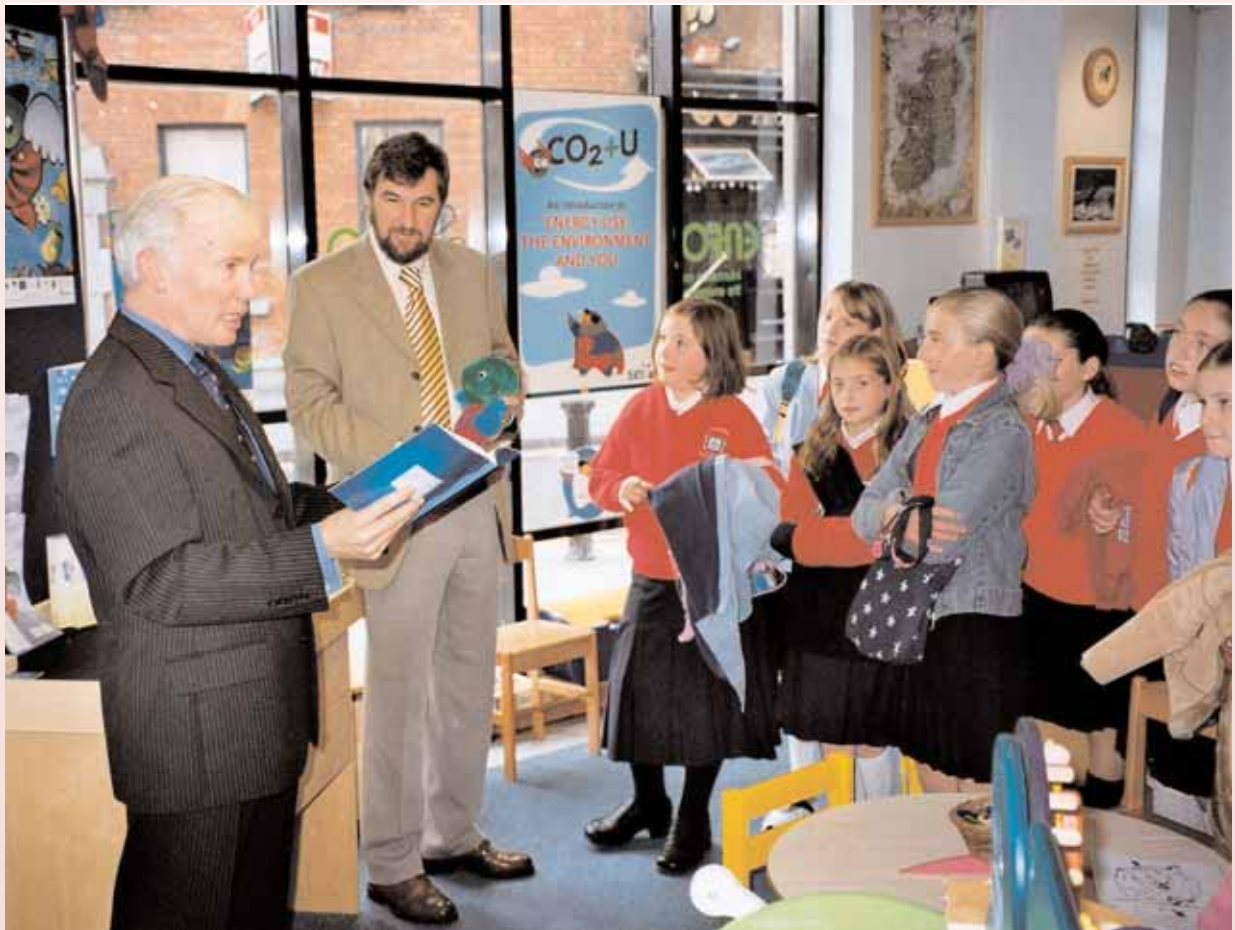
D'oibrigh an Roinn agus foghrúpa de Chumann na mBainisteoirí Cathrach agus Contae in éineacht lena chéile i rith 2003 le nósanna imeachta a athbhreithniú agus a thabhairt cothrom le dáta maidir le mar a tharraingeofar caipiteal anuas do thionscadail a bhaineann le bonnagar na seirbhísí uisce.

Lean an Roinn ar aghaidh le bheith ag obair go dlúth leis an mBord Seirbhísí Ríomhaire Rialtais Áitiúil in 2003 maidir le córais ríomhaire-bhunaithe chun tionscadail a bhainistiú, a fhorbairt do thionscadail maidir le bonnagar uisce. Bhí an Roinn ag obair leis an mBord maidir le Córas Iomlán Faisnéise (CiF) na seirbhísí uisce a fhorbairt freisin, chun cabhrú le húdaráis áitiúla taifid nua-aimseartha chothrom le dáta ar chórais seirbhísí uisce a chothabháil agus úsáid á baint as bearta caighdeánacha le sonraí a bhailiú.

Lean an Roinn ar aghaidh le socruithe dearfacha idirchaidrimh le cumainn ionadaíochta na n-údarás áitiúil trí chomhaicsean agus chomhairliúchán i roinnt príomhréimsí, idir réimsí oibriúcháin agus reachtaíochta. Lean teagmhálacha den sórt sin ar aghaidh le bheith ag cabhrú go dearfach le ról na gcomhaltáí tofa sa rialtas áitiúil in 2003.

Cinntiú go bhfeidhmíonn na gníomhaireachtaí faoinár scáth go héifeachtach.

Bhí idirchaidreamh ag an Roinn i rith 2003 leis na gníomhaireachtaí sin a bhfuil freagrachtaí pá uirthi astu, maidir lena bPlean Aicsin a ullmhú faoi théarmaí *Ag Coinneáil an Dul Chun Cinn*. D'fhaomh an Roinn na Pleananna Aicsin seo ina dhiaidh sin agus rinneadh socruithe laistigh de na Gníomhaireachtaí chun an Plean a chur i ngníomh. Dhearbhaigh an Roinn ag deireadh 2003 go raibh leordhóthain dul chun cinn léirithe a d'fhágfadh údar maith leis an ardú tagarmharcála agus ardú an bhabhta ginearálta a fóc i leith baill foirne sna Gníomhaireachtaí a bhí incháilithe.

Cuid 3

Aguisíní

Gníomhaíocht Reachtaíochta

Tá mionsonraí ar an ngníomhaíocht reachtaíochta don Roinn i rith 2003 leagtha amach thíos.

ACHTANNA AN OIREACHTAIS

Acht um Cheadúnú Imeachtaí Laistigh 2003 (*Uimh.15 de 2003*)

Foráltar leis an Acht seo do chóras nua maidir le himeachtaí áirithe siamsaíochta faoi dhíon a cheadúnú agus treisíonn sé forálacha forfheidhmiúcháin Acht na Seirbhísí Dóiteáin 1981.

Acht Rialtais Áitiúil 2003 (*Uimh.8 de 2003*)

Acht gairid teicniúil is ea é seo, ina leantar ar aghaidh le Cuid IV den Acht Rialtais Áitiúil 1946 a fheidhmiú chun údarás orduithe idirlinne áirithe a chosaint.

Acht Rialtais Áitiúil (Uimh. 2) 2003 (*Uimh.17 de 2003*)

Ba é príomhchuspóir an Achta seo ná deireadh a chur leis an déchomhaltacht údaráis áitiúil/parlaiminte ó thoghcháin áitiúla 2004 agus socruithe a bhí curtha i bhfeidhm le go dtabharfaí nós isteach an tráth sin le cathaoirligh chathrach agus chontae a thoghadh go díreach, a stad. Leasaíodh Acht Rialtais Áitiúil 2001 leis an Acht dá réir.

An tAcht um Mhótarfheithiclí (Dleachtanna agus Ceadúnais) 2003 (*Uimh.5 de 2003*)

Forálann an tAcht seo d'athruithe ar rátaí mótarchánach agus ar cheadúnais trádphlátaí.

An tAcht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 (*Uimh.27 de 2003*)

Forálann an tAcht seo le Treoir 96/61/CE ón gComhairle a bhaineann le Cosc agus Rialú Lánpháirtithe ar Thruailliú (CRLT). Foráltar leis an Acht na forálacha maidir le Rialú Lánpháirtithe ar Thruailliú (RLT) agus forálacha ceadúnúcháin Dramhaíola den Acht fán nGníomhaireacht um Caomhnú Comhshaoil 1992 agus den Acht um Bhainistiú Dramhaíola 1996 a leasú faoi seach chun críche an dá chóras ceadúnúcháin a thabhairt ar aon dul ina n-iomláine leis an Treoir maidir le CRLT. Tugann sé an reachtaíocht a rialaíonn an réimeas RLT cothrom le dáta freisin agus cuireann sé feabhas ar an reachtaíocht sin ar roinnt bealaí, agus soláthraíonn sé bonn reachtúil chun ceanglais um chosaint screamhuisce a chur ina gcuid den réimeas sin. Lena chois sin, áirítear leasuithe san Acht ar Acht um Bhainistiú Dramhaíola 1996 agus ar Acht um Thruailliú ó Bhruscar 1997 chun forálacha na nAchtanna sin a threisiú, i ndáil le ceistanna forfheidhmiúcháin chomh maith.

Aguisín 1

Lena chois, chuimsigh an tAcht forálacha suntasacha i ndáil le gníomhaíochtaí i réimse na dramaíola. Tugadh roinnt athruithe isteach leis an acht i ndáil le feidhmeanna i ndáil le pleanáil bhainistíochta dramaíola a fheidhmíonn údaráis áitiúla agus i ndáil le muirir a ghearrtar ar sheirbhísí dramaíola. Foráladh leis an Acht le forálacha ábhartha na Treorach maidir le CRLT a chur ina gcuid den chód ceadúnúcháin dramaíola freisin agus rinneadh treisiú nach beag ar na cumhachtaí forfheidhmiúcháin agus ar na pionóis ar chionta i réimse na dramaíola.

RIALACHÁIN

Rialacháin fán Acht um Thruailliú Aeir 1987 (Sonraíochtaí Comhshaoil do Bhreoslaí Peitрил agus Díosail) 2003 (*I.R. Uimh.541 de 2003*)

Aistrítear leis na Rialacháin seo Treoir 2003/17/CE agus leasaítear leo Treoir 1998/79/CE a bhaineann le cáilíocht bhreoslaí peitрил agus díosail.

Foráltar leis na Rialacháin le breoslaí peitрил agus díosail a bhfuil uaslíon 10mg/cg de shulfar iontu (“saor ó shulfar”) a mhargú ar bhonn cuí geografach ó 1 Eanáir 2005 agus ar fud an Stáit ó 1 Eanáir 2009. Foráltar leis na Rialacháin le cáilíocht bhreosla a thomhas agus monatóireacht a dhéanamh ar cháilíocht an bhreosla sin agus go gcuirfeadh oifigeach ó na Comisinéirí Ioncaim an dlí ar dhuine/dhream de bharr cionta áirithe a dhéanamh.

Rialacháin an Acht um Thruailliú Aeir 1987 (Breoslaí a Mhargú, a Dhíol agus a Dháileadh) (Leasú) 2003 (*I.R. Uimh.111 de 2003*)

Leasaítear leis na Rialacháin seo Rialacháin an Acht um Thruailliú Aeir (Breoslaí a Mhargú, a Dhíol agus a Dháileadh) 1998 agus foráltar leis an Rialacháin seo le cosc a thabhairt isteach ar ghual biotúnamanach a mhargú, a dhíol agus a dháileadh chuig ceithre cheantar theoranta i mBré, Cill Chainnigh, Sligeach agus Trá Lí.

An tOrdú um Theorainn Bhaile Átha Luain a Athrú 2003 (*I.R. Uimh.704 de 2003*)

Foráltar leis an Ordú seo le teorainn bhaile Bhaile Átha Luain a athrú ó 1 Eanáir 2004.

An tOrdú um Theorainn Bhaile Átha Luain a Athrú (Forlíontach) 2003 (*I.R. Uimh.705 de 2003*)

Foráltar leis an Ordú le haghaidh ceisteanna iarmhartacha a bhaineann le teorainn bhaile Bhaile Átha Luain a athrú.

Aguisín 1

An tOrdú faoi Chomhlacht Comhairleach na Rialachán Foirgníochta 2002 (Leasú) Ordú 2003 (I.R. Uimh.62 de 2003)

Foráltar leis an Ordú seo le comhalta de Chomhlacht Comhairleach na Rialachán Foirgníochta (CCRF), a cheapadh chun folúntas atá ann a líonadh.

An tOrdú fán gCoimisiún um Thoghlaigh (Bunú) 2003 (I.R. Uimh.292 de 2003)

Bunaíodh Coimisiún um Thoghlaigh leis an Ordú seo chun tuairisciú ar thoghlaigh Dála agus na hEorpa.

An tOrdú fán Acht chun Airm Núicléacha a Imshrianadh 2003 (Tosach Feidhme) 2003 (I.R. Uimh.657 de 2003)

Soláthraíonn an tAcht an bonn reachtaíochta chun cur ar chumas na hÉireann a cuid oibleagáidí faoin bPrótacal a ghabhann Le Cois Chomhaontú Coimirce Núicléiche 1997 idir stáit i gComhphobal na hEorpa um Fhuinneamh Adamhach nach bhfuil airm núicléacha ina seilbh acu, an Comhphobal Eorpach um Fhuinneamh Adamhach agus an Ghníomhaireacht Idirnáisiúnta um Fhuinneamh Adamhach (GIFA), a chomhlíonadh. Rinneadh an Comhaontú Coimirce agus Alt III (1) agus (4) an Chonartha maidir le Neamhleathadh Arm Núicléach á gcur i ngníomh.

Is é cuspóir an Phrótacail ná a éifeachtaí agus a éifeachtúla is atá Comhaontú Coimirce 1997 atá ann faoi láthair, a threisiú. Tá bearta nua atá níos cumhachtaí sa Phrótacal chun cabhrú leis an nGIFA a dhearbhu go gcomhlíonann Stáit a ngealltanais coimirce. Leagtar síos ceanglais leis an bPrótacal le go dtuairisceoidh Stáit faisnéis shonraithe chuig an nGIFA (lena n-áirítear faisnéis ar tháirgeadh, iompórtáil agus easpórtáil) ar ábhair núicléacha agus ar threalamh agus ar chomhábhair neamhradaighníomhacha arna sonrú sa Phrótacal, atá le húsáid mar dhea i bhfuinneamh núicléach sibhialta ach a d'fhéadfaí a úsáid chun críocha rúnmhara freisin m.sh. airm núicléacha a dhéanamh nó a d'fhéadfaí a atreorú chuig "stáit rógairí" chun críocha den sórt sin.

Rialacháin um Láithreáin Thréigthe (Limistéir Uirbeacha) 2003 (I.R. Uimh.621 de 2003)

Forordaítear leis na Rialacháin seo limistéir áirithe i gContae Chill Chainnigh a bheith ina limistéir uirbeacha chun críocha Acht um Láithreáin Thréigthe 1990.

An tOrdú Comhshaoil agus Rialtais Áitiúil (Ainm na Roinne agus Teideal an Aire a Athrú) 2003 (I.R. Uimh.233 of 2003)

Foráltar leis an Ordú seo le teideal an Aire agus ainm na Roinne a athrú le "Oidhreacht" a chuimsiú.

Aguisín 1

An tOrdú Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil (Riarachán Roinne agus Feidhmeanna Aire a Aistriú) 2003 (*I.R. Uimh.690 de 2003*)

Foráltar leis an Ordú seo le feidhmeanna áirithe oidhreachta a aistriú ón Aire Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil chuig an Aire Airgeadais.

Rialacháin na Gníomhaireachta um Chaomhnú Comhshaoil (Nósanna Imeachta Roghnóireachta) (Leasú) 2003 (*I.R. Uimh.91 de 2003*)

Leasaítear leis na Rialacháin seo Rialacháin na Gníomhaireachta um Chaomhnú Chomhshaoil (Nósanna Imeachta Roghnóireachta) 1992 ionas go bhforálfaí go ngníomhódh oifigeach ó Oifig Choimisinéirí na Státseirbhíse agus na gCoimisinéirí um Cheapacháin Áitiúla mar rúnaí don choiste roghnóireachta in ionad oifigigh an Aire Chomhshaoil agus Rialtais Áitiúil.

Rinne an tAire 3 hOrdú faoi Alt 21 den Acht fán nGníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil (GCC) 1992 maidir le comhaltaí a cheapadh don choiste arna bhunú faoi alt 21(2) den Acht sin le hiarrthóirí a roghnú lena gceapadh mar Stiúrthóirí na Gníomhaireachta.

Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Seirbhísí a Bhunú agus a Sholáthar san Ailtireacht) (Leasú) 2003 (*I.R. Uimh.686 de 2003*)

Aistrítear leis na Rialacháin seo leasuithe teicniúla den Treoir um Ailtirí isteach sa dlí náisiúnta.

Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Dramhaíl a Loscadh) 2003 (*I.R. Uimh.275 de 2003*)

Cuirtear Treoir 2000/76/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir le dramhaíl a loscadh i ngníomh leis na Rialacháin seo, ag sonrú dianchaighdeán agus ceanglas eile oibriúcháin atá le feidhmiú i ndáil le háiseanna losctha agus comhlosctha. Baineann na ceanglais le gléasraí nua ó 28 Mí na Nollag 2002 agus le gléasraí atá ann cheana féin ó 28 Mí na Nollag 2005. Foráltar leis na Rialacháin leis an Treoir a chur i ngníomh i gcomhthéacs an GCC a bheith ag ceadúnú áiseanna ábhartha faoin Acht fán nGníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil 1992 nó faoi na hAchtanna um Bhainistiú Dramhaíola 2003.

Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Ceadúnú agus Mionscrúdú Zúnna) 2003 (*I.R. Uimh.440 de 2003*)

Aistríodh leis na Rialacháin seo Treoir 1999/22/CE ón gComhairle, maidir le hainmhithe fiáine a choinneáil i zúnna, isteach ina dlí de chuid na hEireann agus cuirtear córas i bhfeidhm leis na rialacháin chun gach zú agus uisceadán sa tír a cheadúnú agus a mhionscrúdú. Tá aon bhunaíochtaí ina gcoinnítear ainmhithe speicis fhiáin le bheith ar a dtaispeáint don phobal ar feadh 7 lá nó níos faide in aghaidh na bliana faoi réir cheanglais na Rialachán.

Aguisín 1

Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Uiscí a Chosaint ar Thruailliú ó Fhoinsí Talmhaíochta) 2003 (I.R. Uimh.213 de 2003)

Aithnítear leis na Rialacháin seo críocha náisiúnta na hEireann mar an limistéar a bhfeidhmeofar clár aicsin ina leith chun cáilíocht uisce a chosaint ar thruailliú ar níotráití ó fhoinsí talmhaíochta is cúis leis. Tugtar tuilleadh éifeachta do Threoir 91/676/CEE ón gComhairle (Treoir na Níotráití) agus Treoir 2000/60/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle (an Creat-Treorach Uisce) leis na Rialacháin.

Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Cáilíocht an Uisce a Bheartaítear lena Ól ag an Duine) (Leasú) 2003 (I.R. Uimh.259 de 2003)

Leasaítear leis na Rialacháin seo Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Cáilíocht an Uisce a Bheartaítear lena Ól ag an Duine) 1988 le tuilleadh éifeachta a thabhairt do Threoracha 80/778/CEE, 98/83/CE ón gComhairle agus do Threoir 2000/60/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle. Leagtar dualgas leis na Rialacháin ar dhaoine a bhíonn freagrach as soláthairtí áirithe príobháideacha uisce na bearta riachtanacha a dhéanamh lena chinntiú go gcomhlíonann an t-uisce arna sholáthar na caighdeáin fhorordaithe. Forálar leis na Rialacháin le gur féidir tabhairt faoi nósanna imeachta agus ghníomhartha leigheasacháin sa chás nach gcomhlíonann na soláthairtí na caighdeáin.

Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Beartas Uisce) 2003 (I.R. Uimh.722 de 2003)

Forálar leis na Rialacháin seo le forálacha Chreat-Treorach Uisce an AE a aistriú. Déantar an méid seo a leanas, inter alia, leis na Rialacháin chun na críche sin –

- bunaítear 7 limistéar sa Stát mar “cheantair abhantraí” (CAeanna) a mbaineann trí chinn díobh le habhantracha trasteorann a roinntear le Tuaisceart Éireann.
- ceanglaítear ar údaráis áitiúla, ag gníomhú i gcomhar lena chéile i ndáil le gach CA, cuspóirí comhshaoil a bhunú, cláir de bhearta a bhunú leis na cuspóirí seo a bhaint amach, pleananna um bhainistiú abhantraí a dhéanamh agus comhairlí comhairleacha um cheantair abhantraí a bhunú
- foráil le haghaidh comhordú agus treoir ar leibhéal náisiúnta ón Aire agus ón nGCC
- ceanglaítear ar gach údarás poiblí bearta a dhéanamh a bheidh ag teacht go cuí lena gcuid feidhmeanna, chun cur i ngníomh na Treorach/Rialachán a chur chun cinn nó a bhaint amach, chun a bheith ag comhordú, ag comhoibriú agus i mbun idirchaidrimh le

húdaráis eile lena n-áirítear údaráis i dTuaisceart Éireann chun na críche seo agus rannpháirtíocht ghníomhach gach páirtí leasmhara a spreagadh.

Na Rialacháin um Orgánaigh Ghéinmhodhnaithe (Scaoileadh Toiliúil) 2003 (I.R. Uimh.500 de 2003)

Tugtar éifeacht leis na Rialacháin seo do Threoir 2001/18/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir le horgánaigh ghéinmhodhnaithe a scaoileadh isteach sa chomhshaol d'aon turas agus maidir le Treoir 90/220/CEE ón gComhairle a aisghairm. Is é an Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil an t-údarás inniúil chun críocha na rialachán. Is é a mbunchuspóir ná daoine agus an comhshaol a chosaint ar aon éifeachtaí aimhleasacha a thioctadh de bharr orgánaigh ghéinmhodhnaithe a bheith scaoilte isteach sa chomhshaol d'aon turas nó de bharr orgánaigh den chineál sin a bheith á margú. Maidir leis seo, forálar leis na Rialacháin le ceisteanna éagsúla sábháilteachta, ó thaobh a bhfógairt don phobal agus ó thaobh nósanna imeachta, a fheidhmiú i leith ábhar den chineál sin a scaoiltear agus a mhargaítear d'aon turas.

Na Rialacháin Tithíochta (Deontas do Thithe nua srl.), 1990 (Leasú) Rialacháin 2003 (I.R. Uimh.502 de 2003)

Forálar leis na Rialacháin seo leis an sprioc ama le tithe a shealbhú, a leathnú, sa chás go bhfuarthas iarratas ar dheontas do theach nua an 4 Nollaig 2002 nó roimhe sin.

Na Rialacháin um Mórghléasraí Dócháin 2003 (I.R. Uimh.644 de 2003)

Aistrítear leis na Rialacháin seo Treoir 2001/80/CE trí teorainneacha astuithe a shonrú maidir le hastuithe dé-ocsaíde sulfair, ocsaídí nítrigine agus deannaigh as mórghléasraí dócháin lena ngabhann ionchur teirmeach rátaíthe arb ionann é nó atá níos mó ná 50 MW. Forálar leis na Rialacháin freisin, sa chás gur cuí sin, le plan náisiúnta um astúcháin a laghdú, a shainmhíniú agus a chur i ngníomh, do ghléasraí áirithe ar faide ar an saol iad, nó le feidhmiú gléasraí den sórt sin a theorannú ionas nach bhfeidhmeoidh siad ar feadh achair is faide ná 20,000 uair oibriúcháin idir 1 Eanáir 2008 agus 31 Nollaig 2015. Aisghairmtear Rialacháin an Acht um Thruailliú Aeir 1987 (Luachanna Teorann d'Astuithe ó Ghléasraí Dócháin) 1996 leis na Rialacháin seo.

An tOrdú um Theorainn Bhaile Leitir Ceanainn a Athrú 2003 (I.R. Uimh.679 de 2003)

Forálar leis an Ordú seo le teorainn Bhaile Leitir Ceanainn a athrú ó 1 Eanáir 2004.

Aguisín 1

An tOrdú um Theorainn Bhaile Leitir Ceanainn a Athrú (Forlíontach) 2003 (I.R. Uimh.680 de 2003)

Foráltar leis an Ordú seo le haghaidh ceisteanna iarmhartacha a bhaineann le teorainn Bhaile Leitir Ceanainn a athrú.

An tOrdú fán Acht um Cheadúnú Imeachtaí Laistigh 2003 (Tosach Feidhme) 2003 (I.R. Uimh.291 de 2003)

Tugtar éifeacht leis an Ordú (Tosach Feidhme) seo do leasuithe riachtanacha ar Acht na Seirbhísí Dóiteáin.

Ordú um Údarais Áitiúla (Fógairt Oifigí) 2003 (I.R. Uimh.293 de 2003)

Sonraítear leis an tOrdú seo na hoifigí a mbeidh feidhm ag an Acht um Údarais Áitiúla (Oifigigh agsu Fostaithe) 1926, mar atá leasaithe ag alt 11 den Acht Rialtais Áitiúil 1998, ina leith.

Na Rialacháin um Chomhaltaí na nÚdarás Áitiúil (Aisce) (Leasú) 2003 (I.R. Uimh.302 de 2003)

Leasaítear leis na Rialacháin seo Rialacháin um Chomhaltaí na n-Údarás Áitiúil (Aisce) 2002.

Na Rialacháin um Thoghcháin Áitiúla (Foirmeacha) 2003 (I.R. Uimh.689 de 2003)

Forordaítear leis na Rialacháin seo na foirmeacha atá le húsáid ag iarrthóirí, gníomhairí náisiúnta, daoine ainmnithe agus tríú páirtithe le ráitis maidir le síntiúis agus speansais toghcháin a chur ar fáil ag toghcháin áitiúla de réir alt 13 den Acht um Thoghcháin Áitiúla (Síntiúis Agus Caiteachas a Nochtadh) 1999.

Na Rialacháin Rialtais Áitiúil (Táillí Iniúchta) 2003 (I.R. Uimh.622 de 2003)

Is é cuspóir na Rialachán seo ná na táillí iniúchóireachta a fhorordú a bheidh le híos ag údarais áitiúla agus ag comhlachtaí eile i ndáil leis an iniúchadh a dhéanann Seirbhís Iniúchóireachta an Rialtais Áitiúil ar a gcuid cuntas i gcomhair 2002 agus na mblianta ina dhiaidh.

An tAcht Rialtais Áitiúil, 2001 (Cuid 15) Rialacháin 2003 (I.R. Uimh.73 de 2003)

Pléann na Rialacháin seo leis na sonraí sa chlár poiblí dearbhuithe bliantúla faoi Chuid 15 den Acht Rialtais Áitiúil 2001.

Rialacháin an Acht Rialtais Áitiúil 2001 (Alt 237A) 2003 (I.R. Uimh.274 de 2003)

Foráltar leis na Rialacháin seo don ceist maidir leis na húdarais áitiúla agus a ngnóthaíocht le comhaltaí cheachtar de dhá Theach an Oireachtais. Pléann siad le soláthar fógra, clár oibre agus miontuairiscí cruinnithe ó údarás áitiúil; le cáipéisíocht shonraithe eile; le comhfhreagras, le rochtain ar fhaisnéis agus ar chumarsáid go ginearálta.

Aguisín 1

Na Rialacháin Rialtais Áitiúil (An Chomhairle Leabharlanna) (Leasú) 2003 (*I.R. Uimh.28 de 2003*)

Leasaítear leis na Rialacháin seo Rialacháin an Acht Rialtais Áitiúil (An Chomhairle Leabharlanna) 1997 trí líon agus modh roghnúcháin na Comhairle Leabharlanna i ndáil leis an 5 chomhalta údaráis áitiúil, a athrú. Foráltar sna Rialacháin go bhféadfaidh an tAire 2 chomhalta údaráis áitiúil a cheapadh don Chomhairle go díreach agus ceadaítear leo ionadaíocht ó Chumann Chomhaltaí na nÚdarás Áitiúil den chéad uair freisin.

Na Rialacháin Rialtais Áitiúil (Sealbhaíocht Oifige ag Bainisteoirí) 2003 (*I.R. Uimh.47 de 2003*)

Foráltar leis na Rialacháin seo i ndáil le síneadh a chur le sealbhaíocht oifige ag bainisteoirí áirithe ar údaráis áitiúil.

An tOrdú fán Acht um Mótarfheithiclí (Dleachtanna agus Ceadúnais) 2003 (*Tosach Feidhme) 2003 (I.R. Uimh.485 de 2003)*

Tugtar alt 8 den Acht um Mhótarfheithiclí (Dleachtanna agus Ceadúnais) 2003 i bhfeidhm leis an Ordú seo chun éascú le mótarcháin ar-líne a thabhairt isteach.

Aguisín 1

Bunaítear Limistéir Oidhreachta Náisiúnta sonraithe leis na hOrduithe arna liostú thíos faoi Achtanna um Fhiadhúlra 1976 agus 2000, ar mhaithe le gnáthóga agus éiceachórais shuntasacha a chosaint.

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Móin Achadh na Móna LON000422) 2003 (*I.R. Uimh.572 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach an Eanaigh Mhóir LON000333) 2003 (*I.R. Uimh.571 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Eanach Beag LON002344) 2003 (*I.R. Uimh.610 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Arrach Mhór LON000640) 2003 (*I.R. Uimh.579 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Eachroma LON001227) 2003 (*I.R. Uimh.587 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach na hAille Íochtaráí LON000993) 2003 (*I.R. Uimh.585 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Bhéal Átha Ghártha LON000229) 2003 (*I.R. Uimh.556 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Bhaile Mhic Aogáin LON000642) 2003 (*I.R. Uimh.580 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Dhroichead Bhéal Átha LON000591) 2003 (*I.R. Uimh.576 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach an Chaisleáin Duibh LON000570) 2003 (*I.R. Uimh.575 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach na Breaclaí LON000 235) 2003 (*I.R. Uimh.557 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Bunnaruddee LON001352) 2003 (*I.R. Uimh.594 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach an Chamghoirt LON000890) 2003 (*I.R. Uimh.584 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Charraig Uí Neachtain LON001623) 2003 (*I.R. Uimh.602 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Cashel (Liatroim) LON001405) 2003 (*I.R. Uimh.595 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach an Chlochair Thoir LON001244) 2003 (*I.R. Uimh.588 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach an Chlochair Thiar LON000280) 2003 (*I.R. Uimh.563 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Chluain Uí Dhuinnín LON000565) 2003 (*I.R. Uimh.574 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Cloonageeher LON00001423) 2003 (*I.R. Uimh.597 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Chluain Coileáin LON000245) 2003 (*I.R. Uimh.558 de 2003*)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Chluain Lom Mór LON 002307) 2003 (*I.R. Uimh.608 de 2003*)

Aguisín 1

- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Chluain Dúlais LON000249) 2003 (*I.R. Uimh.560 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Chorr na bhFiach LON000603) 2003 (*I.R. Uimh.577 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Corracramph LON001420) 2003 (*I.R. Uimh.596 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Oileán na Cruite Thiar LON000254) 2003 (*I.R. Uimh.561 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Dhoire an Locha LON001254) 2003 (*I.R. Uimh.589 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Dhoire Chanáin LON000605) 2003 (*I.R. Uimh.578 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach na hEascrach Buí LON001264) 2003 (*I.R. Uimh.590 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Fhorchoille LON001448) 2003 (*I.R. Uimh.598 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Fhuinsinn LON000267) 2003 (*I.R. Uimh.562 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach na Greallaí LON001580) 2003 (*I.R. Uimh.600 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Choill na Seabhac LON002355) 2003 (*I.R. Uimh.611 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach na gCaológ LON000281) 2003 (*I.R. Uimh.564 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Choill an Chlochair LON001280) 2003 (*I.R. Uimh.591 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach an Choillín LON000648) 2003 (*I.R. Uimh.581 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Chill Iúir LON001283) 2003 (*I.R. Uimh.592 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach na Coille Móire LON000283) 2003 (*I.R. Uimh.565 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Choill na Boiréise LON000284) 2003 (*I.R. Uimh.566 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach na Liathaibh LON000292) 2003 (*I.R. Uimh.567 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Lios na nAíróch LON002072) 2003 (*I.R. Uimh.607 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Lothra LON001684) 2003 (*I.R. Uimh.604 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Loch Dairbhreach LON000684) 2003 (*I.R. Uimh.582 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Loch Garaidh LON001812) 2003 (*I.R. Uimh.605 de 2003*)
- An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Loch na Muice LON000220) 2003 (*I.R. Uimh.555 de 2003*)

Aguisín 1

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Loch an Tí LON000307) 2003 (I.R. Uimh.568 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Loch an Fhiolúin LON001020) 2003 (I.R. Uimh.586 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Mhínín LON000310) 2003 (I.R. Uimh.569 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Bhealach Bhaile an Mhuilinn LON002323) 2003 (I.R. Uimh.609 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Mhaolchnoic LON001582) 2003 (I.R. Uimh.601 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Moorefield LON001303) 2003 (I.R. Uimh.593 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Thuaim Achaidh Throim/Iostán na Coille Gairbhe LON000 221) 2003 (I.R. Uimh.499 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Mount Jessop LON001450) 2003 (I.R. Uimh.599 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portaigh Ghleann na Feoire LON001853) 2003 (I.R. Uimh.606 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach na Dúghiortaí LON000321) 2003 (I.R. Uimh.570 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Calaí na Brosnaí Bige LON000564) 2003 (I.R. Uimh.573 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach an tSléibhe LON000247) 2003 (I.R. Uimh.559 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach an Tulacháin LON001652) 2003 (I.R. Uimh.603 de 2003)

An tOrdú um Limistéar Oidhreachta Nádúrtha (Portach Dhún na Coille LON000694) 2003 (I.R. Uimh.583 de 2003)

Rialacháin Phleanála agus Fhorbartha 2003 (I.R. Uimh.90 de 2003)

Rinneadh athruithe áirithe leis na Rialacháin seo ar Chuid 5 de Rialacháin Phleanála agus Fhorbartha 2001 agus sholáthair siad an fhormaid maidir le híocaíocht a fháil faoi alt 96B d'Acht Pleanála agus Forbartha 2000 (faoi mar a cuireadh isteach le halt 4 d'Acht Pleanála agus Forbartha (Leasú) 2002).

Treorú Pleanála agus Forbartha (Treoirlínte um Pleanáil Reigiúnach) 2003
Rialacháin Phleanála agus Fhorbartha (Treoirlínte um Pleanáil Reigiúnach) 2003 (I.R. Uimh.175 de 2003)

Tacaíonn an dá ionstraim dlí seo leis an bpróiseas trína n-ullmhódh údaráis réigiúnacha treoirlínte um phleanáil réigiúnach faoi Acht Pleanála agus Forbartha 2000 le héascú leis an SNS a chur i ngníomh ar leibhéal réigiúnach.

Rialacháin an Acht Pleanála agus Forbartha 2000 (Trealamh Páirceanna Aontaí a Dheimhniú) 2003 (I.R. Uimh.449 de 2003)

Pléann na Rialacháin seo le ceisteanna ó thaobh nóis imeachta, riaracháin

agus rialaithe i ndáil le hiarratais ar, agus deonú, dhearbhuithe sábháilteachta do threalamh a bhaineann le haontaí shiamsaíochta.

An tOrdú fán Acht Pleanála agus Forbartha 2000 (Tosach Feidhme) 2003 (*I.R. Uimh.450 de 2003*)

Tugadh tosach feidhme leis an Ordú seo d'alt 239 d'Acht Pleanála agus Forbartha 2000, a bhaineann le hAontaí Shiamsaíochta a Rialú.

An tOrdú fán Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 (Tosach Feidhme) 2003 (*I.R. Uimh.393 de 2003*)

Tugtar forálacha sonraithe d'Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 a bhaineann le muirir dhramhaíola agus le pleananna um bhainistiú dramhaíola, i bhfeidhm leis an Ordú seo.

An tOrdú fán Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 (Tosach Feidhme) (Uimh.2) 2003 (*I.R. Uimh. 413 de 2003*)

Tugtar alt sonraithe d'Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 i ndáil le horgánaigh ghéinmhodhnaithe i bhfeidhm leis an Ordú seo, chomh maith le leasuithe san Acht sin ar Acht um Thruailliú ó Bhruscar 1997, lena dtreisítear cumhachtaí na n-údarás áitiúil le truailliú ó bhruscar a chosc agus a rialú, lena n-áirítear arduithe ar phionóis airgid agus ciontú ar díotáil a thabhairt isteach ar chionta bruscair.

An tOrdú fán Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 (Tosach Feidhme) (Uimh. 3) 2003 (*I.R. Uimh.498 de 2003*)

Tugtar forálacha sonraithe d'Acht um Chaomhnú an Chomhshaoil 2003 a bhaineann le forfheidhmiúchán comhshaoil i bhfeidhm leis an Ordú seo, lena n-áirítear arduithe ar fhíneálacha, úsaid a bhaint as gairis nua-aimseartha stórála faisnéise le fianaise a bhailiú ar láithreáin, fógraí a sheirbheáil, maoirseacht ag an nGCC ar údarais áitiúla agus mionscrúduithe comhshaoil. Lena chois sin, tugtar tosach feidhme d'fhorálacha lena bhforálar, chun críocha ionchúiseamh, murar féidir a mhalairt a thaispeáint, go mbeidh sé ina thátál le réasún, i ndálaí áirithe, gur thoiligh an t-úinéir talún go mbainfí úsáid as talamh do ghníomhaíocht dramhaíola mhídhleathach, agus sa chás nach raibh ceadúnas dramhaíola i bhfeidhm nó nár chomhlíon sealbhóir dramhaíola é ó thaobh gné ar bith den cheadúnas sin, gur dócha go dtuailleofaí an comhshaoil de thoradh an gníomhaíocht a bheith ar siúl. Tugtar tosach feidhme leis an Ordú freisin le foráil a chuireann ar chumas na GCC a dhéanamh amach, sa chás go mbítear i mbun gníomhaíochta dramhaíola in áis a bhaineann le nó atá i dtaca le gníomhaíocht incheadúnaithe maidir le Cosc agus Rialú Lánpháirtithe ar Thruailliú (CRLT), go mbeidh ceadúnas faoi na hAchtanna fán nGníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil nó faoi na hAchtanna um Bhainistiú Dramhaíola, ach ní faoin dá chód, riachtanach. Faoi dheireadh,

Aguisín 1

foráltar le hús a ghearradh ar íocaíochtaí déanacha maidir le tobhaigh chomhshaoil.

Na Rialacháin um Fheithiclí Bóthair (Clárú agus Ceadúnú) (Leasú) 2003 (I.R. Uimh.486 de 2003)

Éascófar le mótarcháin ar-líne a thabhairt isteach leis na Rialacháin.

Na Rialacháin um Bainistiú Dramhaíola (Ciste Comhshaoil) (Íocaíochtaí Forordaithe) 2003 (I.R. Uimh.478 de 2003)

Foráltar leis na Rialacháin seo go bhféadfar úsáid a bhaint as suimeanna airgid ón gCiste Comhshaoil do thionscnaimh a dtugtar futhu sa Stát, nó ar bhonn idirnáisiúnta nó trasnáisiúnta, a bhaineann leis an gcomhshaoil a chosaint agus/nó leis an bhforbairt inbhuanaithe, lena n-áirítear réimsí amhail taighde agus forbairt, obair a dhéantar ar mhaithe le heagraíochtaí idirnáisiúnta srl.

Rialacháin um Bhainistiú Dramhaíola (Pacáistiú) 2003 (I.R. Uimh.61 de 2003)

Tagann na Rialacháin seo in ionad Rialachán um Bhainistiú Dramhaíola (Pacáistiú) 1997 agus tá siad deartha chun aisghabháil na dramhaíola pacáistíochta a chur chun cinn. Tá siad beartaithe, go háirithe, sa chaoi is go n-éascóidh siad le go mbainfear na targaidí amach maidir le dramhaíl phacáistíochta a aisghabháil, targaidí arna mbunú le Treoir 94/62/CE maidir le pacáistíocht agus dramhaíl phacáistíochta. Déantar an méid seo a leanas leis na Rialacháin

- cuirtear oibleagáidí ar tháirgeoirí a sholáthraíonn pacáistíocht (i. ábhair phacáistíochta, pacáistíocht nó earraí pacáistithe) do mhargadh na hÉireann. Bíonn díolúine ó oibleagáidí áirithe ar fáil do mhórtáirgeoirí a ghlacann páirt i scéim aisghabhála dramhaíola pacáistíochta arna bhfeidhmiú ag comhlacht faofa.
- foráltar nach bhféadfaidh táirgeoir pacáistíocht nó earraí pacáistithe a sholáthar do mhargadh na hÉireann mura gcomhlíonann an phacáistíocht atá i gceist ceanglais bhunriachtanacha sonraithe maidir le cineál agus comhdhéanamh na pacáistíochta sin.
- foráltar le haghaidh teorainneacha ar leibhéal tíuchana maidir le trom-mhiotail áirithe i bpacáistíocht.

Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Beartas Uisce) 2003 (I.R. Uimh.722 de 2003)

Bunaítear 7 limistéar sa Stát mar “cheantair abhantraí” (CAeanna) a mbaineann trí chinn díobh le habhantracha trasteorann a roinntear le Tuaisceart Éireann. Sanntar freagrachtaí leis na rialacháin chuig an nGCC, chuig údaráis áitiúla agus údaráis phoiblí eile as an gCreat-Treorach Uisce

Aguisín 1

a chur i ngníomh agus leagtar spriocanna ama síos leis na rialacháin maidir leis na príomhthascanna a éilítear leis an Treoir, a sheachadadh.

Rialacháin 2003 fán Acht um Fhiadhúlra 1976 (Gaistí, Dola agus Líonta Ceadaithe) (I.R. Uimh.620 de 2003)

Tagann na rialacháin seo in ionad Rialachán 1977 fán Acht um Fhiadhúlra 1976 (Gaistí, Dola agus Líonta Ceadaithe) agus sonraítear leo gaistí, dola agus líonta faofa le haon éan fiáin, mhamach fiáin nó ainmhí fiáin faoi chosaint a thógáil nó a mharú (de réir mar is cuí) cibé an ndéantar an tógáil nó an marú de bhun ceadúnais arna dheonú faoi Acht um Fhiadhúlra 1976 agus 2000, nó nach ndéantar.

An tOrdú um Fhiadhúlra (Éin Fhiáine) (Séasúir Oscailte) (Leasú), 2003 (I.R. Uimh.394 de 2003)

Is é cuspóir an Ordaithe seo ná an séasúir oscailte leis an gColúr Coille a fhiach, a mhionathrú, faoi mar a éilítear faoi Threoir an AE um Éin.

Aguisín 2

Foilseacháin

Tá mionsonraí ar na foilseacháin arna dtáirgeadh ag an Roinn i rith 2003 leagtha amach thíos. Féadtar na foilseacháin sin a bhfuil táille orthu a cheannach go díreach ón Oifig Dhíolta Foilseachán Rialtais (mionsonraí ag deireadh an Aguisín seo); agus tá na foilseacháin sin atá saor in aisce ar fáil ón Roinn. Tá na foilseacháin ar fad ar fáil ar láithreán gréasáin na Roinne, www.viron.ie seachas sa chás go dtugtar a mhalairt le fios.

Tá mionsonraí iomlána ar fhoilseacháin na Roinne lena n-áirítear eolas faoin iad a bheith ar fáil agus faoina bpraghasanna, ar fáil ar láithreán gréasáin na Roinne nó ón Aonad Preasa agus Faisnéise, mionsonraí in Aguisín 5.

Builitín Bliantúil um Staidreamh Tithíochta 2003 - €3.94
Tuarascáil Bhliantúil 2002 <i>Saor in Aisce</i>
Treoirínte um Chosaint na hOidhreachta Ailtireachta d'Áiteanna d'Adhradh Poiblí – <i>Saor in Aisce</i>
Dearcaí agus Aicsean 2003 – staidéar náisiúnta ar an gcomhshaol <i>Saor in Aisce</i>
Bróisiúr agus Treoirleabhar do Chomórtas na gComharsanachtaí Cathrach - <i>Saor in Aisce</i> (níl sé ar fáil ar an Láithreán Gréasáin)
Feasacht ar an Athrú Aeráide (2003) <i>Saor in Aisce</i>
Rialú Cairéal – Dréacht-Treoirínte Comhairliúcháin d'Údaráis Phleanála <i>Saor in Aisce</i>
Builitín Comhshaoil Uimhreacha 55, 56, 57 agus 58 <i>Saor in Aisce</i>
Treoircháipéis um Aontaí Siamsaíochta <i>Saor in Aisce</i>

Bileoga Faisnéise /Treoirleabhair maidir le Láithreáin Oidhreachta

Caisleán Bhaile an Ásaigh, Páirc an Fhionnuisce, Treoirleabhar do Chuariteoirí – €0.80

Mainistir na Búille Treoirleabhar do Chuariteoirí – €0.80

Cosán Dúlra 7 gCoill an Chúil – €1.50

Conair an Choirr Léith Treoirleabhar do Chuariteoirí – €0.80

Teach na Gléibe Treoirleabhar do Chuariteoirí - €0.80

Caisleán & Gairdíní Ghleann Beatha, Páirc Náisiúnta Ghleann Beatha - €6

Caisleán Chill Chainnigh Treoirleabhar do Chuariteoirí - €0.80

Príosún Chill Mhaighneann Treoirleabhar do Chuariteoirí (Fraincís) - €0.80

Príosún Chill Mhaighneann Treoirleabhar do Chuariteoirí (Gearmáinis) - €0.80

Príosún Chill Mhaighneann Treoirleabhar do Chuariteoirí - €0.80

Príosún Chill Mhaighneann Treoirleabhar do Chuariteoirí (Iodáilis) – €0.80

Bileog na SPNF (Seirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra) maidir le CITES - Saor in Aisce

Caisleán Ráth Fearnáin Treoirleabhar do Chuariteoirí - €0.80

Carraig Phádraig Treoirleabhar do Chuariteoirí - €0.80

Naomh Muire Ghabhráin Treoirleabhar do Chuariteoirí - €0.80

Iostán na hEilbhéise Treoirleabhar do Chuariteoirí - €0.80

Conair Theitrepód Dairbhe, Oileán Dairbhe - €0.50

Lacha Thumthacha na hÉireann, Tearman Loch Garman d'Éin Uisce Géim - €1

Geolaíocht & Mianadóireacht, Páirc Náisiúnta Shléibhte Chill Mhantáin - €0.50

Conair Shiúil i nGleann Dá Loch, Páirc Náisiúnta Shléibhte Chill Mhantáin - €0.50

Bileoga Faisnéise faoin bpróiseas pleanála

Teach a Thógáil – Na Ceisteanna Pleanála (PL4) *Saor in Aisce*

Leagan Gaeilge ar Bhileoga Pleanála:

Treoir do Chead Pleanála (PL1) *Saor in Aisce*

Iarratas Pleanála a dhéanamh (PL2) *Saor in Aisce*

Tuairimíocht ar Iarratas Pleanála a chur in iúl (PL3) *Saor in Aisce*

Teach a Thógáil – Na Ceisteanna Pleanála (PL4) *Saor in Aisce*

Obair a dhéanamh thart faoin Teach – Na Ceisteanna Pleanála (PL5) *Saor in Aisce*

Talmhaíocht agus Forbairt Feirme – na Ceisteanna Pleanála (PL6) *Saor in Aisce*

Pleanáil do Lucht Gnó (PL7) *Saor in Aisce*

An Plean Forbartha (PL8) *Saor in Aisce*

Measúnacht Tionchar Timpeallachta (PL9) *Saor in Aisce*

Achomharc Pleanála a Dhéanamh (PL10) *Saor in Aisce*

Treoir do na Rialacháin Fhoirgníochta (PL11) *Saor in Aisce*

Treoir don Oidhreacht Ailtireachta (PL12) *Saor in Aisce*

Aguisín 2

Bróisiúr faoi Chomórtas na mBailte is Fearr Bail in Éirinn Orthu <i>Saor in Aisce</i> (níl sé ar fáil ar an Láithreán Gréasáin)
Builtín na hÉireann maidir le Staidreamh Feithiclí agus Tiománaithe <i>Saor in Aisce</i>
Suirbhé Náisiúnta na hÉireann ar Cháilíocht na Tithíochta 2001-2002 <i>Saor in Aisce</i>
Buiséid Údarás Áitiúil €12
Córas Náisiúnta Monatóireachta ar Thruailliú ó Bhruscar (CNMTB) Uasdátuithe Faisnéise na nÚdarás Áitiúil 1-6 (2000-2003) <i>Saor in Aisce</i>
Córas Náisiúnta Monatóireachta ar Thruailliú ó Bhruscar (CNMTB) – Diospóireacht Cheardlainne (2003) <i>Saor in Aisce</i>
Builtín Ráithiúil um Staidreamh Tithíochta €2.79
Tuarascáil ar Thoghlaigh Pharlaimint na hEorpa 2003
Tuairisceáin Chánachais Áitiúil 2000 €16
Athbhreithniú ar Straitéisí an Bhoird Fhorbartha Contae/Cathrach <i>Saor in Aisce</i>
Athrú Beag – Céimeanna Beaga le Dramhaíl Ghnó a Bhainistiú <i>Saor in Aisce</i>
Staidéar ar Thithíocht in Éirinn lena ngabhann Fráma Adhmaid <i>Saor in Aisce</i>
Suirbhé ar Oidhreacht Ailtireachta Bhaile Átha Í (formáid CD-ROM amháin) €17.99, Gníomhaireacht Soláthair an Rialtais, siopaí leabhar ar fud na tíre agus ó Wordwell Books www.wordwellbooks.com
Suirbhé ar Oidhreacht Ailtireachta Chontae Chiarraí €17.99, Gníomhaireacht Soláthair an Rialtais, siopaí leabhar ar fud na tíre agus ó Wordwell Books www.wordwellbooks.com
Suirbhé ar Oidhreacht Ailtireachta Chontae Chill Dara €17.99, Gníomhaireacht Soláthair an Rialtais, siopaí leabhar ar fud na tíre agus ó Wordwell Books www.wordwellbooks.com
Suirbhé ar Oidhreacht Ailtireachta Chontae na Mí €17.99, Gníomhaireacht Soláthair an Rialtais, siopaí leabhar ar fud na tíre agus ó Wordwell Books www.wordwellbooks.com
Suirbhé ar Oidhreacht Ailtireachta Chontae na hUaimhe (formáid CD-ROM amháin) €17.99, Gníomhaireacht Soláthair an Rialtais, siopaí leabhar ar fud na tíre agus ó Wordwell Books www.wordwellbooks.com
Bróisiúr faoi Chomórtas na mBailte Slachtmhara <i>Saor in Aisce</i> www.tidytowns.ie
Lámhleabhar faoi Chomórtas na mBailte Slachtmhara <i>Saor in Aisce</i> www.tidytowns.ie
Leabhar Thorthaí Chomórtas na mBailte Slachtmhara <i>Saor in Aisce</i> www.tidytowns.ie
Tithe in Éirinn lena ngabhann Fráma Adhmaid (Cuibhreannas Tithe le Frámaí Adhmaid) - <i>Saor in Aisce</i> formáid CD ROM

Aguisín 2

Foilseacháin ENFO
Fraochmhánna
Féileacáin agus leamhain
Plandaí Feoiliteacha
Feithidí Coitianta
Ceithre Phóstaer um Athchúrsáil
Ceithre Phóstaer Frithbhruscair

OIFIG DHÍOLTA FOILSEACHÁN RIALTAIS (chun na foilseacháin sin a bhfuil táille orthu a cheannach)	
Diolachán Díreach: Oifig Dhíolta Foilseachán Rialtais, Sráid Theach Laighean, Baile Átha Cliath 2. Teil. (01) 671 0309	Ar an bPost: Gníomhaireacht Soláthair an Rialtais, Brainse na bhFoilseachán, 4 - 5 Bóthar Fhearchair, Baile Átha Cliath 2. Teil. (01) 661 3111

Ráitis Airgeadais

Bunús na gCuntas

Ullmhaítear na cuntais ar idirbhearta airgeadais na Roinne Comhshaoil, Oidhreacht agus Rialtais Áitiúil de réir an Exchequer and Audit Departments Act 1866 agus de réir rialacha agus nósanna imeachta cuntasáochta arna leagan síos ag an Aire Airgeadais. Tá mionsonraí ar na ráitis airgeadais seo a leanas leagtha amach thíos:

- Cuntas Leithreasa 2003 le roinnt colún breise;
- Ráiteas faoi Chostais Oibriúcháin;
- Ráiteas faoi Shócmhainní agus Dhiliteanais;
- Ráiteas faoi Shócmhainní Caipitiúla; agus
- Ráiteas faoi Íoc Pras Cuntas.

Tá na ráitis airgeadais seo iniúchta ag an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste.

Is éard atá i **gCuntas Leithreasa 2003** ná taifead bunaithe ar airgead tirim, ar na Fáltais agus ar na hÍocaíochtaí sa bhliain arna gcur i gcomparáid leis an Soláthar Measta, agus faisnéis a bhaineann le fabhrúithe curtha leis sin. Lena chois sin, taispeántar an Soláthar Measta i gcomhair na bliana 2004 freisin. Cuid ar bith den chaiteachas údaraithe a fhágtar gan a bheith caite ag deireadh na bliana, géilltear don Stáitchiste í.

Tá aschur comhlán €2,341,193 mhilliún ag an Roinn i gcomhair 2003 agus ioncam €34,408 milliún, rud a fhágann €2,306,785 mhilliún mar ghlanaschur. Ba é aschur an Bhuiséid Riaracháin ná €84,494 mhilliún, ar thurastail €62,856 mhilliún (74.4%) de.

Soláthraítear an **Ráiteas faoi Costais Oibriúcháin** chun líon iomlán na n-acmhainní arna n-ídiú ag an Roinn in 2003 a thaispeáint ar bhonn fabhrúithe, i gcomhthéacs bheartas agus phrionsabal cuntasáochta a luaitear. Táirgeann sé figiúr faoin gcostas oibriúcháin trí shraith choigeartuithe ar fhigiúr an aschuir bunaithe-ar-airgead-tirim arna tháirgeadh ag an gCuntas Leithreasa.

Sa **Ráiteas faoi Shócmhainní agus Dhiliteanais**, soláthraítear mionsonraí ar Shócmhainní Caipitiúla, ar Shócmhainní atá á bhForbairt agus ar an nGlandliteanas don Stáitchiste.

Sa **Ráiteas faoi Shócmhainní Caipitiúla**, soláthraítear mionsonraí ar luachanna tosaigh agus deiridh Shócmhainní Caipitiúla ar Chlár Sócmhainní na Roinne agus mionsonraí ar an Díluacháil.

Sa **Ráiteas faoi Íoc Pras Cuntas**, soláthraítear mionsonraí ar na hÍocaíochtaí úis a tarraingíodh agus a íocadh in 2003.

Aguisín 3

Cuntas Leithreasa 2003

Cuntas ar an tsuim a caitheadh, sa bhliain dar chríoch 31 Nollaig 2003, arna cur i gcomparáid leis an tsuim arna deonú, agus cuntas ar an tsuim a d'fhéadfaí a fheidhmiú mar leithreasuithe-i-gcabhair le cois na suime arna deonú, do thurastail agus speansais Oifig an Aire Comhshaoil, Oidhreacht agus Rialtais Áitiúil, lena n-áirítear deontais d'Údarás Áitiúla, deontais agus speansais eile i dtaca le tithíocht, agus scéimeanna ilchineálacha fóirdheontais agus deontais

Seirbhís	2003 Soláthar Measta €'000	2003 Aschur €'000	2003 Fabhruithe Deiridh €'000	2004 Soláthair Measta €'000
RIARACHÁN				
A.1. Turastail, Pá agus Liúntais	61,109	62,856	-	61,458
A.2. Taisteal agus Liúntais Chothaithe	3,018	3,708	40	3,173
A.3. Speansais Fhoghabhálacha	2,797	2,269	45	2,138
A.4. Seirbhísí Poist agus Teileachumarsáide	1,961	2,368	135	2,135
A.5. Meaisínra Oifige agus Soláthairtí Eile Oifige	9,131	8,755	15	6,700
A.6. Speansais maidir le hÁitribh Oifige	1,466	1,691	17	1,583
A.7. Seirbhísí Sainchomhairle	1,402	481	23	461
A.8. Sochaí Fhaisnéise	1,400	1,400	(16)	1,200
A.9. Uachtaránacht ar an AE	1,700	966	(231)	2,093
TITHÍOCHT				
B.1. Clár de chuid Údarás Áitiúil agus Cláir um Thithíocht Shóisialta	1,015,696	989,228	5,062	1,048,890
B.2. Deontais agus Fóirdheontais srl. do Thithíocht Phríobháideach	74,211	93,499	5,814	74,122
B.3. Tascfhórsa um Chúnamm Speisialta Tithíochta do Dhaoine Aosta (Arna Mhaoiniú ag an gCrannchur Náisiúnta)	11,537	11,536	-	11,600
B.4. Áiseanna Comhchoiteanna i Scéimeanna Tithíochta Deonaí (Arna Mhaoiniú ag an gCrannchur Náisiúnta)	1,901	2,063	251	2,070
AN COMHSHAOL				
C.1. Clár Seirbhísí Uisce agus Séarachais	471,258	449,608	70	439,154
C.2. Gnómhaireacht um Chaomhnú Chomhshaoil	19,149	19,154	-	14,405
C.3. An Institiúid Éireannach um Chosaint Raideolaíoch (Deontas i gCabhair do Speansais Ghinearálta)	3,019	3,068	-	3,110
C.4. Sábháilteacht Núicléach	1,689	1,683	1	1,700
C.5. Síntiúis le hEagraíochtaí Idirnáisiúnta	3,835	3,594	960	3,900
RIALTAS ÁITIÚIL				
D.1. Ciste Rialtais Áitiúil	421,107	451,107	-	453,000
D.2. Deontais i leith Bóithre Neamhnáisiúnta	39,957	42,446	-	48,800
D.3. Speansais Cheadúnúcháin Feithiclí agus Tiománaithe	9,424	9,841	528	10,778
D.4. Cuimsiú Pobail agus Sóisialta in Údarás Áitiúla	5,865	6,006	-	3,700

Aguisín 3

Seirbhís	2003 Soláthar Measta €'000	2003 Aschur €'000	2003 Fabhruithe Deiridh €'000	2004 Soláthair Measta €'000
OIDHREACTH				
E.1. Deontas i gCabhair don Chomhairle Oidhreachta – Speansais Riaracháin	2,322	1,508	-	3,274
E.2. Deontas i gCabhair don Chomhairle Oidhreachta (arna Mhaoiniú ag an gCrannchur Náisiúnta)	7,048	7,048	-	7,100
E.3. Oidhrecht Thógtha	-	-	-	22,736
E.4. An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra (E.6 in 2003)	25,306	21,297	229	23,951
(E.3. - Seirbhísí Oideachais agus Seirbhísí do Chuariteoirí in 2003)	531	782	10	-
(E.4. - Seirbhísí Ilchineálacha ag Ionaid do Chuariteoirí in 2003)	648	825	6	-
(E.5. - Margaíocht Thar Sáile in 2003)	328	265	-	-
(E.7. - Maoine Stairiúla in 2003)	21,021	31,335	145	-
(E.8. - Cosaint Séadchomharthaí Náisiúnta agus na hAiltireachta in 2003)	28,736	24,182	283	-
(E.9. - Tionscnaimh an Bheartais Ailtireachta in 2003)	277	50	-	-
(E.10. - Deontais Chosanta Ailtireachta in 2003)	3,268	3,075	-	-
SEIRBHÍSÍ EILE				
F.1. Seirbhísí Dóiteáin agus Éigeandála	19,211	20,211	685	19,380
F.2. Seirbhís Leabharlainne agus Chartlainne na nÚdarás Áitiúil	11,475	12,687	-	11,630
F.3. Fóirdheontais d'Údarais Áitiúla i dtreo Táillí Iasachtaí i leith Soláthair Seirbhísí Caipitiúla	49	26	-	50
F.4. Forchúiteamh i gCaiteachas de bhun Gortuithe Mailíseacha	269	132	-	278
F.5. An Bord Pleanála	10,623	10,823	-	11,200
F.6. An Cumann Sábháilteachta Uisce	47	447	-	490
F.7. Athghiniúint Uirbeach	24,660	24,444	-	19,000
F.8. Comórtas na mBailte Slachtmhar	99	130	-	100
F.9. Clár Síochána agus Athmhuintearais	4,846	5,141	-	4,900
F.10. An Binse Pleanála	13,339	6,753	267	12,000
F.11. Pleanáil agus Forbairt, srl.	305	367	-	310
F.12. Seirbhísí Ilchineálacha (F.13. in 2003)	2,382	2,192	79	5,112
(F.12 - Tionscadail na Mílaoise in 2003)	1,689	46	-	-
Móriomlán	2,341,511	2,341,193	14,418	
<i>Bain as:-</i>				
G. Leithreasuithe i gCabhair	29,887	34,408	1,262	
Iomlán Glan	2,311,624	2,306,785	13,156	
BARRACHAS LE GÉILLEADH:-	€4,839,204			

Aguisín 3

RÁITEAS FAOI CHOSTAS OIBRIÚCHÁIN I gCOMHAIR 2003

	€'000	€'000	€'000
Glan-Aschur			2,306,785
Athruithe i Sócmhainní Caipitiúla			
Ceannacháin Airgid Thirim	(3,763)		
Díluacháil	5,194		
Caillteanas ar Dhiúscairt	<u>240</u>	1,671	
Sócmhainní atá á bhForbairt			
Íocaíochtaí in Airgead Tirim		(1,549)	
Athruithe i nGlan-Sócmhainní Reatha			
Ardú ar Fhabhruithe Deiridh	3,500		
Laghú ar Stoc	<u>147</u>	<u>3,647</u>	<u>3,769</u>
Caiteachas Díreach			
Caiteachas a Iompraíodh in Áiteanna Eile			
Glancaiteachas ar Sheirbhísí Gaolmhara	13,084		
Measchíosa	<u>3,350</u>		<u>16,434</u>
Costas Oibriúcháin			<u>2,326,988</u>

RÁITEAS FAOI SHÓCMHAINNÍ AGUS DHLITEANAS MAR A BHÍ AN 31

	€'000	€'000	€'000
Sócmhainní Caipitiúla			18,134
Sócmhainní atá á bhForbairt			<u>4,301</u>
			22,435
Sócmhainní Reatha			
Stoic		1,065	
Réamhíocaíochtaí		850	
Ioncam Fabhraithe		1,284	
Iarmhéideanna Eile Dochair:			
Óinchestí	17		
Nithe Eile Fionraí	<u>1,862</u>	<u>1,879</u>	
Iarmhéid agus Airgead Tirim an Phámháistir Ghinearálta	38,183		
Orduithe Amuigh	<u>(30,968)</u>	<u>7,215</u>	
Sócmhainní Reatha Iomlána		<u>12,293</u>	
Dlíteanais Reatha			
Speansais Fabhraithe		15,267	
Ioncam Iarchurtha		23	
Iarmhéideanna Eile Sochair:			
Dlíte don Stát	3,554		
Nithe Eile Fionraí	<u>2,691</u>	<u>6,245</u>	
Iomlán na nDlíteanas Reatha		<u>2,849</u>	
Glan-Dlíteanais Reatha		<u>24,384</u>	
Glan-Sócmhainní			<u>(12,091)</u>
			<u>10,344</u>

Aguisín 3

RÁITEAS FAOI SHÓCMHAINNÍ CAIPITIÚLA MAR A BHÍ AN 31 NOLLAIG 2003

	Talamh agus Foirgnimh €'000	Gléasra, Meaisínra & Mótarfheithiclí €'000	Trealamh Oifige agus TF €'000	Trosacán agus Feistithe €'000	Iomláin €'000
Costas nó Luacháil ag 1 Eanáir 2003 ¹	26	11,617	31,168	2,526	45,337
Breiseanna ²	-	943	2,971	287	4,201
Diúscairtí	-	(100)	(2,445)	(39)	(2,584)
Sócmhainní Comhlána ag 31 Nollaig 2003 ¹	26	12,460	31,694	2,774	46,954
Díluacháil Charntha:					
Iarmhéid Tosaigh ag 1 Eanáir 2003 ¹	10	6,366	18,263	1,331	25,970
Díluacháil don bhliain	1	993	3,966	234	5,194
Díluacháil ar Dhiúscairtí	-	(58)	(2,260)	(26)	(2,344)
Díluacháil Charntha ag 31 Nollaig 2003	11	7,301	19,969	1,539	28,820
Glan-Sócmhainní ag 31 Nollaig 2003	15	5,159	11,725	1,235	18,134

1. Ní hionann Iarmhéideanna Tosaigh agus iarmhéideanna deiridh i gcomhair 2002 go príomha de thairbhe gur cruthaíodh go raibh sonraí faoi shócmhainní a aistríodh chuig an Roinn seo in 2002, mar chuid d'aistriú feidhmeanna Rannacha, míchruinn. Lena chois sin, cláraíodh líon beag de shócmhainní dúblacha in 2002 agus rinneadh an ceartúchán cuí i bhfigiúirí 2003.
2. Sócmhainní a fuarthas roimh 2003 san áireamh.
3. Níl luach curtha ar Mhaoine Oidhreachta, amhail Páirceanna agus Séadchomharthaí Náisiúnta agus ar Shócmhainní Oidhreachta amhail déantúsáin agus scríbhinní.

RÁITEAS FAOI ÍOC PRAS CUNTAS i gCOMHAIR 2003

Comhlíonann an Roinn Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil forálacha Acht um Íoc Pras Cuntas 1997, faoi mar atá leasaithe. Is é beartas na Roinne gach sonrasc a shocrú go pras agus aird chóir á tabhairt ar théarmaí conarthaí sa chás gur infheidhme a léithéid, ar dhea-chleachtais airgeadais agus bhainistíochta agus ar fhorálacha an Achta.

Tá nósanna imeachta curtha i bhfeidhm chun déileáil le sonraisc/íocaíochtaí ionas go n-íoslaghdófar a mhinice is a tharlaíonn sé go ngearrtar formhuirir úis ar íocaíochtaí deireanacha. Tá fógra tugtha do gach oifigeach a bhaineann leis na cúrsaí seo faoi scothchleachtais maidir lena bheith ag déileáil le híocaíochtaí de chineál sonraisc agus ar an riachtanas go gcomhlíonfaí an tAcht. Sa chás nach ionann téarmaí íocaíochta faoi chonarthaí sonracha agus an gnáthghnás, bheadh cleachtais íocaíochta na Roinne ag teacht le téarmaí an chonartha ábhartha. Is é an spriocaga slánúcháin i Rannóg na gCuntas maidir le sonraisc a íoc ná 3 lá ón dáta a fhaightear foirmeacha comhlánaithe lena n-údaraitear íocaíochtaí in éineacht leis na cáipéisí is gá.

As measc iomlán na n-íocaíochtaí arna ngearradh i sonraisc in 2003, breis is €110.43 mhilliún, tharraing 281 íocaíocht, a rinne €1,646,260.68 milliún san iomlán, suim €8,801.68 d'ús pionóis. As measc na n-íocaíochtaí, suimeanna os cionn €317.000 a bhí i gceist le 270 díobh, a rinne luach €1,643,830.40 san iomlán, agus bhí €8,650.29 d'íocaíochtaí úis i gceist leo.

Ba é luach na n-íocaíochtaí deireanacha ar fad mar chéatadán de na híocaíochtaí uile arna ngearradh i sonraisc in 2003 ná 1.49%.

Aguisín 4

An Roinn Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil

Cairt Eagrúcháin

Comhshaoil		Uisce agus Oidhrecht Náisiúnta		Oidhrecht & Pleanáil		Comhairleoir Dlí
Tom O'Mahony Rúnaí Cúnta		Tom Corcoran Rúnaí Cúnta		Mary Moylan Rúnaí Cúnta		Dermot Humphreys
Ian Keating Príomhoifigeach Beartas Comhshaoil	Brian Leech Príomhchomhairleoir	Terry Allen Príomhoifigeach Infheistíocht i Seirbhísí Uisce	Gerry Galvin Príomhchomhairleoir	Paul Connolly Beartas Oidhreachta agus Cosaint na hAiltreachta	John Martin Príomhchomhairleoir	
Riona NíFhlangaile Príomhoifigeach Comhshaoil Idirnáisiúnta, Feasacht ar an gComhshaoil agus Thuaidh/Theas	David Moore Comhairleoir Sinsearach	Joe Harrington Príomhoifigeach Beartas um Sheirbhísí Uisce	Gerry O'Donoghue Comhairleoir Sinsearach	Kevin Cullen Príomhoifigeach Séadchomharthaí Náisiúnta	Niall Cussen Comhairleoir Sinsearach	
Owen Ryan Príomhoifigeach Aer/Aeráid	Brendan O'Neill Comhairleoir Sinsearach	John Sadlier Príomhoifigeach Cáilíocht Uisce	Oliver Fogarty Comhairleoir Sinsearach	Oonagh Buckley Príomhoifigeach Pleanáil	Gabrielle McKeown Comhairleoir Sinsearach	
Renee Dempsey Príomhoifigeach Sábháilteacht Núicléach		Alan Craig Príomhoifigeach Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra (Cosaint na Bithéagsúlachta agus Eolaíocht)		Finian Matthews Principal Officer Spatial Policy	Aileen Doyle Comhairleoir Sinsearach	
Michael Layde Príomhoifigeach Bonneagar agus Rialúcháin Dramhaíola		Chris O'Grady Príomhoifigeach Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra (Bainistíocht Chaomhnúcháin)		Michael McCarthy Principal Officer Building Standards and Environmental Assessment		
Pat Macken Príomhoifigeach Cosc agus Aisghabháil Dramhaíola				Liam Whelan Principal Officer Urban and Village Development		
Brendan Linehan Stiúrthóir ENFO						
Noel Casserly Príomhoifigeach Cúnta Rúnaíocht Comhar						

Aguisín 4

Rialtas Áitiúil		Seirbhís Iniúchóireachta an Rialtais Áitiúil	Tithíocht		Seirbhísí Corparáideacha
Geraldine Tallon Rúnaí Cúnta		Noel O'Connell Cigire Iniúchtaí	Des Dowling Rúnaí Cúnta		Michael Canny Rúnaí Cúnta
Mary Tully Príomhoifigeach Forbairt Tionscadal Rialtais Áitiúil	Sean Hogan Comhairleoir Dóiteáin	Joe McCarthy Príomhiniúchóir	Maria Graham Príomhoifigeach Beartas Tithíochta agus Airgeadas	Gus Cummins Príomhchomh airleoir	John Kelleher Príomhoifigeach Airgeadas na Roinne, Cuntais agus Aonad Bainistíochta Airgeadais
Joe Allen Príomhoifigeach Beartas Rialtais Áitiúil	John Devlin Príomhchomhairleoir	Liam Bowe Príomhiniúchóir	Tony Boland Príomhoifigeach Tithíocht Inacmhainne	Noel Carroll Comhairleoir Sinsearach	Dave Fadden Príomhoifigeach Pearsanra
Peter Greene Príomhoifigeach Pearsanra Rialtais Áitiúil	John Barry Comhairleoir Sinsearach Cúnta Dóiteáin	Tony Purtill Príomhiniúchóir	Mary O'Donoghue Príomhoifigeach Cuimsiú Sóisialta agus Cóiríocht an Lucht Siúil	Pat Minogue * Comhairleoir Sinsearach	Martin Condon Príomhoifigeach Forbairt Chorporáideach agus Aonad Dílárnúcháin
John Fitzgerald Príomhoifigeach Airgeadas Rialtais Áitiúil	Joe Malone Comhairleoir Sinsearach		Peter McCann Príomhoifigeach Tógáil Tithe	Barry Lenihan Comhairleoir Sinsearach	Fred Bradley Príomhoifigeach Eagrúchán (lena n-áirítear TFC agus Saoráil Faisnéise)
Maurice Coughlan Príomhoifigeach Ceart Vótála	Dominic Mullaney Comhairleoir Sinsearach		Denis Conlan Príomhoifigeach Earnáil na nÁitreabh Príobháideach Ar Cíos	Aidan O' Connor Comhairleoir Sinsearach	Liam O'Connell Príomhoifigeach Comhpháirtíocht Phoiblí Phríobháideach agus Foirgníocht
Jim Lillis Príomhoifigeach Seirbhísí Dóiteáin agus Pleanáil Eigeandála			Eddie Lewis Príomhoifigeach Soláthar agus Seirbhísí Tithíochta		Feargal Ó Coigligh Príomhoifigeach
Kevin Ring Príomhoifigeach Bóithre agus Seirbhísí Áitiúla			Paddy Ruane Príomhoifigeach Tithíocht Dheonach agus Deontais Tithíochta		

* Tugann comhairle don Rannán Tithíochta agus don Rannán Oidhreachta & Pleanála araonLeagtar amach

Aguisín 5

Mar a bhfuil Príomhoifigí na Roinne Suite

thíos mar a bhfuil príomhoifigí na Roinne suite

Teach an Chustaim Baile Átha Cliath 1.	Foirgnimh Irish Life, Sráid na Mainistreach Íocht, Baile Átha Cliath 1.	7 Plás Ely, Baile Átha Cliath 2.	Dún Scéine, Lána Fhearchair, Baile Átha Cliath 2.
<ul style="list-style-type: none"> Rúnaíocht don Aire, do na hAirí Stáit agus don Ard-Rúnaí Aonad Preasa agus Faisnéise Formhór na rannóg ó na rannáin seo a leanas: Seirbhísí Corparáideacha, Comhshaol, Tithíocht agus Rialtas Áitiúil. Caighdeán Foirgníochta agus Measúnú Comhshaoil Pleanáil, Beartas Spásúlachta Forbairt Uirbeach agus Sráidbhailte Cáilíocht Uisce 	<ul style="list-style-type: none"> Seirbhísí Uisce lena n-áirítear an Chigireacht Comhpháirtíocht Phoiblí Phríobháideach agus Foirgníocht Iniúcháireacht Inmheánach / AE Aonad Bainistíochta Airgeadais Bóithre agus Seirbhísí Áitiúla 	<ul style="list-style-type: none"> Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra 	<ul style="list-style-type: none"> Séadchomharthaí Náisiúnta Beartas Oidhreachta agus Cosaint na hAiltireachta
LóGhlao: 1890 20 20 21	LóGhlao: 1890 20 20 21	LóGhlao: 890 321 421	LóGhlao: 1890 321 421
Teil: (01) 888 2000	Teil : (01) 888 2000	Teil : (01) 647 3000	Teil : (01) 411 7100
Facs: (01) 888 2888	Facs: (01) 888 2888		
ríomhphost: department@environ.ie láithreán gréasáin: http://www.environ.ie press-office@environ.ie minister@environ.ie			

Aguisín 5

<p>Oifigí an Rialtais, Béal an Átha, Co. Mhaigh Eo</p>	<p>An tAonad Clárúcháin Fheithiclí, Lárionad na Sionainne, Sionainn, Co. an Chláir.</p>	<p>ENFO, 17 Sráid San Aindrias, Baile Átha Cliath 2.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Tithíocht Dheonach • Deontais Tithíochta • Seirbhísí Uisce (Clár Uisce Tuaithe) • Cuntais • Aoisliúntais Rialtais Áitiúil 	<ul style="list-style-type: none"> • Clárúchán feithiclí 	<ul style="list-style-type: none"> • An tSeirbhís Eolais Chomhshaoil
<p>LóGhlao: 1890 30 50 30 (Deontais Tithíochta) 1890 20 20 21 (oifigí eile i mBéal an Átha)</p>	<p>LóGhlao: 1890 411 412</p>	<p>LóGhlao: 1890 200 191</p>
<p>Teil : (096) 2 4200</p>	<p>Teil : (061) 36 5000</p>	<p>Teil : (01) 888 2001</p>
<p>Facs: (096) 2 4221 (Deontais Tithíochta) (096) 2 4222 (oifigí eile i mBéal an Átha)</p>	<p>Facs: (061) 36 3480</p>	<p>Facs: (01) 888 3946</p>
		<p>ríomhphost: info@enfo.ie láithreán gréasáin: http://www.enfo.ie</p>

LóGhlao: ligeann sé do ghlaointeoirí dul i dteagmháil leis an Roinn ó áit ar bith sa tír ar ráta glaoigh áitiúil.

AGUISÍN 6

Mionsonraí teagmhála

Aonad/Rannóg Ghnó	Feidhmeanna	Uimh. Theil.
Cuntais	Bainistíonn agus déanann monatóireacht ar chuntais na Roinne.	096 24457
Tithíocht Inacmhainne	Soláthraíonn raon feidhmeanna a bhaineann le bainistíocht níos fearr a chur chun cinn i measc na n-údarás áitiúil ó thaobh a stoic tithíochta agus chun cabhrú le daoine maidir le húinéireacht títhe trí roinnt scéimeanna spriocdhírthe.	01-8882123
Aer/Aeráid	Forbraíonn beartas maidir le truailliú aer agus athrú aeráide	01-8882537
Caighdeán Fhoirgníochta	Déanann athbhreithniú ar Rialacháin Fhoirgníochta náisiúnta agus tugann cothrom le dáta iad, chun forbairtí ábhartha a chur san áireamh – lena n-áirítear caighdeán chomhchuíbhithe de chuid na hEorpa atá ag teacht chun cinn, faoi Threoir an AE maidir le Táirgí Foirgníochta (TTF).	01-8882371
Forbairt Chorparáideach	Comhordaíonn agus éascaíonn leis an gClár um Nua-chóiriú na Seirbhíse Poiblí sa Roinn agus soláthraíonn an fheidhm ó thaobh Oiliúna agus Forbartha foirne.	01-8882555, 8882585
Aonad Dlíárnúcháin	Bainistíonn an Clár Dlíárnúcháin don Roinn, riachtanais chóiríochta na Roinne agus saincheistanna sláinte agus sábháilteachta laistigh den Roinn.	01-8882431
Airgeadas Rannach	Comhordaíonn meastacháin agus caiteachas na Roinne.	01-8882493
ENFO	Soláthraíonn rochtain ar fhaisnéis ar an gcomhshaoil agus ar roghanna um nósanna inbhuanaithe maireachtála.	01- 8883910
Feasacht ar an gComhshaoil	Forbraíonn beartais agus bearta chun feasacht méadaithe ar an gcomhshaoil agus athrú iompair a chur chun cinn agus cuireann na beartais agus na bearta sin i ngníomh.	01-8882601
Comhshaoil Idirnáisiúnta	Bainistíonn ionchur agus rannpháirtíocht i bhfóraim idirnáisiúnta faoin gcomhshaoil.	01-8882603
Beartas Comhshaoil	Cuireann an fhorbairt inbhuanaithe agus an lánpháirtíú ó thaobh an chomhshaoil chun cinn. Comhordaíonn aicsean frithbhruscair.	01-8882608
Measúnú Comhshaoil	Bainistíonn aistriú agus cur i ngníomh foriomlán na dTreoracha maidir le Measúnú Tionchair ar an gComhshaoil agus maidir le Measúnú Straitéiseach Comhshaoil agus na ngnéithe de Threoir II Seveso ó thaobh planáil úsáid talún.	01-8882321
Iniúchóireacht Inmheánach/AE	Tugann dearbhú, tríd an gcomhlacht ábhartha, do Choimisiún an AE ar mar a chuirtear córais bhainistíochta agus rialaithe airgeadais i ngníomh agus ar mar a chothabháiltear iad i leith gnéithe d'oibríochtaí chómhainithe de chuid an AE a bhfuil an Roinn agus a chuid gníomhaireachtaí freagrach astu.	01-8882302
Bainistíocht Airgeadais	Oiriúnaíonn agus cuireann an Chreatlach Fhaisnéise Bainistíochta i ngníomh ionas go mbeidh sí oiriúnach do shainriachtanais na Roinne.	01-8882734
Seirbhísí Dóiteáin agus Pleanáil Eigeandála	Tacaíonn le húdarais áitiúla dóiteáin ó thaobh seirbhísí comhraic dhóiteáin agus tarrthála ó dóiteán, cláir shábháilteachta agus choisc tine, a sheachadadh, agus le planáil a dhéanamh le haghaidh agus mar fhreagairt ar mhóréigeandála.	01-8882382

Aguisín 6

Aonad/Rannóg Ghnó	Feidhmeanna	Uimh. Theil.
Ceart Vótála	Forbraíonn reachtaíocht toghcháin agus reifrinn.	01-8882424
Saoráil Faisnéise	Bainistíonn iarratais ar an Roinn maidir le saoráil faisnéise.	01-8882575
Beartas Oidhreachta agus Cosaint na hAiltreachta	Cuireann caomhnú agus cosaint na hoidhreachta ailtreachta chun cinn.	01-4117103 / 4117164
Maoine Stairiúla	Caomhnaíonn, cothabhálann, bainistíonn agus cuireann an ghné sin den oidhreacht thógtha, a bhfuil Tithe agus Gairdíní Móra i gceist go príomha léi, i láthair.	01-6472406
Tógáil Tithe	Bainistíonn agus déanann monatóireacht ar chlár na n-údarás áitiúil um thógáil tithe agus ar mar atá limistéir thithíochta lena n-áirítear Baile Munna, á n-athghiniúint. Eagraíonn an measúnú trí-bhlantúil ar riachtanais tithíochta faoina dtugann údarás áitiúla.	01-8882561
Deontais Tithíochta	Riarann roinnt scéimeanna tithíochta, déanann forchúitimh le húdarás áitiúla i leith scéimeanna eile, eisíonn dearbhuithe éagsúla i leith scéimeanna cánach.	096-24327
Beartas Tithíochta agus Airgeadas	Ceapann agus forbraíonn beartas a bhaineann le tithíocht in Éirinn trasna na dtionachtaí uile. Déanann monatóireacht agus measúnú ar fhorbairtí sa mhargadh tithíochta.	01-8882287
Soláthar agus Seirbhísí Tithíochta	Freagrach as beartas a fhorbairt agus a chur i ngníomh i ndáil leis an Scéim um Chóiríocht Chíosa agus i ndáil le soláthar cóiríochta agus soláthar seirbhísí ag údarás áitiúla chun freastal ar richtanais tithíochta sóisialta.	01-8882015
TFC	Comhordaíonn tionscnamh Rialtais Leictreonaigh na Roinne agus soláthraíonn agus cothabhálann córais fhaisnéise agus chumarsáide na Roinne.	01-8882030
Bonneagar/CPP	Cuireann úsáid an chur chuige CPP chun cinn feadh earnáil an rialtais áitiúil agus soláthraíonn tacaíocht do ghníomhaireachtaí soláthair atá ag tabhairt faoi thionscadail CPP. Spreagann an nua-chóiriú ó thaobh cleachtas soláthair.	01-8882517 / 8882582
Leabharlann	Soláthraíonn seirbhís leabharlainne d'fhoireann na Roinne.	01-8882477
Seirbhís Iniúcháireachta Rialtais Áitiúil	Déanann iniúchtaí ar chuntais airgeadais na n-údarás áitiúil agus iniúchtaí luach-ar-airgead ar chórais, ar chleachtais agus ar nósanna imeachta na n-údarás áitiúil.	01-8882238
Airgeadas Rialtais Áitiúil	Deánann monatóireacht ar an bhfeidhm airgeadais in údarás áitiúla agus forbraíonn reachtaíocht a bhaineann le bainistíocht agus nósanna imeachta airgeadais na n-údarás áitiúil.	01-8882465 / 8882476 / 8882602
Pearsanra Rialtais Áitiúil	DForbraíonn beartas um Bhainistiú Acmhainní Daonna in údarás áitiúla lena n-áirítear athghrádú, athstruchtúrú, saincheisteanna ó thaobh míchumais, comhpháirtíocht sa láthair oibre agus an Ghaeilge a chur chun cinn do phoist in údarás áitiúla.	01-8882353 / 01-8882355 / 01-8882356
Pearsanra Rialtais Áitiúil (Luach Saothair)	Cuireann beartas phá an Rialtais i ndáil le húdarás áitiúla, lena n-áirítear ceisteanna ó thaobh caidrimh tionscail, i ngníomh.	01-8882377

Aguisín 6

Aonad/Rannóg Ghnó	Feidhmeanna	Uimh. Theil.
Pearsanra Rialtais Áitiúil (Aoisliúintais)	Rialálann na scéimeanna pinsin do na húdaráis áitiúla, na boird sláinte agus na comhlachtaí faoi scáth na Roinne.	01-8884408
Beartas Rialtais Áitiúil	Forbraíonn beartas agus reachtaíocht don chóras rialtais áitiúil. bainistíonn rialú madraí agus próiseálann iarratais chlabhsúir do Reiligí.	01-8882701 01-8882728
Seirbhísí Áitiúla	Forbraíonn beartas agus maoiniúchán do leabharlanna poiblí,	01-8882368, 8882583
Oifig an Aire (Dick Roche, T.D.)	Soláthraíonn tacaíocht don Aire.	01-8882404/ 8882571
Oifig an Aire Stáit (Noel Ahern, T.D.)	Soláthraíonn tacaíocht don Aire Stáit.	01-8882594
Oifig an Aire Stáit (Batt O'Keeffe, T.D.)	Soláthraíonn tacaíocht don Aire Stáit.	01-8882264
Beartas Mótarchánach	Bainistíonn feidhmiú an chórais Mhótarchánach	01-8882261
Séadchomharthaí Náisiúnta	Cuireann caomhnú agus cosaint na hoidhreachta ailtireachta chun cinn.	01-4117118
An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra	Bainistíonn na Páirceanna Náisiúnta agus riarann an dlí maidir le cosaint na hoidhreachta nádúrtha.	01-647 2300
Bóithre Neamhnáisiúnta	Bainistíonn agus riarann an clár infheistíochta i mbóithre neamhnáisiúnta.	01-8882274
Thuaidh/Theas	Comhordaíonn comhoibriú Thuaidh/Theas, agus na Breataine/na hÉireann ar bhonn níos leithne, i gcreatlach Chomhaontú Aoine an Chéasta.	01-8882445
Sábháilteacht Núicléach	Tacaíonn le beartas náisiúnta agus idirnáisiúnta maidir le ceisteanna ó thaobh na sábháilteachta núicléiche, lena n-áirítear gealltanais an Rialtais le Sellafield a dhúnadh go sábháilte, agus cuireann an beartas sin i ngníomh.	01-8882013
Eagrúchán	Soláthraíonn agus cothabhálann trealamh, soláthairtí agus stáiseanóireacht oifige, bainistíonn Clár na Sócmhainní, cothabhálann eolaire teileafóin agus cairt eagrúcháin na Roinne, agus déanann monatóireacht ar mar a chomhlíontar an reachtaíocht um Íoc Pras agus cuireann comhlíonadh na reachtaíochta sin chun cinn.	01-8882071
Pearsanra	Sannann baill foirne do na Rannóga éagsúla sa Roinn.	01-8882456
Pleanáil	Cothabhálann creatlach reachtaíochta agus bheartais atá cothrom le dáta chun éascú le córas pleanála ardchaighdeán, cothromaithe, éifeachtach agus éifeachtúil a bheidh trédhearcach agus inrochtaine ó thaobh mar a fheidhmítear é agus lena gcuirtear prionsabail na ceartphleanála agus na forbartha inbhuanaithe chun cinn.	01-8882810/ 8882823
Preas & Faisnéis	Bíonn idirchaidreamh ag an rannóg seo leis na meáin chumarsáide agus soláthraíonn sé tacaíocht don Aire agus d'Airí Stáit agus óráidí le tabhairt acu.	01-8882393
Earnáil Tithíochta Príobháidí	Cuireann feidhmiú agus forbairt chothromaithe éifeachtúil an mhargaidh tithíochta príobháidí chun cinn (idir earnáil na n-áitreabh a gcónaíonn an t-úinéir iontu agus earnáil na n-áitreabh príobháideach ar cíós) trí fhorléargas agus mheasúnú a dhéanamh ar fhorbairtí agus shaincheisteanna agus trí ionchur ábhartha i mbeartais a sholáthar.	01-8882902

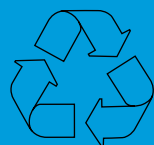
Aguisín 6

Aonad/Rannóg Ghnó	Feidhmeanna	Uimh. Theil.
Bonneagar agus Comhpháirtíocht Phoiblí Phríobháideach	Cuireann úsáid an chur chuige CPP chun cinn feadh earnáil an rialtais áitiúil agus soláthraíonn tacaíocht do ghníomhaireachtaí soláthair atá ag tabhairt faoi thionscail CPP.	01-8882079
Oifig an Ard-Rúnaí	Soláthraíonn tacaíocht don Ard-Rúnaí.	01-8882399
Cuimsiú Sóisialta	Déanann maoirseacht ar fhorbairt agus ar chur i ngníomh leanúnach na mbeartas agus na gclár chun aghaidh a thabhairt ar riachtanais, a bhaineann le tithíocht, atá ag grúpaí leochaileacha amhail daoine aosta, faoi mhíchumas agus gan dídean agus cuireann forbairt agus cur i ngníomh leanúnach na mbeartas agus na gclár sin sin chun cinn.	01-8882137
Beartas Spásúlachta	Stiúrann an bealach a chuirtear an Straitéis Náisiúnta Spásúlachta i ngníomh ionas go mbainfí cothromaíocht níos fearr amach ó thaobh na forbartha sóisialta, eacnamaíche agus fisiciúla ar fud na hÉireann, forbairt a dtacaíonn pleanáil spásúlachta níos éifeachtaí léi.	01-8882715
Bailte Slachtmhara	Eagraíonn Comórtas na mBailte Slachtmhara, Comórtas na gComharsanachtaí Cathrach, Comórtas an Bhaile is Fearr Bail air in Éirinn agus iontráil na hÉireann i gComórtas Entente Florale na hEorpa.	01-8882300 / 8882301
Cóiríocht don Lucht Siúil	Ceapann agus forbraíonn beartas maidir le cóiríocht don Lucht Siúil, arna soláthar agus arna bainistiú ag údaráis áitiúla, agus an maoiniúchán is gá do chóiríocht den sórt sin.	01-8882121
Forbairt Uirbeach agus Sráidbhailte	Cuireann na Cláir um Athnuachan Uirbeach agus Sráidbhailte, na scéimeanna um Athnuachan Uirbeach, Athnuachan Bhailte Móra agus Cónaí os Cionn an tSiopa i ngníomh agus déanann monatóireacht orthu.	01-8882416 / 8882505
Clárúchán Feithiclí	Éascaíonn le gach gnó a bhaineann le mótarcháin agus le ceadúnais tiomána a phróiseáil agus tacaíonn le agus cothabhálann an Comhad Ríomhairithe Náisiúnta Feithiclí agus Tiománaithe.	061-5001 061-5002 061-5003
Tithíocht Dheonach	Freagrach as ceisteanna a bhaineann leis an earnáil tithíochta deonaí agus comhoibríthí.	096-24320 / 24301
Bonneagar & Rialáil Dramhaíola	Forbraíonn beartas agus reachaíocht chun ceanglais náisiúnta a chomhlíonadh agus chun a chinntiú go gcomhlíontar oibleagáidí ábhartha faoi Threoracha an AE maidir le Dramhaíl agus bainistíonn an clár bonneagair um aisghabháil dramhaíola.	01-8882473
Cosc & Aisghabháil Dramhaíola	Comhordaíonn cur i ngníomh an bheartais náisiúnta um dramhaíl a chosc, a íoslghdú agus a aisghabháil.	01-8882027
Cáilíocht Uisce	Cuireann cosaint agus feabhsú cháilíocht uisce sa chomhshaol chun cinn m.sh. aibhneacha, lochanna, screamhuisce.	01-8882553
Clár Infheistíochta i Seirbhísí Uisce	Bainistíonn an Clár Infheistíochta i Seirbhísí Uisce atá sa Phlean Forbartha Náisiúnta.	01-8882772
Beartas um Sheirbhísí Uisce	Bainistíonn forbairt bheartais in Earnáil na Seirbhísí Uisce, lena n-áirítear reachtaíocht agus beartais maidir le seirbhísí uisce a phraghsáil.	01-8882162
Seirbhísí Uisce Clár Uisce Tuaithe	Bainistíonn an Clár Uisce Tuaithe agus Earnáil na nGrúpscéimeanna Uisce..	096-24480
Tá mionsonraí ar mar a bhfuil na hAonaid/Rannóga Gnó seo suite agus ar na huimhreacha teileafóin LóGhlao i ngach suíomh le fáil in Aguisín 5.		

Gníomhaireachtaí

Tá mionsonraí ar na gníomhaireachtaí a oibríonn faoi scáth na Roinne Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil leagtha amach thíos.

<p>An Bord Pleanála 64 Mhaoilbhríde, Baile Átha Cliath 1. Teil: (01) 858 8100 LóGhlao: 1890 27 51 75 Facs: (01) 872 2684 ríomhphost: bord@pleanala.ie laithreán gréasáin: http://www.pleanala.ie</p>	<p>Comhairle na Seirbhísí Dóiteáin Teach an Chustaim, Baile Átha Cliath 1. Teil: (01) 874 4760 Facs: (01) 888 2955 ríomhphost: fire-services-council@environ.ie laithreán gréasáin: http://www.environ.ie</p>	<p>An Ghníomhaireacht Foirgníochta Náisiúnta Ascaill Richmond Theas, Baile an Mhuilinn, Baile Átha Cliath 6. Teil: (01) 497 9654 Facs: (01) 497 2540 ríomhphost: info@nba.ie laithreán gréasáin: http://www.nba.ie</p>
<p>An Chomhairle Leabharlanna 53-54 Sráid an Mhóta, Uacht., Baile Átha Cliath 2. Teil: (01) 676 1167 Facs: (01) 676 6721 ríomhphost: info@librarycouncil.ie laithreán gréasáin: http://www.librarycouncil.ie</p>	<p>An Chomhairle Oidhreachta Teach Rothe, Cill Chainnigh. Teil: (056) 777 0777 Facs: (056) 777 0788 ríomhphost: mail@heritagecouncil.ie laithreán gréasáin: http://www.heritagecouncil.ie</p>	<p>An Bord um Thionóntachtaí Cónaithe Príobháideacha Teach na Canála, Bóthar na Canála, Baile Átha Cliath 6 Teil: (01) 888 2960 LóGhlao: 1890 20 20 21 Facs: (01) 888 2819 ríomhphost: prtb@environ.ie laithreán gréasáin: http://www.environ.ie</p>
<p>Comhlacht Comhairleach na Rialachán Foirgníochta Seomra 2.13, Teach an Chustaim, Baile Átha Cliath 1. Teil: (01) 888 2371 LóGhlao: 1890 20 20 21 Facs: (01) 888 2693 ríomhphost: aidan_smith@environ.ie</p>	<p>Gníomhaireacht Airgeadais Tithíochta Teach Eden, 15-17 Cé Eden, Baile Átha Cliath 1. Teil: (01) 872 5722 Facs: (01) 872 5878 ríomhphost: admin@hfa.ie laithreán gréasáin: http://www.hfa.ie</p>	<p>An Institiúid Éireannach um Chosaint Raideolaíoch 3 Cearnóg Chluain Sceach, Bóthar Chluain Sceach, Baile Átha Cliath 14. Teil: (01) 269 7766 Facs: (01) 269 7437 ríomhphost: rprii@rprii.ie laithreán gréasáin: http://www.rpii.ie</p>
<p>Comhar 17 Sráid San Aindrias, Baile Átha Cliath 2. Teil: (01) 888 3990 LóGhlao: 1890 200 327 Facs: (01) 888 3999 ríomhphost: comhar@environ.ie laithreán gréasáin: http://www.comhar-nsdp.ie</p>	<p>An Cumann Sábháilteachta Uisce An Siúlán Fada, Gaillimh. Teil: (091) 564400 LóGhlao: 1890 42 02 02 Facs: (091) 564700 ríomhphost: info@iws.ie laithreán gréasáin: http://www.iws.ie</p>	<p>An Binse Cíos Teach an Chustaim, Baile Átha Cliath 1. Teil: (01) 888 2000 LóGhlao: 1890 20 20 21 Facs: (01) 888 2688 ríomhphost: rent_tribunal@environ.ie</p>
<p>Údarás Forbartha Dugthailte Átha Cliath Cé Theach an Chustaim, Baile Átha Cliath 1. Teil: (01) 818 3300 Facs: (01) 818 3399 ríomhphost: info@ddda.ie laithreán gréasáin: http://www.ddda.ie</p>	<p>An Bord Seirbhísí Ríomhaire Rialtais Áitiúil Teach Féinics, 27 Bóthar Conyngham, Baile Átha Cliath 8. Teil: (01) 609 7000 Facs: (01) 609 7001 ríomhphost: info@lgcsb.ie laithreán gréasáin: http://www.lgcsb.ie</p>	<p>Athnuachan Bharra an Teampaill Teach an Chustaim, Baile Átha Cliath 1. Teil: (01) 888 2416 LóGhlao: 1890 20 20 21 Facs: (01) 888 2286 ríomhphost: gary_ryan@environ.ie laithreán gréasáin: http://www.environ.ie</p>
<p>Gníomhaireacht um Chaomhnú Chomhshaoil Bosca Poist 3000, Eastát Chaisleán Bhaile Sheonach, Co. Loch Garman. Teil: (053) 60600 Facs: (053) 60699 ríomhphost: info@epa.ie laithreán gréasáin: http://www.epa.ie</p>	<p>An Bord Seirbhísí Bainistíochta Rialtais Áitiúil 35-37 Cé Usher, Baile Átha Cliath 8. Teil: (01) 671 8400 Facs: (01) 677 0023 ríomhphost: info@lgmsb.ie laithreán gréasáin: http://www.lgmsb.ie</p>	

Printed on recycled paper containing a minimum of 75% post-consumer waste